

OTAVAN HELPPOHINTAINEN KIRJASTO

TESTAMENTTI

Y. M. KERTOMUKSIA

KIRJOITTANUT

KASIMIR LEINO

N:o 115

Hinta 1: 25

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

118
KASIMIR LEINO

TESTAMENTTI

Y. M.

KERTOMUKSIA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

KUOPIOSSA 1905

OSAKEYHTIÖ KUOPION UDESSA KIRJAPAINOSSA

Sananen esipuheeksi.

Lapsuuden muistot ja nuoruuden tutut paikat pysyvät meille usein rakkaina läpi elämämme. Outoja ne tietysti eivät samassa määrässä huvita eikä niitä vieras ehkä tahdokaan arvostaa. Ja voihan tapahtua, että me itsekkin joksikin aikaa ne unhotamme maailman hyörinässä eteenpäin rientäessämme. Mutta kun sattuma sitten jälleen loitsee muistossamme esille nuo suruttomat päivät ja ijäti tutut paikat, niin saavat ne taas vanhat ja jo ruostuneetkin kielet uudelleen soimaan.

Näin on ainakin tämän kirjoittajalle käynyt.

Ylläolevilla riveillä tahtookin hän tavallansa puolustaa näiden seitsemän vaatimattoman kyhäyksen julkaisemista, joista pari ensimmäistä jo lähentelee 20:tä ikävuottansa ja joista nuorimmatkin ovat jo 10:n vuoden vanhoiksi ehtineet. Monesta voi ehkä näyttää joutavalta kaivaa vanhojen päivälehtien palstoilta esille tällaisia vähäisiä muistelmia ja tunnelma-kuvauksia. Mutta ehkäpä minut paremmin ymmärtävät sellaiset, joille muistojen maailmassa on samoin käynyt.

Siinä toivossa, että nämä sentään voivat joitakuita huvittaa, olen nämä kyhäykseni vanhoista säilyistänsä kokoellut ja lasken ne nyt maailmalle hiukan siistittyäni ja viimeisteltyäni niiden kielellistä asua ja esitystapaa. Luullakseni on niissä kuitenkin vielä tallella sekä ajanhenkeä että tekijänsä näkökantoja kuluneen parinkymmenen vuoden ajalta.

Tekijä.

KASIMIR LEINO

on ennen julkaissut:

Hinta.

Runokokeita, runoelmia }	
Emmalan Elli, novelli }	1: 75
Elämästä, novelleja	1: 75
Ristiaallokossa, runoja, koruk. 4: —	2: 75
Väljemmillä vesillä, runoja, koruk. 4: 50	3: —
Runoja, kokoelma, koruk. 5: 50	3: 50
Jaakko Ilkka ja Klaus Fleming, 5-näyt.	
hist. näytelmä	5: 75
Lehtolapsi, 5-näyt. näytelmä	2: 50

Helmiä, valikoima Pr. Mériméen novelleja, suom. ja esipuheella varustanut Kasimir Leino	2: 75
Brand, runonäytelmä, kirj. <i>Henrik Ibsen</i>, suo- ment. Kasimir Leino	3: 50
Balkanin keisarinna, hist. runonäytelmä, kirj. <i>Nikolai I</i> , Montenegron ruhtinas, suo- ment. ja esipuheella varustanut Kasimir Leino	2: 75

Prosper Mérimée, elämäkerta ja teokset, kirj.

Kasimir Lönnbohm-Leino	3: —
(Saatavissa tekijältä.)	

TESTAMENTTI

KUVAUS PIKKUKAUPUNGIN SEURAEELÄMÄSTÄ 1880-LUVULLA

I

Leskirouva Strömfors oli jo ikänsä loppupuolella. Hänen miehensä, kauppaneuvos Strömfors, oli ammoin jo kuollut ja jättänyt jälkeensä suuren omaisuuden. Koroistahan hänen puolisonsa nyt elikin . . . ja hätäkös eläessä, kun lapsia ei ollut . . . ei ainoatakaan rintaperillistä.

Leskirouva Strömfors oli siksi rikas ja siksi vanha, että ystävät alkoivat käydä yhä ystävällisemmiksi ja sukulaiset oikein sydämmellisiksi. Muorihan täyttää kohta 70 vuotta: „ei tuo enää kauvan odotuttane rahojansa“, arvelivat he — itseksensä tietysti.

Olipa kaunis keväinen aamu. Aurinko paistoi kirkkaasti kirkontapulien kimaltelevaan kupupalloon ja koettivatpa muutamat uteliaat säteet väkistenkin tunkeutua noiden paksujen damasti-uutimien välistä leskirouva Strömforsin uhkeaan makuukammariin.

Oli sangen varhaista. Ainoatakaan ihmistä ei näkynyt vielä pienen kaupungin kivittämättömillä kaduilla, joilla keskipäivälläkään ei tungosta ollut. Kammarinsa ikkunan ääressä istui leskirouva Strömfors, joka sattumalta oli tavallista varemmin havahtunut. Uutimet oli

hän vetänyt syrjään voidakseen nauttia ihanan kevät-aamun kauneudesta. Lintuset visertelivät puutarhan puistossa raikkaita säveliänsä ja etäämmällä nurmikon takana hyrskyi koski.

Hän oli muuten sangen rakastettavan ja lempeän näköinen vanhus tämä leskirouva Strömfors. Rauha ja tyyneys kuvastuivat hänen ryppyisissä kasvoissansa, mutta hänen siniset silmänsä loistivat vielä niin virkeinä, ettei niistä ainakaan olisi voinut luulla häntä 70 vuotiaaksi.

Mutta 70 vuotta vanha hän kumminkin oli. Juuri tänään oli näet leskirouva Strömforsin syntymäpäivä. Vanhat muistot johtuivat taas hänen mieleensä . . . ja olihan sitä ajan kuluessa toki karttunutkin muistelemista!

Elävästi muisti hän ihanat lapsuutensa päivät, muisti nuoruuden riemut ja rakkausjuttunsa, muistipa ne surunpäivätkin, jotka hän sittemmin oli kärsinyt. Leskirouva Strömfors ei näet ollut avioliitossansa onnellinen. Kauppaneuvos Strömfors oli nainut hänet pelkästä rahanhimosta, sillä silloisella neiti Hult'illa tiedettiin olevan suuret myötäjäiset.

Tosin luuli silloinen neiti Hult rakastavansa kosi-jaansa kauppaneuvos Strömforsia, vaan sittemmin huomasi hän, että kaikki olikin ollut vain hetken tunnetta, vailla syvempää rakkautta.

Mutta kun häät kerran olivat vietetyt ja vihkimys tapahtunut, ei purkaminenkaan enää käynyt laatuun. Ainoa mahdollisuus oli koettaa teeskennellä puolisolensa olematonta tunnetta, ett'eivät ihmiset mitään vainuisi.

Kauppaneuvos puolestaan teki parastansa helpotukseen puolisonsa teeskentelemistä, ja selitti vallan suoraan, ettei mikään „rakkauden hupsuaminen“ tullut kysymykseenkään heidän välillensä. Ystävällisyys ja kohteliaisuus sai riittää.

Ja niin elivät puoliset näennäisessä sovussa eikä kukaan voinut heidän väleistänsä juoruta: käviväthän he tuon tuostakin kaupungilla vierailemassa ja astuivat joskus käsikynkässäkin niinkuin tapa vaati.

Myöhemmin lisääntyi kauppaneuvos Strömforsin perhe kahdella pojalla. Mutta onnea eivät nämäkään taloon tuoneet: toinen hukkui jo nuorena, toinen rupesi juomaan, joutui rappiolle ja lähti merelle, mistä hän ei koskaan takaisin palannut.

Kohta sen jälkeen kuoli kauppaneuvoskin. Paljo oli leskirouva Strömfors kärsinyt, paljon maailman suruja kokea saanut, mutta ikänsä lopulla pääsi hän sentään rauhaan. Ikävät muistotkin olivat jo vähitellen häipyneet ja leskirouva Strömfors luuli ne jo ijäksi unholaan haudanneensa, kun ne nyt taas, hänen 70:nä syntymäpäivänänsä, nousivat häntä kiusaamaan.

Kimalteleva kyynel tunkeusi hänen lempeistä silmistään, sitä seurasi pian toinen ja — — — —

Mutta silloinpa kuului ulkoa lapsellisen viero ja heleä laulun ääni. Hiljaa ja värähdellen kuului se ensin, mutta vähitellen se vakaantui ja kaikui sangen kau niilta raikkaassa aamuissa ilmassa.

Laulun kestäessä kirkastuivat leskirouva Strömforsin kasvot: äskeiset synkät muistot väistyivät ja kasvoille palasi jälleen entinen tyven lempeys. Tosin eivät lapsen kirkkaan-heleät säveleet tainneet mennä aina nuottikaavojen vivahdusten mukaan, mutta kaunis

sointu niissä oli, sillä sydän ja sävel ilmaantui niissä suloisessa sopusoinnussa.

Vanhus kurkisti ulos nähdäksensä laulajan. Siellä seisoiakin akkunan alla pieni tyttönen, kaunis kukkai-vihko kätösensä. Ne eivät olleet mitään ulkomaan kasveja eivätkä puutarhurin johdolla kasvaneita; luonnottaren holhokkeja, raittiita rantaniityn keväisiä esi-koisia ne vain olivat . . . mutta vilpas tuoksu niissä sentään oli. Ja yhtä kauniit ja kirkkaat olivat myös-kin ne suuret sinisilmät, jotka nyt niin vilpittöminä akkunaan tirkistelivät.

Vanha leskirouva avasi ikkunan.

„Kiitos, kiitos, lapsikulta“, virkkoi hän liikutettuna. „Kuka sinut lähetti tänne laulamaan?“

„Ei kukaan, rouva; muistin vain eilen, että huomena on talon vanhan rouvan syntymäpäivä . . . ja silloin päätin herätä varhain aamulla, poimia kukkakimppusen ja laulaa rouvalle tämän laulun, jonka me kansakoulussa opimme ja jonka minä olen rouvalle jo ennenkin laulanut“ . . . toimitti tyttönen tolkussansa. „Kas tässä, rouva, ettekö tahdo näitä sieviä kukkasia? Ne tuoksuvat niin hyvälle . . . ja aamukastekin on niissä vielä jäljellä.“

Lapsi ojensi kukat vanhukselle.

„Tuhannen kiitosta lahjastasi, pikku Liisu, mutta pitäähän sinun saada jotakin vastalahjaksi. Odotahan!“

Leskirouva Strömfors katosi hetkeksi akkunasta, mutta ilmaantui pian taas ja heitti kirkkaan markan-
rahan nurmikolle.

„Tule sitten päivemmällä leikkimään konsulin lasten kanssa. Hyvästi siksi aikaa!“

Ja vanhus sulki akkunan.

Uteliaana katseli tyttönen ruohistossa kiiltävää hopearahaa. Äkkiä sieppasi hän sen siitä huudahtaen:

„Nytpä tiedän, mitä teen, nytpä minä tiedän, mitä teen.“

Ja niin tanssi hän iloisena tiehensä.

„Mitähän tuo sillä nyt tehnee?“ arveli leskirouva Strömfors akkunasta hänen jälkeensä katsellen. „Taisi juosta vehnäkauppaan suoraa päätä. Hyvä ja rakas lapsi hän sentään on, tuo pikku Liisu, ja iloinen hän on; ja mitäpä suruja tuon-ikäisellä juuri voisi ollakaan! — — Muuten muistutti hänen ulkonäkönsä minua jostakin . . . ah, joutavia . . . en viitsi sellaisia hullutuksia ajatellakaan!“

Kello löi 6. Palvelustyttö tuli samassa sisään aamukahvin kanssa.

„Katsopas, Leena, mitä minä jo olen ehtinyt saada“, sanoi leskirouva Strömfors kukkaiskimppuansa näytellen.

„Niinpä näkyy. Varmaankin toi sen tuo torpparin Liisu. Minä sanoin hänelle kyllä, että rouva vielä nukkuu etkä saa mennä herättämään kukkinesi, mutta apukos siitä tuommoiselle on“, puheli sisäpiika laskien kahvitarjottimen pöydälle.

„Ei hän minua herättänytkään . . . minä olin jo valveilla, Leena. Lapsi teki sangen hyvin muistaessaan minua lapsekkaalla lahjallansa. Nämä kukkaiset tuoksuvatkin niin hyvälle . . . tunnetkos lemun, Leena?“

„Tunnen kyllä, mutta erittäin tuoksuivat ne, jotka konsulin rouva oli puutarhurilta tilannut. Satuini juuri olemaan postiasioilla, kun konsulin Viia ne tästä ohitse vei; ja siinäkö vasta kauniita kukkia oli: ruusuja, astereita, reseedoja ja mitä kaikkia hän sanoikin niiden

olevan. Viia tiesi, että konsulin herrasväki tulee tänne nyt aamupäivällä ja tuo rouvalle kaikki ne kauniit kukkaset . . . ja ne ovat toista lajia, ne!”

„Vai niin, vai tulevat ne tänne jo edeltä puolisen. Sepä kauniisti tehty! He ovatkin aina niin rakkaita minua kohtaan, ne konsulin“, lausui leskirouva Strömfors ja lisäsi vielä, että „ikäväksipä tuo tällainen lapseton vanhuus muuten tulisikin.“

„Mitä vielä! Hätäkös rouvalla, kun on rikkautta yllinkyllin, ett’ei tarvitse kenenkään armoilla elää, niin kuin useat muut vanhemmalla ijällänsä saavat tehdä. Pitäähän toki vanhoilla päivillänsä päästä lasten melua kuulemasta“, puheli kielevä sisäpiika sipsutellen tiehensä.

Leskirouva Strömfors myhähti tuolle Leenan näkökannalle.

„Hän näkee asiat omassa valossansa, hän“, ajatteli hän itseksensä ja alkoi vähitellen pukeutua, sillä olihan konsulin perhe — konsuli Svanström oli hänen sisarensa poika — aikonut tänne aamutervehdykselle.

— — — — —
Samana aamuna istui konsuli Svanström konttorissansa jo sangen aikaisin. Hän oli ahkera ja sääntillinen mies, tämä yleisesti arvossa pidetty nuori konsuli. Varhain aamusta myöhään iltaan työskenteli hän konttoorissansa papereiden ja konttorikirjojen kesässä.

Milloin oli hänellä ulkomaisia asioita, milloin maa-
laisten asioita ja tilauksia, milloin istui hän jossakin komiteassa ja voipa hän joskus olla niinkin avulias talonpojille, että suomenteli heille ruotsalaisia asiapapereita y. m. Tämä tapahtui tietysti sulasta kansalaisrakkaudesta, sillä eipä hän kukaan liene niin yksin-

kertainen, että luulisi konsulin huolivan muutamista halvoista markanrahoista, jotka hän oli vaivoistansa ottavinaan? Konsuli Svanström mahtoi olla onnellinen voidessansa näin auttaa niin monta apua pyytävää kansalaista!

Äkkiä aukesi ovi konttoriin. Konsulitar Svanströmin pitsinen aamupuku ilmestyi kynnykselle:

„No, Lennart, etkö hetkeksikään malta jättää noita ikäviä konttooritoimiasi?“

Konsuli Svanström heitti jotenkin tyytymättömänä silmäyksen rakkaaseen toveriinsa elämän suruissa ja riemuissa.

„Hetkeksikään? Enkös ollut tois-iltanakin kanssasi noissa turhanpäiväisissä arpajaisissa, jotka suomalaista koulua varten pidettiin? Siihenkin meni toista sataa markkaa, kun olisi ne jokeen viskannut, ja sitä paitse aikaa, kuuletko sinä, kallista Herran suomaa aikaa . . . ja *time is money*, aika on rahaa, näetkös!“

Konsulitar yritti sanoa jotakin, mutta hänen puolisonsa jatkoi yhä innokkaammin:

„Ikäviä konttooritoimiasi? Niin, ikäviltä kai ne sinusta tuntuvat, mutta tiedätkös sinä, että joll'ei näitä ikäviä toimia olisi, niin olisi meillä paljon muita taloudellisia ikävyyksiä, joista pian kyllä kiukustuisit.“

„Saattaisipa niinkin olla. Mutta mitä luulisit ihmisten ajattelevan, jos ei rikas konsuli Svanström olisi ollut noissa arpajaisissa, joissa melkein kaikki kaupunkilaiset olivat? Enkähän minä ole pyytänyt sinua ostamaan arpoja kokonaisen sadan markan edestä, Lennart!“

„Et kyllä, mutta kun tuo riivattu pormestarikin osti saman summan edestä — ikäänkuin hänkään ei

rahojansa parempaan tarvitsisi! — niin *täytyihän* minun . . . arvoni tähden.“

„No, sitähan minäkin . . . ja oikeinpa siinä teitkin, ukkoseni. Silloin piti sinun tehdä se arvosi tähden . . . ja nyt ihmisten tähden!“

„Mitähän se muka olisi?“ kysäisi konsuli Svanström ynseästi.

„Etkös muista, Lennart, että tänään on täti Strömforsin 70:s syntymäpäivä. Sitä varten tilasimme puutarhurilta kukkiakin, kuten ehkä muistanet. Nyt aamupäivällä käymme häntä tervehtimässä . . . koko perhekunta.“

„Kas, olenpa todella unohtanut koko asian. Mutta nyt ei minulla mitenkään olisi aikaa . . . posti lähtee koht'ikään ja joll'en saa näitä papereita siksi valmiiksi, niin . . .“

„Niin . . . mitä?“

„Niin menee taas kaunis rahasumma käsistäni.“

„Rahaa, rahaa . . . ja aina vain rahaa! Aina sinä vain rahaa mietit. Anna nyt kerrankin vähän sijaa ja aikaa rakkaudellekin, Lennart.“

„Sinä et ymmärrä minua, rakas Lyidia. Enhän minä itseni vuoksi ahkeroitse, vaan sinun ja lasten vuoksi, näetkös. Sitä paitse en voi käsittää — —“

„Niin, näitä asioita *sinä* taas et käsitä, Lennart, mutta kun me kerran olemme läheisiä sukulaisia, niin . . .“

„Asia on kuin aina olen sanonut: sukulaiset ovat meille vain haitaksi ja vahingoksi“ mutisi konsuli.

„No, mutta Lennart! . . . Etkös muista, että täti Strömfors on sinun oma tätisi . . .“

„Siksimä hän juuri sukulaiseni on, sinä hupakko.“

„Mutta ehkäpä sinä vielä muutat mielipidettä, kun hän kuolee ja

„No, sitten hän ei ainakaan enää voi olla haitaksi meille“

„Niin, niin ja kun sinä saat periä koko hänen omaisuutensa.“

Konsuli Svanström nieli vastauksen tuolla epävarmalla „hm“ samalla ja asteli pari kertaa lattian poikki.

„No, milloin lähdemme? . . Ovatko lapset jo valmiit . . . lähtemään?“

„Puolen tunnin kuluttua, Lennart . . . Arvasinhan, ett’et sinä sentään ole niin välinpitämätön . . kuin usein näytät olevan.“

Konsulitar Svanströmin pitsinen aamupuku katosi kynnnykseltä.

„Oikeassapa hän kuitenkin taisi olla, Lyidia . . . täytyneen tuki ihmistenkin vuoksi“, ajatteli konsuli järjestellen paperinsa paikoilleen.

Hän olikin järjestystä harrastava mies, tämä nuori konsuli Svanström. Sen oli koko kaupunki tunnustanut valitessansa hänet valtuusmiesten puheenjohtajaksi.

„Tähän toimeen“ — oli tohtori Gillberg lausunut vaalitulaisuudessa, „ei minun mielestäni sovellu muu kuin sellainen mies, joka tuntee kaupungin asiat ja joka kaikissa tomissa on tullut tunnetuksi järjestystä ja yhteiskunnan vilpittömyydestä parasta harrastavaksi henkilöksi. — Tahtoisinpa kysyä herroilta“, oli hän puheensa lopettanut, „onko tähän toimeen ketään soveliaanpaa miestä kuin konsuli Svanström on?“

Ja niin oli konsuli Svanström valittu kaupungin valtuuston puheenjohtajaksi.

Muutaman puolen tunnin kuluttua nähtiin arvoisa konsuli ja valtuuskunnan puheenjohtaja Svanström perheinensä matkalla rakkaan sukulaisensa, leskirouva Strömforsin luo toivottamaan hänelle onnea ja pitkää ikää täytettyjen 70:n vuoden johdosta. Konsulittarella oli kädessä suuri, nauhoilla koristettu kukkaisvihko . . . ja konsulin vanhin tytär, tuo herttainen Betty neiti oli myöskin varustaunut kukkasilla tätiänsä ilahduttamaan.

Kauppaneuvoksetar, leskirouva Strömfors oli juuri pukeutunut ja istui talonsa kuistilla vieraita odotellen.

„Hyvää huomenta, täti!“ huusi Betty neiti jo portilta saakka, huolimatta vähääkään siitä oliko se „*comme il faut*“ huutaa täyttä kurkkua . . . niin kaukaa.

Konsuli ja valtuusmiesten puheenjohtaja kohautti kiiltävää, mustaa silkkihattuaan hartioiden tasalle ja hymyili niin herttaisesti, että olisi luullut hänen jo saaneen tiedon vaalistansa porvarissäätyyn. Konsulitarkin hymähti sangen kauniisti ja nyökäytti päätänsä erityisellä taidolla . . . kuin mikäkin tanssikoulusta pääsyt nuori neitonen.

Leskirouva Strömfors tuli vieraitansa vastaan. Konsulin lapset juoksivat iloisesti hyppien vanhan rouvan luo ja huusivat „onnea ja menestystä“, että kartano kajahti.

Konsulitar antoi omasta ja puolisonsa puolesta vanhukselle tuon kauniin jättiläiskimpun viitaten nauhoissa olevaan kirjoitukseen.

„Rakkaalle, 70-vuotiaalle tädillensä sydämmellisillä onnentoivotuksilla — Lennart ja Lyidia“, luki leskirouva nauhoista samalla kuin liikutuksen kyyneleet hänen silmiinsä kihosivat.

Sitten syleili hän konsulitarta ja pudisti kahden käden konsulin pehmoista kättä.

„Tuntuu niin hyvältä . . . niin kovin hyvältä, kun näkee olevansa rakastettu . . . sukulaistensa keskuudessa. Luoja palkitkoon teille ystävyysenne vanhaa, yksinäistä tätiänne kohtaan!“

„Mitä turhista, täti hyvä“, lausui konsulitar Svanström mairittelevasti, „olettehan tekin aina ollut niin hyvä meitä kohtaan . . . tämä kaikki on vain velvollisuutemme . . . semmoisesta ei kukaan palkkiota odottane, täti kulta!“

„Lyidia puhuu, mitä minä ajattelen. Velvollisuus yhteiskuntaa ja lähimmäisiämme kohtaan . . . se on ollut ojennusnuorani . . . ja toivonpa sen olevan sitä vast'edeskin.“

Ja konsuli ja valtuuston puheenjohtaja naputteli kepillänsä kainosti ja häveliäästi kenkäinsä kärkiä.

„Niin juuri, Lennart. Ette usko, täti, kuinka innokkaasti hän työskentelee päivät pääksytysten terveyttänsä vähääkään ajattelematta. Niin, hän on todellakin uhrannut koko elämänsä yhteiskunnalle, Lennart parkani!“

„No, no . . . teen vain velvollisuuteni . . . ainoastaan velvollisuuteni“ . . .

„Mutta mikäs syntymäpäivä-lahja tädillä on tuossa vieressänsä?“ kysäsi konsulitar Svanström huomaten pikku Liisun vaatimattomat kukkaiset.

„Kas, olenpa vallan unohtanut pienet lemmikkini

ja vuokkoni! Eivätkös ne sentään ole sievät? . . . ja niin somasti järjestetyt sitten? . . . Arvatkaas, keneltä minä nämä olen saanut?”

„Enpä todellakaan voi arvata, joll’ei Leena liene niitä noukkinut“, sanoi konsulitar mutistaen rusohuulensa viehättävään ylimykselliseen ylenkatseeseen.

„Leenako? Ei Leenalla ole sitä ymmärrystä. Nämä sain minä siltä pieneltä orpotytöltä, jolle olen hankkinut työtä ja elatusta täällä meillä. Hän onkin herttas lapsi ja niin kekseliäs sitä päitse!“

„Kuinka niin?”

„Niin, katsokaas . . . tänä aamuna varhain . . . kun minä istuin akkunan ääressä . . . vilpasta ilmaa hengittäen, kuului äkkiä kirkas, lapsellinen laulunsävel . . . ja akkunan alla seisoj pikku Liisu . . . orpo parka . . . kukkaiskimppunen kädessä. Tuskinpa muut hänen ikäisensä olisivat sellaista keksineet?”

„Tuskinpa!“ nauroi konsulitar Svanström, „tuskinpa moni vieras lapsi tohtisi tulla loilottamaan vanhan rouvan akkunan alle . . . Otaksuu tietysti ansaitsevansa jotakin tuolla ruohokimppusella.“

„Lyydia sanoo, mitä minä — —“

„Minä kuuntelin mielelläni hänen kaunista ääntänsä, Lyydia. Tosin heitin minä hänelle markan rahaa . . . mutta enpä luule hänen sitä turhaan käyttäneen.“

Samassa kuului iloinen naurun-hohotus kartanolta.

Pikku Aarno herra oli kavunnut Liisun hartioille — tämä oli kutsumuksen mukaan saapunut leikkimään konsulin lasten kanssa — ja ratsasti nyt aika vauhtia pihamaata pitkin; toiset juoksivat ympärillä ja nauroivat täyttä kurkkua.

„Aarno, Aarno! Herran tähden, putoathan sinä, lapsi!“ huudahti konsulitar säikähtyneenä juosten alas portaita; mutta samassa oli „pikku konsulikin“ jo maassa ja hyppeli iloisesti äitiänsä vastaan.

„Liisu, tuleppas tänne!“ kutsui leskirouva Ström-fors holhokkiansa.

Kovasta hölkästänsä hengästyneenä ja punoitavana tuli Liisuparka ujustellen vieraiden luo.

„Sanopas, Liisu, mihin panit sinä sen markan rahan, jonka minulta aamulla sait“, kysyi leskirouva Ström-fors.

Liisu oli vaiti ja katsoi maahan.

„Taisitpa viedä vehnäkauppiaalle?“ puuttui konsuli puheeseen.

„Miksi et vastaa, Liisu, eihän sinua siitä toruta... oma markkasihan se oli“, virkkoi leskirouva lempeästi.

„Tapani-äijälle minä sen vein“, soperteli Liisu vihdoin.

„Kukas se Tapani-äijä on?“ kysyi konsulitar taltuttaen Aarnoa portaita ylös.

„Muudan köyhä kerjäläisukko, joka tuontuostakin oleskelee täällä pirtissämme. Hän on jo vanha ja työhön kykenemätön ukko... ja kiertelee kyliä...“

„Niin, hänkin täyttää tänä päivänä 70 vuotta“. lausui Liisu vähän urhoollisemmin.

Niin asianlaita muuten olikin. Ukko Taskinen tai kuten häntä yleisesti nimitettiin Taskis-Tapani oli aikoinaan palvelut kauppaneuvos Ström-fors-vainajalla. Vanhemmiten oli hän käynyt vähän vikapäiseksi... mistä syystä, sitä ei tiedetty... Ja kukapa se köyhän heikkomielisyyden syitä tutkinee? Kunnallislautakunnan esimies ja pitäjän rovasti olivat ainoat, joita tuo näytti

liikuttavan: lautakunnan esimies sadatteli enenevää vaivaisten lukumäärää ja rovasti taas pelkäsi pahasti, että Taskis-Tapani määrättäisiin heille ruotilaiseksi. Asia päättyi kuitenkin niin, että Tapani pantiin, kylänkiertolaisena taloja kiertämään . . . ja asui viikon siellä, toisen täällä.

Maalaiselämä kävi hänestä sentään toisinaan ikäväksi . . . ja silloin tallusteli Tapani kaupunkiin; katu-
pojat, Taskis-Tapanin pahimmat viholliset, ahdistelivat häntä kyllä usein . . . ja nauroivat ukko-ruhjukselle, joka joskus turkki päällä kesäsydännäkin hikoili. Mutta tähänkin poikain rähinään oli hän jo vallan tottunut . . . hänestä se oli kuin ollakin piti . . . kunhan hän vain sai joskus kerjätyksi muutamia kymmeniä pennejä kaupunkilaisilta. Silloin juosta viiletti hän suoraa päätä anniskeluun saadakseen „sydäneläin lämmitystä.“ Ja sitä saatuaan olikin Tapani jo toinen mies. Reippaana hän katuja asteli pilkistellen porttikäytäviin satuisiko joku „katupoika“ hänen tiellensä. Tavallisesti hän silloin sai kurkistella aivan turhaan . . . Sillä pojatkin tunsivat jo Tapanin luonteen ja tiesivät, että nyt oli heidän vuoronsa pakoisalla pysytellä.

Tällä kertaa oli Taskis-Tapani taas tavallisella kaupunkimatkallansa. Väsyneenä oli hän astunut leskirouva Strömforsin pirttiin ja pyytänyt yösiijaa. Pirtissä oli pikku Liisu hänet nähnyt . . . ja kuullut Tapanin palvelusväelle kertovan, että tänään oli hänenkin 70:s syntymäpäivänsä.

Markan saatuaan oli hän muistanut Taskis-Tapanin ja arvelematta juoksuttanut saaliinsa ukko Taskiselle, joka niin usein oli häntä kertomuksilla huvittanut.

Kiitellen ja siunaellen oli Tapani oitis lähtenyt — anniskeluun sydäneläin lämmitystä saamaan.

„Voi, lapsi parka“, huokasi leskirouva Strömfors silittäen Liisun kellertäviä suortuvia. „Mutta hyvä sydän hänellä sentään on“, lisäsi hän kääntyen konsuliin, joka tällä välin oli sikaarinsa sytyttänyt ja selkäkenoon istahtanut. „Hän muistuttaa . . . niin todellakin, hän muistuttaa poikavainajastani . . . sama otsa, nenä ja suu . . . todellakin ihmeellistä“, mietti vanha rouva itseksensä.

„Minä en ymmärrä“, aloitti konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström painavasti, „minä en todellakaan ymmärrä, kuinka täti voi puolustaa tuollaista menettelyä: antaa rahaa mokomalle rahjukselle, juoppolallille, joka sen kohta viinaan panee . . . Onko siinä mitään hyväksyttävää?“

„En tiedä, hyvä Lennart, miltä kannalta te lakimiehet asiaa katsotte, mutta minusta se vain osoittaa anteliasta mielialaa, jos lapsi hentoo luopua harvinaisesta saaliistansa“, puhui leskirouva Strömfors viitaten ottamaan kahvia syntymäpäiviksi koristetulta kahvipöydältä. Syrjäsilmillä seurasi hän yhä orpo Liisua, joka juoksi takaisin toisten luo: kovin ihmeellistä tuo yhdennäköisyys!

Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström ei viitsinyt sanoa tuohon mitään; kohautti vain olkapäitensä ja tavoitti kepillänsä ohilentävää pörhiäistä.

Konsulitarta ei keskustelu juuri huvittanut. Olipa tuo markka missä tahansa — joko Taskis-Tapanilla, joka sen kuitenkin vie anniskeluun, tahi jossakin muualla — oli se hänestä aivan sama.

Betty tuli pikku veikkonsa kanssa puutarhasta juuri kun kahvit oli ehditty juoda.

„Lennart tahtoo kotiin“, ilmoitti hän konsulitalle. Se oli merkki poislähtöön. Konsulitar Svanström talutti Aarnoa hyvästelemään vanhaa rouvaa ... ja Betty ohjasi Lennartia samalle asialle. Kun sitten konsulitar Svanström oli suudellut leskirouva Strömforsia jäähyväisiksi ... ja konsuli ja valtuuston puheenjohtaja kumartaen kätellyt tätiänsä ja tämä sen lisäksi muistuttanut rakkaita sukulaisiansa saapumaan hänen luoksensa tämän iltaiisiin kemuihin, läksivät heidän sukulaiset kotimatkallessa.

Olivathan he täyttäneet velvollisuutensa vanhaa tatiä kohtaan, niin että mitään jälkipuhetta tai juorua ei voinut syntyä tuossa pienessä kaupungissa.

„Kaksi tuntia meni taaskin hukkaan!“ mutisi konsuli Svanström kadulle tultua kelloonsa katsahtaen.

„Onpahan aamukävelymme ainakin tehty ja lapsetkin ovat saaneet vähän juoksennella“, virkahti tuohon konsulitar.

Tervehdyskäynti oli siis tehty ja velvollisuus täytetty.

Konsulitar puuttui jälleen askareihinsa, jos niitä sillä nimellä voi kutsua, ja lapset vietiin takaisin hoitajattarensa haltuun.

Mutta konsuli ja valtuusmiesten pujeenhohtaja Svanström kiiruhti heti takaisin konttooriinsa ... äskeisten paperiensa ääreen ... työskennelläkseen muutamana tunnin vielä ennen aamiaista ... kansalaisten ja yhteiskunnan hyväksi.

II

Leskirouva Strömforsin tilavat huoneet olivat ilalla juhlallisesti valaistut . . .

Vieraita, toiset toisiansa hienompia, tulvasi kahisevassa silkissä toivottamaan onnea ja pitkää ikää vanhalle leskirouva Strömforsille.

Tuolla tulevat pormestarin. Valkeana välkkyä pormestarin rinta mustan frakkipuvun keskestä . . . kiiltävää, kahisevaa silkkiä on tietysti pormestarin rouvan puku, joka poimuilee tuhansissa laskuissa ja reunusrimssuissa . . . Kauniit tummat hiuksensa on hän kam-pauttanut korkealle hiustöntyrelle . . . ja kalvosinta koristavat kultaiset rannerenkaat, jotka välkähtelevät viuhkaa käytellessä. Ensin siistitään itseänsä vielä hieman suuren seinäkuvastimen edessä. Pormestarin rouva kaivaa väskystänsä esille kamman, silittelee öljyittyjä suortuviansa, tarkastelee itseänsä useammalta taholta . . . ja on vihdoinkin valmis. Pormestari korjailee kaulustansa ja kaulahuiviansa, pyyhkäisee pari kertaa viiksiänsä ylöspäin, rykäisee ja niin on hänkin valmis. Käsikynkässä astutaan sitten saliin, kätellään talon emäntää leskirouva Strömforsia, toivotetaan onnea, hymyillään sievästi eri tahoille, kumarrellaan kohteliaasti muille vieraille, hymyillään taaskin ja erotaan sitten eri suunnille.

Pormestari menee herrojen puolelle; pormestarin rouva taas purjehtii suoraan salin peräseinällä olevaan sohvaan, johon ainoastaan hänellä, tohtorinnalla ja konsulittarella näytti olevan oikeus istua.

Mutta yhä tulee uusia vieraita. Porstuassa uudistuvat äskeiset temput ja niin astutaan sisään, kumar-

rellaan, tervehditään ja onnitellaan talon-emäntää ja hajaannutaan.

Pientä porinaa alkaa pian kuulua salissa. Herrain puolella ollaan jo äänekkäämpiä. Kahvia kannetaan ympäri, tuoleja muutellaan likemmäksi ja puhe alkaa jo päästä vauhtiinsa.

Yksi sija suuressa sohvassa on kumminkin vielä tyhjänä: konsuli rouvineen ja tyttärineen ei ole vielä saapunut, kaikki tietävät hänen tulevan ylhäisimmin ja siis — viimeiseksi! Kaikki muut kaupunkilaiset ovatkin jo saapuneet. Kohta hänen siis pitäisi tulla.

Tuossapa jo ovi aukeaakin. Mahtavana astuu konsuli ja valtuusmiesten puheenjohtaja Svanström saliin, hattu vasemmassa kädessä ja parempi puoliskonsa oikean käden kynkässä . . . Betty neiti seuraa ujona hiukan jäljempänä . . . äitinsä jalansijoissa.

Leskirouva Strömfors kiiruhtaa ketterästi rakkaita sukulaisiansa vastaan. Lämpimät kättelyt — konsuli kättelee aina molemmin käsin, niin että laskee vasemman kätensä toisen kädelle ja likistää sitä näin kätensä välissä — aamulliset onnentoivotukset uudistetaan, hymyillään herttaisesti joka taholle, nyökäytellen hieman päätänsä ja niin taluttaa konsuli ja valtuuston puheenjohtaja armaan aviokumppalinsa sohvaan, missä tohtorinna ja pormestarin rouva jo ovat paikansa valinneet.

Siihen jättää konsuli — yhä kohteliaasti kumarrellen — puolisonsa ja jatkaa sitten matkustustansa herrojen puolelle, mistä sakea tupakan savu jo ilmoittaa miesten istuvan tupakkavaliokunnassa, sillä aikaa kun Betty vaatimattomana hiipii salin vasemmalle si-

vulle, muiden nuorten neitosten luo, jotka sieltä äänettöminä tätä seuraelämää ihmettelevät.

Nyt ovat siis kaikki vieraat saapuneet. Palvelus-tytöt rientävät edestakaisin tarjottiminensa kantaen kahvia ynnä muita alustimia naisväen puolella . . . ja käyttävät he tarjottimia herrojenkin kammarissa. Mutta eivät näytä välittävän kahvista . . . odottelevat kai jotakin parempaa.

Hetki kuluu. Savu sakenee yhä, mutta seurapuhe yrittää jo hieman laimeta. Pelastavana enkelinä ilmestyy silloin Leena neitsyt ovelle kantaen sisään tuon odotetun, tutun tarjottimen, jolla tyhjät lasit lusikkoinensa kilisevät ja jonka keskellä välkkyä suuri hopeinen kannu mahtavan, kirkasnesteisen ja hymyilevän konjakkipullon rinnalla.

Herroissa huomataan jo vilkkaampia elonmerkkejä.

Pormestari rykäisee ja tuprahuttaa entistä sakeamman sauhun sikaristansa; tuomari, joka jo on kerinnyt istahtaa nahkasohvaan, nousee äkkiä ylös muka tupakkaa tavoitellakseen, vaikka oikeastaan vain siksi, ettei luultaisi hänen juuri totilasien tähden siihen ehättäneen, totitarjotin kun näet aina kannettiin sohvan edessä olevalle pöydälle. Lähipitäjän arvoisa rovasti, jonka iloinen, pyöreä muoto ja pulleva vatsa jo mahtoi tietää kaikenlaista hauskaa, ojentautuu rennommasti sohvan selkälautaa vastaan ollen katselevinaan kynttiläkruunun kristallinappuloita, vaikka nurkkasilmällä jo tunnustelee tuon kirkasnesteisen pullon sisällystä: olikohan se vain väkiviinan sekaista anniskelu-tavaraa vaiko edempää tuotua „ehtaa“.

Herrojen tehdessä havaintojansa purjehti tarjotin määrätylle sijallensa arvoisan rovastin eteen.

„Herrat ovat hyvät ja panevat lasiin“, kehoittaa konsuli ja valtuuston puheenjohtaja *sukulaisen isäntä-vallalla . . . samalla kun hän tupakkapöydän ääressä selvittelee hopeapislaista syöskumipiippua.

„Kiitoksia, kiitoksia! kyllähän tässä ehditään“, vastailevat herrat, vaikka kurkkuja jo mieli kutkuttelemaan.

Konsuli Svanström selvittelee piippunsa, pistää tupakan ja — sytyttää, yritin sanoa, mutta eipä hän ehtinytkään sitä tehdä, sillä hänen tuossa askaroidessansa oli lukkari jo hypähtänyt väliin, raapaissut tulen ja tarjosi nyt erinomaisella kohteliaisuudella tulta konsulille ja valtuuston puheenjohtajalle. „Kiitoksia vain“, hymähti konsuli muistaen samalla syyn tähän palvelevaisuuteen, sillä olihan lukkari hänelle velkaa, niin että . . . jaa, velkoja kohtaan tuleekin aina olla kohtelias, arveli hän itseksensä.

Totikokeet seisovat koskemattomina. Kukaan ei vielä ensi kehoituksella viitsi käydä niiden kimppuun, kaikki katselevat niitä kyllä mielihyvällä, mutta kukapa tässä ensimmäisenäkään!

„No, mitäs herrat ajattelevat . . . tehkääpä lasinne“, kehoittelee konsuli ystävällisellä äänellä. „Pankaa lasiin!“ „Tuomari Malin, rovasti Villman, olkaapa hyvät ja . . .“ kehoittelee hän yhä.

„No, mitäpä tyhjästä kursastelusta“, tuumaa arvoisa kirkonpalvelija, panee piippunsa syrjään, nojaa käsikynkkänsä polvea vastaan . . . ja ryhtyy mieluista nestettä valmistamaan. Ensin pari kolme sokeripalaa — jos useampia panee, niin se pilaa vatsan, selittää hän aina muille — ja sitten vettä lasi puolillensa. Tätä sekoitustansa hän siinä hämmentelee, kunnes

viimeinen sirpale sulaa; ottaa sitten konjakkipullon ja vuodattaa elämännestettä lasin täyteen, jota tehdessään hän miettiväisenä tirkistelee lasiin ja tarkkaa, kuinka tuo kemiallinen prosessi tapahtuu. Hämmennys lusi-kalla vielä sen lisäksi ja totilasi on valmis. Valmista pitää koettaa. Hyvää oli — ja rovasti ottikin jo toisen kulauksen.

Toiset herrat seurasivat silmillänsä tuota kirkonmiehen puuhaa ja toinen toisensa perästä alkoi saman toimituksen.

Pian olikin kaikilla lasinsa valmis. Muutamilla nuoremmilla oli erityinen punssipullonsa, josta he näyttivät hyvän huolen pitävän.

Kohta alkoivat kieletkin jo höltyä kantimissaan.

Tuomari kertoi kaunopuheliaasti viimeisistä kärejistänsä, tohtori eräistä onnistuneista lääkitystapauksista — ja konsuli ja valtuuston puheenjohtaja uusista mietteistänsä kansalaisten ja yhteiskunnan hyödyksi; että ne ehkä enemmän hyödyttivät häntä itseänsä, sitä hän ei katsonut tarpeelliseksi mainita.

Mutta jättäkäämme nyt vähäksi aikaa herrat lasiensa ääreen juttelemaan asioitansa ja siirtykäämme saliin.

Sielläkös jo solina kuuluu! Kahvi ja imelä viini on hetkessä voidellut naisten jo ilmankin liukkaat kielet. Pieniä ryhmiä on syntynyt ympäri salia... ja kukin näistä katsoo oikeudekseen pitää äänekkäintä sorinaa.

Sohvan rouvat, joihin talon arvoisa emäntäkin on yhtynyt, puhuvat keskenänsä aivan viattomista sukulaisuus-suhteista vatvoen perin juurin kunkin sukutaulun hämärään muinaisuuteen saakka. Toisella puolen

salia puhellaan vähän hiljempaa: siellä väittelivät vanhat piiat uskonnollisista asioista, vaikka keskustelu ei itse teossa mitään väittelyä ollut, sillä kun yksi sanoo: „tämä aika on niin jumalaton, että kyllä Herra meitä pian rankaisee . . . , saammepa nähdä!“ niin huokaisee toinen hyvin syvään ja näyttää niin haikealta kuin olisi pullollisen etikkaa nielaissut . . . kolmas taas on vetistelevinänsä . . . ja neljäs liittää jutun jatkoksi: „niin, nähtiinhän se Oulun palossa . . . rikkaat ne ovat jumalattomia ja niiltäpä ne talot juurit paloivat!“

— „Elkääpäs neiti Vennberg syyttäkö Luoja varomattoman nuorukaisen teoista“, kuului äkkiä ääni heidän takanansa.

„Kas, maisteri Vilponen!“ huudettiin kuin yhdestä suusta.

Maisteri Vilposella oli tapana aina käydä puhuttelemassa naisiakin . . . ja naiset taas, erittäinkin vanhat piiat, näkivät mielellänsä, että tuo pulska poikamies heidän seurassansa viihtyi.

„Niin, hyvää iltaa arvoisat naiset“, lausui maisteri kumartaen kullekin taholle ja istui parin pitkänenäisen neitosen sivulle. „Suokaa anteeksi neiti Vennberg, mutta minä en voi yhtyä tuohon lauseeseen, että muka Oulun palo olisi Jumalan syyksi pantava!“

„Voi, kuinka jumalaton te yhä olette, maisteri Vilponen . . . tiedättehän, ett’ei mitään tapahdu hänen tahtoansa päitse“, lausui neiti Kjällman, joka ehätti pakinoihin maisterin kanssa.

„Herrainen aika, mitä lausutte, neitiseni! Jos kaikki paha, mikä aikojen kuluessa on maailmassa tapahtunut, olisi Jumalan tahdosta tapahtunut, niin min-käläinen Jumala meillä sitten onkaan!“

„Ee--i, pirun töitä ne sellaiset ovat“, huokasi siihen neiti Håkansson päätänsä nyökytellen.

Maisteri Vilponen ei sattunut kuulemaan senpuolisella korvalla, vaan jatkoi edelleen: „niin, minä en ainakaan usko sellaista Jumalasta!“

„Se tulee siitä, että niin harvoin käynte kirkossa, herra maisteri“, virkkoi siihen sangallisenäinen, elähtäneempi neiti Hahl, joka tarkkuudella oli seurannut väittelyä.

Kohteliaasti kumartaen neideille vetäytyi maisteri Vilponen jo seuraavan ryhmän luo jättäen vanhat neidot kummastelevina katsomaan jälkeensä — ennenkuin he taas uuden keskustelun aloittivat.

Maisteri Vilponen muuttausi nyt sohvattomien rouvien luo. Täällä keskusteltiin parasta aikaa eräästä aina yhtä hauskaista asiasta: oli näet jouduttu tuohon loppumattomaan piikaepistolaan.

„Herrasväki ei voi uskoa, kuinka tuiki tuskallista tuo uusi reservilaitos meille kaupunkilaisille on“, aloitti rouva Malin, jonka mies oli istunut valtiopäivillä ja kiivaasti vastustanut asevelvollisuutta. „Otetaanpa esimerkiksi . . . kas, maisteri Vilponen, hyvää iltaa!“

Puhe keskeytyi äkkiä, kun maisteri Vilponen samassa lähestyi rouvaryhmää.

„Nöyrin palvelijanne, arvoisat rouvat!“ Varsin sievästi tuo uus-aikainen maisteri osaakin kumarrella naisille. „Onko ehkä luvallista istua arvoisaan seuranne?“

„Kaikkia te kysyttekin, herra Vilponen, olkaa vain hyvä . . . kas, tässä on tuoli.“

Pari rouvista sijoittelihe likemmäksi toisiaan.

— „Joll'en erehdy oli puhe reservikomppanioistamme; miten on se onneton joutunut arvoisain rouvien epäsuosioon, jos saan luvan kysyä?“

„Niin, minä yritin tässä juuri selittämään sitä. Ettekös tekin, herra Vilponen, ole sitä mieltä, että reservikomppaniasta on kaupungillemme paljon haittaa?“

„Kuinka niin?“

„Tarkoitan . . . siveellisessä suhteessa ovat kasarmimme mitä pahimpia“, puhui rouva Malin kertoen miehensä mielipiteitä.

„Niin, siinä voi kyllä olla perää, rouva Malin, enkä minä nykyistä sotalaitostamme ihailekaan. Mutta koska kullakin valtiolla toistaiseksi sotaväkinsä on, niin täytynee meidänkin kärsiä se. Kaikessa tapauksessa on reservilaitos minusta paljo parempi kuin seisova sotaväki, joka on maan joutilainta laiskurijoukkoa — — — ah, suokaa anteeksi, luutnanska Segerstråle, minä en moiti heitä, vaan sitä valtiojärjestelmää, jonka vuoksi maan täytyy elättää tällaisia tyhjätointimittajia.“

„Kuinka sattuvasti lausuttu“, riemuitsi rouva Malin huomattessaan saavansa kannatusta . . . „Niin juuri se on. Kyllä me rouvat, joilla on tekemistä piikojen kanssa, kyllä me tiedämme asevelvollisuuden haitat. Minun Maijuni esimerkiksi . . . se sama, joka ennen palveli teillä, rouva Berg . . . oli mitä siivoin tyttönen siksi, kunnes reservilaitos tuli. Hän teki työtä aamusta iltaan . . . eikä ikinä pyrkinyt minkäänlaisiin huvituksiin. Mutta entäs nyt? Joka pyhä, minä sanon, joka ainoa pyhä pitää hänen päästä kävelemään . . . ja samalla tietysti reserviläisten tansseihin!

„Entäs arkipäivinä?“ kysyi herra Vilponen.

„No, arkina hän nyt tosin on työssä . . . eikähän siitä muuten tulisikaan mitään. Ainoa, mikä hänessä viikon ajalla on moitittavaa, on oikeastaan vain se, että hän nyt . . . pyhäkoulun käytyänsä . . . on intoutunut kirjeitä kirjoittelemaan“.

„No, mutta hyvä rouva Malin . . . jos siinä lie-
nee jotakin moitittavaa, olen minä suurimman moit-
teen-alainen kaikista“, nauroi herra Vilponen.

„Jaa, mutta se onkin eri asia . . . Niin, te ette usko, maisteri Vilponen, kuinka kiusallista se on, kun palvelustytöt alkavat pitää kirjeenvaihtoa . . . varsinkin sotamiesten kanssa. Missä vain saadaan aikaa vähän-
kään, niin heti kynä esille!“

„Voisivathan he kirjoitella iltaisin“, uskalsi herra Vilponen väittää.

„Jako nukkuisivat sitten kello kymmeneen aamulla! kyllä näkee, ett'ette ole naimisissa, herra Vilponen“, ilveili rouva Malin.

Kaikki muutkin rouvat nauroivat tälle sukkeluudelle.

„Mahdollisesti en näitä asioita ymmärrä, mutta olisiko teistä ehkä parempi, jos piikatyttömme eivät osaisi kirjoittaa, rouva Malin.“

„Eipä juuri sekään. Osatkoot he vain, mutta olkoot — — —“

„— taitoansa käyttämättä, arvelitte kai sanoa“.

„No, mutta voihan tuosta kirjeenvaihdosta olla esim. sekin hyöty, että saa häitä sangen äkkiä“.

„Sitäpä juuri en tahdokaan; kukapa se palvelijansa naittaa tahtonee?“ kummasteli rouva Malin.

„Niinhän te voitte sanoa nyt, kun itse jo olette naimisissa“, nauroi herra Vilponen poistuen takaisin

herrain puolelle, mistä äänekäs puhe, lasien kilinä, tupakan tukahduttava sauha ja konjakin lemu tulvahti häntä vastaan.

Rouvat katselivat suurin silmin hänen jälkeensä.

„Hän on hieman omituinen mies“, lausui rouva Stenberg aluksi.

„Kummakos se, hän kun lukee kaikenlaista joutavaa kaikki yökaudetkin“, liitti hurskas leskirouva Vesterberg, joka itse nieli päivässä monta naulaa ryöväriromaaneja.

Tähän suuntaan kävivät naisväen keskustelut. Neitokset supattelivat nurkassansa pukimista, ystävättäriensä kihlauksista ja viimeisistä tanssijaisista ruununvoudin luona.

Teetä tarjoeltiin. Ensin tietysti naisille . . . sohvarouvista alkaen . . . sitten käytettiin tarjotinta taas näön vuoksi herrojenkin puolella, mutta melkein koskemattomina ne sieltä palasivat. Mitäpä ne herrat teestä, kun heillä kerran oli konjakkia ja totikojeet edessä!

Illan kuluksi ja seuran ratoksi halusi leskirouva kuulla laulua, jota hän aina niin mielellänsä kuunteli.

„Niin, neiti Malinillahan on niin kaunis ääni“, huudahti eräs vanha piika.

„Ja hän kun on vasta palannut Helsingistä . . . ja ottanut siellä laulutunteja! . . . Kuuleppas Ines, täti Strömfors haluaisi niin mielellänsä kuulla laulua!“

Neiti Ines Malin oli parinkymmenen vuotias solakka neito, jolla tiedettiin olevan parhaimman laulun äänen koko kaupungissa . . . ja joka vuoden ajan oli saanut nauttia yksityistä laulunopetusta pääkaupungissa.

„Sangen mielelläni . . . mutta ääneni on hiukan painuksissa, kun satuin vilustamaan itseni eilen . . . sillä veneretkellä“, väisteli laululintunen.

„Elä nyt turhia estele, kun täti Strömfors ker-
ran . . .“

„Niin, minä tahtoisin todellakin varsin mielelläni kuulla, kuinka sinä olet edistynyt, Ines . . .“

„Tee nyt tädille mieliksi, Ines“, puuttui jo rouva Malinkin puheeseen.

„No, voinhan minä koettaa . . . mutta sen minä vain jo ennakolta sanon, että ääneni on painuksissa . . .“

„Säistätkö sinä itse laulusi vai tulenko minä säis-
tämään“, kysyi neiti Kjällman, kaupungin vanha pia-
nisti.

„Kiitoksia, kyllä minä voin sen itsekin tehdä . . .“

Neiti Ines Malin istui pianon luo ja näppäili siinä hetkisen koskettimia nähdäkseen, missä kunnossa tuo vanha kone oli.

„Ai, ai, tämähän on epävireessä . . .“

„Onko? Ja kuitenkin on se vasta viime viikolla viritetty . . .“, lausui leskirouva Strömfors lempeästi.

„No, ehkä se sentään luottaa . . .“

Neiti Ines aloitti laulunsa . . . se oli raikas norja-
lainen laulu . . . taisi olla Kjerulfilta . . . Hänen äänensä ei muuten hullumpi ollutkaan . . . Se kaikui sangen kauniisti tuossa tilavassa salissa, jonka ovelle herrain puolelta pian pakkausi kuulijoita ihan tungokselle.

Rouvat, jotka jo muualla olivat kuulleet hänen laulujansa, eivät malttaneet olla vaiti laulun aikana, vaan rupattelivat kaikessa rauhassa edelleen . . . ja arvostelivat ajan laulajattaria ja laulunopetusta . . .

sanomalehtien mukaan tietysti. Herrain joukossa näytti olevan tarkkaavampia kuulijoita, sillä sieltä kuului jo hermostunut ja asettavainen: ssss! Vähäksi aikaa se auttoi, mutta sitten alkoi supatus jälleen.

Neiti Ines oli lopettanut laulunsa ja se palkittiin vilkkaalla suosiolla. Tahdottiin vain kuulla lisää.

„Niin, laula Ines se uusi italialainen gondooli-laulu“.

„No, voinhan laulaa, jos herrasväki tahtoo kuulla sen . . .“

Ja hän lauloi italialaisen laulunsakin sangen. sievästi ja kaikkien yleiseksi mieltymykseksi.

„Mutta nyt minä en uskalla enää, sillä opettajani käski minun säästää ääntäni kesän aikana . . .“

„No . . . saammehan toiste kuulla lisää . . . kiitoksia . . . kiitoksia vain!“ sateli kaikkialta . . . ja herrojen puolelta kajahti vielä uusi kiitollinen kättentaputus.

Alettiinkin jo viereisessä ruokasalissa kattaa illallispöytää . . . Tytöt riensivät tällä välin ulos vilvoittelemaan . . . ja heitä seurasi jo joitakuita herrojakin . . .

„Vahinko, ettemme saa tanssia“, virkkoi eräs neitosista mennessänsä . . .

„Vahinko kylläkin, mutta täti Strömforsin luona ei tietääkseni ole kymmeniin vuosiin saatu tanssia“, vastasi hänen jälkeensä ehättäytyvä kavaljeeri.

Pian ilmoitti leskirouva itse pöydän olevan kate-tun ja pyysi herrasväkeä „voileivälle“. Mutta olipas siinä kursastelua ennen kuin illallisruokiin käsiksi käytiin! Illalliset syötiin vain noin „seisovalta jalalta“ . . . eri ryhmissä . . . ja kaikessa vaatimattomuudessa; mutta

sittenkin piti kaiken käydä vanhan tavan mukaan ja itseksunkin yhteiskunnallisen aseman ja ijän jälkeen . . .

Kohtelijain herroista oli tietysti konsuli ja valtuuston puheenjohtaja, joka kaupungin arvokkaimmille rouville kantoi syötäviä ja juotavia . . . Myöskin mais-teri Vilponen oli jo ennestänsä tunnettu naisväen palvelemisesta kaikissa juhlatiloissa . . . Ja mikä ihmeellistä . . . hän ei ollut kohtelias ainoastaan muutamille, vaan kaikille . . . yksin rumille vanhoille-piioillekin, ihmettelivät nuoret herrat hänen selkänsä takana. Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström osoitti erityistä hellää huolenpitoa päivän sankarittarelle, jonka hän ei olisi sallinut tuoliltansakaan nousta. Ja sittenkin ehti hän jo juttelemaan ja tarjoamaan kastiketta sirolle laulajattarelle, johon hänen huomionsa oikeastansa vasta tänä iltana kiintyi.

„Hänestä on tullut sangen sievä daami“, sanoi hän hiljaa puolisolonsa.

„Ketä sinä tarkoitat?“

„Neiti Malinia tietysti . . . ketäs muuta . . .“

„Vai niin . . . minusta on hän teeskenteleväinen koketti, joka sattumalta on saanut vähäisen lauluäänen“, vastasi konsulitar nyrpeästi.

„Soo, soo, vai ei hän sinua miellytä . . . no, sen pahempi sinulle . . .!“

„Aiotkos sinä pitää mitään puhetta? . . . Vai mitä sinä siellä konttoorissa käyskelit ja yksinäsi puhelit?“

„Mitä? Olenko minä itsekseni puhellut? . . . Joutavia, minä vain tarkastelin viikon laskuja . . .“

„Hm . . . paisti on jo pöydällä . . .“

Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja ei hätäillyt ensinkään, sillä tällä kertaa tiesi hän osaavansa puheensa ulkoa varsin hyvin. Kun arvokkaimmat vieraat olivat ottaneet paistia, astui konsuli Svanström pöydän päähän ja kilisti lasinsa reunaan.

Äkkiä hiljeni solina salissa. Vieraat kertyivät kaikki ruokasaliin, muutamilla oli jo lasit kädessä, toiset kiiruhtivat niitä salista noutamaan huomattuansa asianlaidan.

„Arvoisa herrasväki, hyvät naiset ja herrat!

Lienee suotu minulle, emäntämme lähimmäiselle sukulaiselle, oikeus muutamien sanoin tulkita niitä tunteita, jotka nyt meidän povissamme liikkuvat“.

Konsuli ja valtuusmiesten puheenjohtaja Svanström katsahti ympärillensä ikäänkuin tutkiaksensa, tokko todellakin tällaiset tunteet olisivat nähtävissä.

„Tosin olen minä sukulaisena puolueellinen sanoin esittämään rakkaan emäntämme avuja, mutta en kansalaisena. Niin, arvoisat naiset ja herrat, me olemme nyt kokoontuneet viettämään erään harmaapäisen . . . ja minä rohkenen lisätä, kaikille rakkaan vanhuksen 70:ttä syntymäpäivää. Muistanpa vielä ajan, jolloin hänkin parhaassa iässänsä asteli tämän talon katon alla ja liikkui ympäri kaupunkia auttaen köyhiä ja kärsiväisiä lohdutellen. Löytyikö orpolasta, jota hän ei olisi luoksensa kutsunut, ruokkinut ja ollut hänelle suopea kuin äiti . . . löytyikö köyhää perhettä, jota hän ei sanoin ja teoin olisi auttanut?“

Puhuja piti tässä pienen väliajan, jonka kuluessa kaikki katsoivat leskirouva Strömforsin herttaisia ja häveliäästi hymyileviä kasvoja . . . tuonne ikkunan luo, missä hän istui nojatuolissansa tehden päänliik-

keitä ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: „kaikkiapas te vielä muistelettekin“.

„Myöskin ovat nuoret vesamme, kansakoulu ja kansankirjasto saaneet osansa hänen loppumattomasta rakkaudestansa lähimmäisiä kohtaan“, jatkoi puhuja. „En huoli puhuakaan hänen persoonallisesta ja erityisestä rakkaudestansa sukulaisia kohtaan, sillä niin korkealle kuin sukulaisrakkauden asetankin, on mielestäni velvollisuus yhteiskuntaa ja rakkaus lähimmäisiämme kohtaan asetettava paljoa korkeammalle. Onko tämä oikein vai väärin, sen heitän muitten arvosteltavaksi. Ja juuri yhteiskunnan ja kansalaisten parasta on tämä vanhus kaikella nuoruutensa innolla ja aikaisen ihmisen voimalla harrastanut. Tässä jalossa työssä ovatkin hänen suortuvansa jo harmaantuneet. Mutta joka moisen työn jälkeensä jättää, hän ei ole turhaan maailmassa elänyt: tuhannet siunaavat häntä vanhuuden päivinä. Vielä ei vanhus sentään vapise, vielä on hän edessämme jalona esimerkkinä kaikille . . . sekä nuorille että vanhoille. Hyvät herrat ja naiset, sydämmellinen eläköön-huuto ei särke ne toki hänenkään korviansa. Kauvan vielä eläköön leskirouva Strömfors terveenä ja raittiina, eläköön!“

Eläköön-huudon tau'ottua astui konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström rakkaan tätinsä luo, joka kyyneleet silmissä tarttui lasiinsa kilistääksensä sitä puhujan kanssa.

„Minä kiitän sinua sydämmestäni, Lennart“, olivat ainoat sanat, mitkä leskirouva Strömfors liikutukseltansa sai sanotuksi.

Ja sittenkös tungos tuli, kun kaikki herrat ja naiset riensivät tavan mukaan kilistämään lasejansa emän-

nän kanssa. Leskirouva Strömforsilta alkoivat jo hymyilyt loppua, niin monelle onnittelijalle niitä oli pitänyt jakaa. Mutta kaikeksi onneksi alkoivat kilistelijätkin olla lopussa.

Herrat, joista useat eivät välittäneet jälkiruo'asta, vetäytyivät omalle puolellensa. Naisetkin istuutuivat vielä ryhmiinsä ja juttelivat konsulin puheen sisällyksestä, josta kyllä puheenainetta riittikin.

„Kiitos, veliseni“, lausui kirkkoherra ja rovasti taputtaen konsulia olalle; hän katsoi näet velvollisuudeksensa kiittää tuota rakkauden julistajaa. „Ajattelipa jo lausua kiitokseni emännälle minäkin . . . kirkon puolesta, tarkoitan, sillä onhan hän kirkkoomme lahjoittanut toisen kynttiläruunun“.

„Lemppari, mikä puhuja sinä olet, veli“, tuumaili tuomari . . . ja lisäsi vielä, että „kas, tuommoisen pitää meidän valtiopäivämiehemme oleman!“

— „Niinkuin Svanström, tarkoitat . . . Siinä puhut ihan oikein: hänestä saamme valtiopäivämiehen“, ehätti pormestarikin sanomaan, vaikka kyllä joskus hiljaisuudessa oli itse toivonut sinne tulevansa.

Pian olikin se kaikille selvä ja varma asia, että konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström se valitaan tuleville valtiopäiville. Sen asian päälle kilistettiin miehissä lasejakin.

Kello lähestyi jo yhtä, kun tuomari ja rovasti nousivat ylös, kilistivät viimeisen kerran konsulin kanssa, ryyppäsivät pienen lasinsa pohjaan ja etsivät silinterihattunsa kaapin päältä.

Tämä oli merkki yleiseen lähtöön. Pian olivat herrat kaikki lakkinsa löytäneet . . . ja näin aseestetuina rynnättiin sitten salin naismaailmaan. Täällä oli-

vat sohva-rouvat juuri samaan aikaan nousseet hyllyviltä sijoiltaan ja salissa vallitsi jo täysi sekasorto. Kukin kiirehti kättelemään ja kiittelemään leskirouva Strömforsia. Ja kun herrat vielä yhtyivät samaan ryttäkään, niin alkoi hämminki ollakin ylimmillään.

Jonkun puolen tunnin päästä olivat hyvästelyt ohitse ja sali tyhjänä. Viimeinen lähtijä oli konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström.

„Voi sentään, hyvä Lennart, kuinka sinä puhuit kauniisti“, lausui konsulitar pihalle päästyänsä käsivartensa puolisonsa käsikynkkään tunkiessansa. „Enpä todella olisi uskonut, että sinä noin vain . . .“

„Niin, enkös puhunut . . .? Ja tiedätkös, minkä sinä nyt minussa näet?“

„No, minkäs muun kuin oman ukkoseni?“

„Joo, mutta sitä paitse kaupungin ehdokkaan tuleville valtiopäiville“, riemuitsi konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström. Ja todellakin näytti siltä kuin ei hän olisi katunut tämän illan menoa.

„Mutta kuinka, kuinka sinä todellakin — —“ kuului konsulitar kyselevän edelleen puolisoitansa samalla kun he poistuivat katunurkan taakse.

Toivottavasti hän piankin sai sen tietää.

Sillä aikaa kun piiat kävivät ympäri salia ja kamareita korjaellen pois juomatavarain tähteitä kaatamalla vaillinaiset lasit vuoroin suuhunsa, vuoroin takaisin pulloon vastaisuuden varaksi, poistui leskirouva Strömfors omaan kamariinsa.

Väsynyt hän oli, sillä kymmeneen vuoteen oli hän tuskin kertaakaan näin kauvan valvonut. Mutta

tämä päivä olikin hänestä kauneimpia päiviä, mitä hänellä ikänsä toisella puoliskolla oli ollut. Hänen hellä ja tunteellinen sydämensä ei tarvinnut paljo joutuakseen liikutukseen . . . ja nytpä sitä oli kerraksi tullutkin! Sekin Lennart puhui niin kauniisti!

Uni ei tullut silmiin, sillä salin kuumuus ja viini olivat vanhuksen veren päähän ajaneet.

Hän avasi akkunan. Vilpas yön henki puhalsi sisään ja heilutti vienosti vanhuksen harmaita suortuvia. Tämä viileys ei kumminkaan ollut terveellinen tuollaisessa hikitilassa olevalle 70:lle vuotiaalle. Mutta sitä ei leskirouva Strömfors huomannut; hän istui siinä nojaten päänsä kättä vastaan ja nuoruuden kuvat ja muistelmät luikuivat hänen muistonsa tyvenellä pinnalla. Surujakin hänellä tosin oli ollut: merelle oli hänen poikansa lähtenyt ja sille tielle jäänyt . . . Vaan aika oli jo senkin haavan lääkinnyt . . . Tuo orpo Liisu on sittenkin poikavainajani Väinön näköinen . . . Ja juorusivathan ne, että hän ennen lähtöänsä . . . Mutta joutavia, joutavia . . .

Kauvan istui hän siinä mietteissänsä ja heräsi niistä vasta silloin, kun kylmä väristys kävi läpi hänen ruumiinsa ja ohimosuonet kuuluvasti jyskytivät.

Säikähtäen sulki hän akkunan ja lepäsi jo ennen pitkää vuoteellansa.

III

Aurinko paistoi taaskin kuumasti leskirouva Strömforsin kammarin akkunaan. Lintuset visertelivät taas-kin iloisia liverryksiänsä Strömforsin pihalla kasvavissa tuomissa ja pihlajissa.

Mutta talon iäkäs emäntä ei nyt ollutkaan niitä ihailemassa.

Uutimet varjostivat hänen ennen niin iloista kamariansa ja auringon-säteetkin koettivat turhaan niiden läpi huoneeseen pilkistellä. Kammari lemusi kaikenlaisten lääkkeiden sekoituksesta ja saliin saakka tuntui omituinen sairashuoneen haju.

Vuoteellansa lepäsi nyt tuo vielä muudan viikko sitten niin raitis ja ketterä vanhus. Posket kyllä yhäkin punoittivat, mutta ei se ollut terveyden punaa, vaan kuumetaudin ruusut ne poskipäillä hohtivat. Silmien virkeys oli kadonnut ja rinnan tyvenet lyönnit vaihtuneet nopeiksi tykytyksiksi.

Seitsemäskymmenes syntymäpäivä oli ollut hauska, mutta jälkensä se oli uurtanut vanhuksen elämänrataan. Heti seuraavana päivänä oli hän tullut vuoteen omaksi ja pari päivää myöhemmin jo houraillut, jonka vuoksi lääkärin apua haettiin.

Nuolen nopeudella levisi kaupungilla tieto leskirouva Strömforsin äkillisestä sairastumisesta. Lääkäri selitti, että syntymäpäivän valvominen ja vilustuminen olivat syynä tähän vaaralliseen kuumeeseen. Kaupunkilaisten mielet joutuivat tästä selityksestä kuo-huksiin; olivathan he siis tavallansa leimatut syy-päiksi rouva Strömforsin taudinkohtaukseen.

Konsulin herrasväki, varsinkin konsulitar ja Betty neiti olivat väsymättömiä hoitajattaria. Konsuli Svanström kävi itsekin kerran päivässä tiedustelemassa, miten sairaan laita oli. Eihän häneltä — miehiseltä mieheltä, jolla oli niin paljon yleisiä puuhia kansalaisten ja yhteiskunnan hyväksi — voinut kukaan vaatia, että hän sairaan tätinsä sängynlaidalla istuisi lohduttelemassa! Tosin oli hän tuonoisessa juhlapuheesansa lausunut asettavansa sukulaisrakkauden sangen korkealle, mutta kaikella on rajansa . . . ja kun hän uhrasi puolentuntia konttoriajastansa tiedustelukäyntiin, niin sai se riittää syrjäisillekin.

Muun ajan päivästä istui hän sangen levollisesti työssänsä. Pahanilkiset äänet kuiskivat kyllä, ett'ei se olisi kovinkaan pahoittanut konsulin, valtuuston puheenjohtajan ja valtiopäivämiesehdokkaan mieltä, jos hän jo paikalla olisi saanut käsiinsä leskirouva Strömforsin perut, joihin hänellä lähimpänä sukulaisena tietysti oli lähin oikeuskin.

Mutta tuo kaikki oli tietysti joutavaa juorua ja parjausta vaan, senhän jokainen oikea ihminen voi käsittää.

Tällä kertaa ei leskirouva Strömforsin luona valvonut muita kuin orpo Liisu. Hän istui hiljaksensa järjestellen kukkasia vihkoseksi sairaan sängyn edessä olevalla tuolilla. Lapsi rakasti nähtävästi kaikesta sydämestänsä hyvän tekijäänsä. Niin paljon kuin suinkin annettiin, valvoi hän sairaan luona muitten kanssa . . . ja oikeinpa liikuttavalta näytti se valppaus, jolla orpo lapsi koki täyttää sairaan pienimpiäkin toivomuksia.

Nyt oli kuume hiukan tauonnut. Sairas oli vai-punut keveään uneen ja senpätähden oli konsulitar tyttärinensä tohtinut poistuaakin hetkeksi levähtämään ja kokoamaan uusia voimia, joita he kyllä monen unettoman yön perästä tarvitsivat. Lääkärikin oli vasta käynyt, vaan huomattuansa sairaan nukkuvan oli hän vetäytynyt pois aikoen jälkeen puolen päivän tulla uudestaan.

Liisu oli jo saanut kukkaisvihkonsa valmiiksi, asettanut nuo lemuavat lemmikkien ympäröimät valko-lehdokit sairaan lähelle ja istui nyt kirja kädessä, kertomuksia lukien.

Kului tunti, kului kaksi . . . yhä kuului sairaan viono hengitys.

Äkkiä aukasi hän silmänsä.

„Kuka täällä on?“ kysyi hän heikolla äänellä.

„Liisu vain . . .“ virkahti lapsi tuosta äkillisestä kysymyksestä säpsähtäen. Leskirouva Strömfors ei näet ollut moneen päivään puhunut juuri mitään.

„Liisu? Kuka se on . . .?“ kertoi sairas ja näytti muistoansa vaivaavan. „Ah niin, nyt muistan sinut . . .! Oletpas sinä sangen hyvä lapsi, Liisu . . . Jumala sinua siunatkoon!“

Sairas sulki silmänsä ja mietti omia hullutuksiansa tuon yhdennäköisyyden johdosta. Kului taas hetki.

„Vettä, vettä“, vaikeroitsi hän.

Tuokiossa oli Liisulla sitä tarjona. Sairas nieli muutamia pisaroita ja vaipui taas seljällensä, vullan tajutonna, kuten näytti.

Samassa tuli lääkäri . . . tohtori Gillberg.

„Kuinkas rouva on nukkunut, Liisu?“ kysyi hän hiljaa pieneltä hoitajattarelta.

„Kaksi kertaa hän on herännyt; kerran joi hän vettä“, toimitti Liisu.

Lääkäri meni vuoteen viereen, otti hiljaa sairaan käden ja koetti valtasuonen tykytystä. Ei mahtanut suonenlyönti olla oikein tyydyttävä, koska hän niin kauvan seisoj siinä mietteissääsä. Juuri kun lääkäri laski sairaan laihtuneen käden takaisin vuoteelle, heräsi tämä ja raotti silmiääsä.

Voi kuinka suuren muutoksen muudan viikko voi saada aikaan: poissa oli elo ja virkeys, silmissä jäljellä vain välinpitämätön, heikko tuijotus!

„Kuinka on laitanne, rouva Strömfors?“ kysyi lääkäri.

„Ei ole muuta kipua kuin . . . polttoa“, puhui sairas; „kas, nyt voin jälleen ajatella selvemmin. Hyvä tohtori, kutsuttakaapa maisteri Vilponen ja kauppias Öhqvist luokseni!“

Tohtori yritti vielä kysäistä, mitä varten heidät oli kutsuttava, mutta muisti, ettei sairasta saa väsyttää liiallisilla kysymyksillä . . . ja poistui vierashuoneeseen. Kellon kilinä kutsui sisäneitsyeen.

„Leena!“

„Niin, herra tohtori“.

„Käykääpä kutsumassa maisteri Vilponen ja kauppias Öhqvist tänne! Rouva tahtoo puhutella heitä“.

„Kyllä . . . heti paikalla, herra tohtori!“

Lääkäri palasi salista takaisin sairaan makuusuojaan, tarkasteli uudelleen vuoroin määräämiääsä lääkkeitä, vuoroin sairasta . . . ja näkyi miettivän, mitä hän nyt tekisi . . .

Ovi narahti. Konsulitar Svanström hiipi sisään.

„Miten sairas voi?“ kysyi hän.

„Paremmiin . . .“, oli tohtori Gillbergin lyhyt vastaus.

„Paremmiin ja . . . pahemmin“, puuttui sairas puheeseen. „Kas, sinäkö se olet, rakas Lyydia, tule lähemmäs ja anna minun vielä kerran kätellä sinua!“

„Vielä montakin kertaa, täti hyvä . . . ja kyllähän te vielä siitä paranette . . . Niinhän tohtori Gillbergkin sanoo . . . Eikös niin, herra tohtori?“

„Tietysti, tietysti“, sanoi lääkäri hajamielisenä.

„Kuulkaahan nyt, täti hyvä . . ., kyllä te pian paranette. Kas, tässä toin minä teille kukkasia, jotka tuoksuvat niin ihmeen hyvälle“, puheli konsulitar vieden lemuavat lahjansa sairaan luo.

„Itsekö sinä ne poimit?“

„En minä. Betty ne laittoi . . . Hän on niin kovin murheissaan tädin sairaudesta“.

„Vai niin, vai niin, se rakas lapsi . . . kumma muuten, että lapsetkin voivat tuntea niin suurta osanottoa. Pikku Liisu rukkakin on valvonut täällä niin ahkerasti, että on oikein laihtunut, lapsi poloinen“, puheli sairas.

„En suinkaan minä toki laihtunut ole . . .?“

„Tulehan tänne, Liisu“, pyysi leskirouva Strömfors.

Liisu tuli. Sairas koetti hieman nousta ylös, mutta ei jaksanut . . . sitten veti hän lapsen luoksensa ja suuteli hänen puhdasta otsaansa.

Maisteri Vilponen ja kauppias Öhqvist ilmestyivät samassa ovelle.

„Hyvää päivää, rouva Strömfors . . . nöyrin palvelijanne konsulitar Svanström . . . terve, terve Gillberg . . .! Niin, kuinka täällä jaksetaan . . .? Olemme

Öhqvistin kanssa kutsutut tänne . . . onko täällä siis jotakin tekeillä?”

„Niin, tahtoisin puhua kanssanne . . . kahden kesken“, puhui leskirouva Strömfors huomattavalla ponnistuksella.

Tohtori Gillberg poistui tavallista mieltäväisemmän näköisenä . . . ja samoin konsulitar Svanström, joka ei näyttänyt tietävän, mitä hänen piti tästä salaperäisyydestä ajatella.

Leskirouva Strömfors jäi kolmenkesken maisteri Vilposen ja kauppias Öhqvistin kanssa. Pian alkoivat salissa istuvatkin aavistaa, mitä tuolla sisällä oli tekeillä. Maisteri Vilponen pyysi näet kohta saada kynää ja mustetta. Siellä valmistettiin *testamenttia!*

„Mutta onko tädin laita todellakin niin huono, herra tohtori“, kysyi konsulitar Svanström tuon huomattuansa.

Tohtori Gillberg ei virkkanut siihen mitään. Olihan vain katselevinaan tarkasti erästä taulua salin seinällä.

„Miksi ette vastaa? Sanokaa vain suoraan minulle totuus“, rukoili konsulitar.

„Hm . . . no, kun niin välttämättömästi tahdotte kuulla totuuden, niin myönnän, ett'en oikein ymmärrä tuon taudin laatua. Mahdollista on, että hän paranee . . . mutta mahdollisempaa, että hän ei enää parane“.

Konsulitar kuuli kumminkin tuon kamalan lisäyksen. Hän purskahti itkuun . . . sillä vaikka hän olikin pintapuolinen ihminen ja sovinnaisten ulkonaisten tapojen orja, oli hänellä sentään sangen hyvä sydän, jonka tunteet kyllä toden tullessa näyttäytyivät.

Samassa astui sisään konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström . . . hattu kädessä, keppi toisessa.

„Noo, miten asiat täällä nyt ovat?“ kysäisi hän.

„Hm . . . niin ja näin“, mutisi tohtori Gillberg sillä välin kuin konsulitar kyyneleitänsä pyyhkien selitti:

„Voi, hyvä Lennart, asiat näyttävät täällä olevan huonommin kuin milloinkaan ennen“.

„Kuinka niin? Onko sairas houriossa?“

„Ei“ — vastasi siihen harvapuheiseksi käynyt tohtori.

„No, mikäs täällä sitten on hätänä? Kuka tuolla on sisällä sairashuoneessa . . . ja miksi on ovi lukittu“, kysäisi konsuli Svanström koettaen turhaan avata ovea sairaan luo.

„Älä huoli mennä sinne, Lennart! Siellä ei ole muita kuin maisteri Vilponen ja kauppias Öhqvist . . .“

„No, mitä kummaa he siellä suljettujen ovien takana?“

„Luullakseni valmistetaan siellä testamenttia“, nyyhki konsulitar aviokumppanillensa maailman murheissa ja kärsimyksissä.

„Testamenttia?“ huudahti konsuli ja valtuuston puheenjohtaja säpsähtäen niin että hänen silmänsä äkkiä välkähtivät. „Mitä per — —“ ja hän yritti jo sanoa jotakin vähemmän rakasluontoista, mutta hillitsi sentään itsensä ja huudahti välinpitämättömällä äänellä: „Vai testamenttia!“

„Niin, Lennart!“

„Kummapa vain, että sairas niin äkkiä tuli tajuaansa? Mutta . . . kello näkyikin jo olevan 4. Meillä

on valtuusmiesten kokous tänään ja vaikka onkin hiukan ikävää poistua täältä juuri nyt, niin — velvollisuus ennen kaikkea, velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan. Hyvästi nyt toistaiseksi, Lyydia . . . hyvästi veli Gillberg, koita nyt hoitaa tättä parhaimman taitosi mukaan . . .“

„Kyllä, kyllä . . .“

Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström otti jo keppinsä, painoi hatun päähänsä ja lähestyi ovea.

„Mutta muista sanoa kauppias Öhqvistille, että tänään on valtuuston kokous . . . tärkeitä asioita!“

Ja konsuli ja valtuuston puheenjohtaja kiirehti tiehensä.

Heti sen jälkeen aukesi ovi sairashuoneeseen . . . kauppias Öhqvist ja herra Vilponen tulivat ulos.

„No?“ kysyivät konsulitar ja tohtori Gillberg yht'aikaa.

„Me olemme tehneet tehtävämme. Testamentti on kokoonpantu laillisessa järjestyksessä . . . ja löytyy piirongilla olevassa pienessä lippaassa. Mutta vainajan toivomuksen mukaan sitä ei saa avata ennenkuin sen tekijä „makaa haudassa“ kuuluivat sanat. Kas tässä avain, herra tohtori! Jääkää hyvästi, konsulitar Svanström . . .!“ puhui maisteri Vilponen tehden tavallista jäykemmän kumarruksen jäähyvästiksi.

Kauppias Öhqvist seurasi maisteri Vilposta yhtä harvasanaisena. Tohtori ja konsulitar hiipivät jälleen sairaan kammariin.

Sairas nukkui nyt levollisesti ja olipa melkein kuin hymy huomattavissa suun ympärillä.

„Niin, mitäpä minulla enää on täällä tekemistä . . . tällä kertaa! Kun sairas herää, niin olkaa hyvä ja antakaa hänelle lusikallinen — tuosta pullostasta!“

Näin lausuen hyvästeli hän konsulitarta ja — poistui. Konsulitar Svanström luuli olevansa kahden kesken sairaan kanssa, mutta hiljaiset askeleet kuuluivat hänen takanansa.

„Saanko minä valvoa . . .?“ kysyi Liisu, joka oli kyykötänyt piilossansa nurkassa.

„Voi lapsi parka, nuku sinä toki vähän, ett’et aivan menehdy. Kun tahtonet, niin laskeudu siihen lattialle pitkällesi . . . minäkin jään tänne toistaiseksi.“

Liisu nukahti pian viattoman unta. Konsulitar Svanström tyttärinensä — Betty neiti saapui myöskin kohta — jäi valvomaan sairaan vuoteen luo.

IV

Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Lennart Svanström istui konttoorissansa korkean työpulpettinsa ääressä. Tuolikin oli niin korkea, että jalat ilmassa roikkuivat. Papereja oli hänellä edessään kokonainen kasa: tuossa olivat anniskeluyhtiön vuosilaskut, tässä otteita kaupungin vuosimenoista ja -tuloista, tuossa uusia tilauksia maaseudulta . . . ja kädessään piti hän juuri kaupungin äänivaltaisten luetteloa merkiten koukerolla ne nimet, joiden äänet luuli saavansa pian alkaville valtiopäiville.

Tämän tehtyänsä kirjoitti hän koukerolla merkittyjen miesten ääniluvut peräkkäin, laski ne yhteen ja veti summan pois koko ääniluvusta. Eipä mahtanut päätelmä olla oikein mieltä myöten, koskapahan valtiopäivämies-ehdokas niin pahan tuulen näköisenä syyttömiä korvantaustojansa muokkasi.

„Nuo riivatun kansanvaltaiset ja suomimieliset, jotka äänirajoituksen saivat aikaan täälläkin! Nyt olisin vallan varmasti jäsen tulevien valtiopäiväin porvaristossa, ell’ei tuota kirottua rajoitusta olisi. Muudan puolisataa ääntä vain puuttuu . . . tekisipä, helkkari soi, mieli käyttää jo Tampereen patenttikeinoa . . . mutta sanomalehdethän ne sitten silmät päästäni veisivät. Kaikki ne ovatkin nykyaikaisen ihmisen rishtiä!“

Näin mietiskeli konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanström, joka aina asetti korkeimmalle „velvollisuuden yhteiskuntaa ja kansalaisia kohtaan . . .“, kavutessaan alas korkealta valta-istuimeltansa.

Sitten alkoi hän jälleen mittailla tuota jo niin monta kertaa ennen mitattua konttorihuoneen lattiaa. Siinä kävellessänsä mietti hän, kuinka paljon anniskelu tuottaa vuotuista voittoa, ja kirosi kaikesta sydämestänsä ja mielestänsä alimpaan helvettiin kaikki raittiuden harrastajat.

„Mitä petoa niillä on ihmisten syönnin ja juonnin kanssa tekemistä!“

Kotvan kaikenlaisissa asioissa kierreltyänsä palasivat konsuli Svanströmin ajatukset taas siihen kehään, mistä ne olivat lähteneetkin ja minkä sisässä ne jo päiväkausia olivat kierrelleet, nimittäin täti Strömforsin testamenttiin.

Melkein päänsä puhki oli hän jo miettinyt sitä, millainen se mahtoi olla, kuinka paljon siinä oli määrätty muihin tarkoituksiin ja kuinka paljon hänen osaksensa. Ja mitä pirua hän ollenkaan ryhtyi testamenttia tekemään? Lähin perillinen olisi voinut saada kaikki, hän kun aina oli tätiänsä todellisella sukulaisen rakkaudella kohdellut . . . ja vasta tuonottain häntä puheessakin ylistellyt.

Juuri oli hän omasta mielestensä päässyt selville siitä, minkä verran täti mahdollisesti köyhille määräisi, kun ovi äkkiä lensi sepposen seljälleen ja konsulitar Svanström itkeä nyyhkyttäen hyökkäsi sisään.

„No, no, Lyydia, mikä sinun on?“

„Voi hyväinen aika, Lennart . . .“ nyyhkytti konsulitar tuolille lysähtäen.

„Mitä? Onko Lennart loukannut nenänsä taas vai mitä on tapahtunut?“ kysähti konsuli vähän säikähtyen jo hänkin.

„Voi, voi, Lennart, etkö sinä jo arvaa, mitä on tapahtunut . . .?“

„En, hitto vie, mutta . . .“

„Täti Strömfors on kuollut!“

Ja konsulitar nyyhkytti yhä kovemmin odottaen, että Lennartkin siihen yhtyisi.

Mutta konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Lennart Svanström ei ollut turhanpäiväisesti valtiopäivämies ehdokkaaksi asetettu. Hänen ei ollut juuri tapana joutua hellempien tunteittensa valtaan; tämä ominaisuus kuuluu olevankin välttämätön valtiomiehelle, jonka pitää olla karaistu „alhaisenkin rahvaan ruikutuksia vastaan“.

„Vai on hän kuollut, tati parka, vai on hän nyt todellakin kuollut!“ lausui hän tyyntyneenä ja oli pyyhkäisevinään olematonta vierasta silmästänsä.

„Muutamia minuutteja sitten hän silmänsä ummisti, kertoi Leena . . .“

„No niin . . . vanhahan hän jo olikin . . . yli 70:n vuoden . . .! Mutta kauniin muiston hän jättää jälkeensä . . . eikä ainoastaan sukulaistensa ja tuttaviansa piirissä, vaan kaikkien kansalaisten poviin, jotka hänen elämänsä ja toimensa tunsivat! Niin, yhteiskuntamme on hänessä menettänyt työteliään ja avuliaan jäsenen . . . Rauha hänelle“.

Konsulitar tästä yhä vain heltyi ja itki entistä äänekkäämmin. Vierushuoneesta sekausi vielä Betyinkin hiljainen nyyhkiminen tähän surun purkaukseen.

Tämä tila alkoi jo käydä hermostuttavan tukalaksi konsulille ja valtuuston puheenjohtajalle: moko-maa musiikkia ei mies viitsi kuunnella!

„Äsh, mitäs tässä itku ja vaikerrus auttaa? Koettakaa nyt pidättää itseänne . . . molemmat . . . ja lohduttakaa mieliänne sillä, että rakas tätimme taivaassa löytää paremman lepopaikan“, virkkoi hän hermostuneesti ja kuitenkin vähän mielissään, että oli osannut siihen äänilajiin, johon naisille tällaisissa tilaisuuksissa pitää puhua.

Tuo ajatus näyttikin hiukan tyyntyttävän itkijöitä: nyyhkimiset harvenivat vähitellen . . . ja konsulitar pyyhki kasvojansa hienolla nenäliinallansa . . . Mutta turhaan koetti hän pidätellä itkun maininkia, joka tuon tuostakin vielä ilmaantui nikotuksen tapaisissa korahduksissa.

„Kas niin! Nythän te kohta taas olette järjissänne. Ei auta muu kuin ryhtyä kaikenlaatuisiin hautajaispuuhiin . . .“

Konsulitar nyökkäsi myöntävästi nikotellen.

„Käsketä sinä, Lydyia, avuksesi neiti Sällgren, joka ennenkin on tällaisissa puuhissa ollut . . .“

„Kyllä, joll’ei hän vain ole ehtinyt lähteä matkalle . . .?“

„Mihin hän nyt olisi ehtinyt matkustaa . . .? Tietysti on hän kotona . . . Ja pankaa sisä-Eeva kaupungille viemään surusanomaa kaikille tuttaville. Niin tehtiin isänikin kuoltua. Sillä välin kirjoitan minä kirjapainoon, että saamme lähettää etäämmälle ilmoituskirjeitä täti Strömforsin kuolemasta . . .“ puheli käytännöllinen konsuli ja valtiopäivämiesehdokas kavuten jälleen korkealle konttorituolillensa ja tarttuen heti kohta kynäänsä.

„Miten panemme ilmoituksen, Lydyia? Sopsisikohan tähän tapaan:

Täten saamme surulla ilmoittaa, että Luoja viisaudessaan ja armossaan — niin, sehän käy laatuun — on nähnyt hyväksi täältä pois kutsua rakkaan tätimme, kauppaneuvoksen lesken, Maria Margareetta Strömforsin, joka lyhyen — — no niin, eihän se nyt niin varsin lyhytkään — — mutta kovan taudin sairastetuansa rauhallisesti — — —“

„Ei se ole tainnut tapahtua niin varsin rauhallisesti“, oli konsulitar tietävinänsä.

„Elköön! Mutta kenen ihmisen olet sinä kuullut levottomasti ja tuskallisesti kuolleeksi ilmoitetun? Annahan sinä . . . kun minä jatkan: — — rauhallisesti vai pui kuoleman uneen K:n kaupungissa — — Jaa, mutta

monesko päivä meillä nyt onkaan? Jahah! kolmas-toista! Niin, siis — 13 päivä heinäkuuta 1884 ... kello (katsahtaen kelloansa) 1 j. p. p. 70:n vuoden ja 14:n päivän vanhana katkeraksi suruksi — — niinkuin tässä kyllä nähtiin, mutisi hän konsulittareen katsahtaen — ja kaipaukseksi lähinnä sisarenpojalle, sisarenpojan lapsille, y. m. kaukaisemmille sukulaisille ... ja useille kaipaaville tuttaville“. Kas niin, eikös se kelpaa? Nyt vain nimet tähän alle:

Lennart Svanström

Lydia Svanström

synt. Rothström.

„Kyllä se hyvä on“, myönteli konsulitar Svanström, jolta itkukin jo oli mennyt ohitse ja joka nyt koki varpailtansa kurkistella ilmoitusta.

„Kas niin, pane piika viemään tämä paikalla kirjapainoon!“ puheli konsuli Svanström edelleen pistäen kirjeen kuoren sisään ja kirjoittaen selvän osoitteen.

Konsulitar yritti jo mennä toimittamaan palvelustyttöä.

„Mutta odotahan! Pitäähän sanomalehtiinkin toimittaa ilmoitukset. Kunhan panemme Dagbladiin ... ja ehkä Presseniin, niin eiköhän se riittäne ...?“

„Mutta eihän täti Pressenistä välittänyt ...! Ei, pannaan Suomettareen myös, sanoi konsulitar, joka tahtoi että kaupungin suomenmielisetkin rouvat näkisivät hänen nimensä painettuna.

„No, pannaan sitten ... koska niin tahdot“, virkahti valtiopäivämiesehdokaskin ajatellen, että ehkäpä heistä joku ... hm, antaisikin äänensä hänelle.

V

Muutamien päivien perästä lukivat välinpitämättömät ihmiset muiden kuolleiden joukossa kauppaneuvoksen lesken Maria Margareetta Strömforsinkin nimen. Useimmat siitä tietystikään eivät olleet millänsäkään, mutta toiset vanhemmat ihmiset tuumailivat, että olikohan tuo sukua sen ja sen Strömforsin kanssa siellä ja siellä . . . Saattoipa olla . . . odotas, K:n kaupungissa . . . kauppaneuvoksen leski . . . niitä samoja Strömforseja se siis oli . . .!

Kotikaupungin asukkaat sen kuitenkin lukivat suuremmalla huomiolla. Tosin olivat useat heistäkin jo saaneet painetun ilmoituskortin — kaupunkiin oli vasta hankittu kirjapaino juuri konsuli Svanströmin ehdotuksesta — mutta haluttipa kumminkin nähdä ja lukea sama ilmoitus sanomalehdissäkin.

Konsuli Svanström luki sen tarkkaan kahdestakin lehdestä ja kun konsulitar — kesken hautajaispuuhia — varta vasten haetti naapurilta Suomettaren, niin tutkivat ja tavailivat he senkin läpi sangen tarkasti . . . Samanlainen se vain oli kaikissa kolmessa lehdessä . . . ei ollut edes painovirhettäkään! Omituista vain, että Lyidia Svanström seisoi siinä lihavammilla ilmoituksen alla Lennart Svanströmin nimen vieressä.

Kaupunkilaisilla oli tätä nykyä puuhaa aika lailla. Naiset istuivat päiväkaudet yhdessä . . . ommellen uusia mustia pukujansa . . . ja juoksennellen joka puodissa kyselemässä sopivia mustia pitsejä. Kauppamiehet nauroivatkin keskenään, että kunpahan tuollaisia myötäänsä kuolisi, niin kyllähän tässä kauppa kävisi.

Herrat ostelivat valkeita kaulahuiveja ja hansikkaita. Konsulin rouvalla oli myös hääräämistä ja hyörinää niin paljon, kun piti lapsillekin teettää uudet, mustat takit ja hameet ja „entrata“ hieman omaa pukuansa, sillä kuinka voi hän tati Strömforsin suurissa hautajaisissa ilmestyä samassa puvussa, jossa hän jo oli ollut kauppias Siljanderin maahanpanijaisissa! Puuhaa oli todellakin niin paljon, ett’ei konsulitar Svanström olisi paljon muistanutkaan omaa suruansa, ell’eivät kaupunkilaiset surun valituskäynneillensä olisi koettaneet herutella hänen itkusuontensa lähteitä.

Vihdoinkin oli hautajaispäivä käsissä. Painetut kutsumuskirjeet olivat lähetetyt jo muudan päivä sitten . . . havuja oli ripoiteltu leskirouva Strömforsvainajan portaiden edustalta aina kadulle saakka ja kuusimajan keskellä lavalla makasi vainaja itse kauniisti koristellussa kirstussansa. Kansi oli otettu pois, että uteliaat ihmislaumat saivat käydä katsomassa vainajan kellertäviä kasvoja sielunsa ylennykseksi. Tuo joutava tapa, että asetetaan ruumis kaikkein utelioiden katseltavaksi oli näet vielä täälläkin kukoistuksessaan.

Kello löi jo 11 ja ihmisiä tulvaili joukottain Strömforsin kartanoon, jossa konsuli ja konsulitar Svanström nyt isäntäväkenä pyörivät.

Kolme viikkoa sitten olivat nämä samat suojat olleet vieraita täpöisen täynnä. Silloinkin kannettiin kahvia ja viiniä ympäri . . . kaikille vieraille; . . . silloinkin istuskeltiin eri ryhmissä . . . haasteltiin keskenänsä . . . tupruuteltiin savuja . . . ja kilisteltiin laseja tuolla herrojen puolella, mistä joskus naurun tirskahtuksiakin kuului. Tosin olivat kaikki mustissa juhla-

pukimissansa . . . kasvot totisina . . . ja keskustelu kävi ylipäänsä hiljaisesti ja hillitysti kaikkialla.

Kolme viikkoa oli huomaamatta siirrytty hautaansa likemmäksi ja tuonoinen herttainen emäntä, jolle silloin pitkää ikää huudettiin, oli muuttanut sijansa tuonne ulos . . . kartanolle, mistä matkaa hautaan oli pitkittävää.

Salissa puheltiin ihmisen tietämättömyydestä ja mitättömyydestä.

„Noin vähän se ihminen tietää ja taitaa Jumalan tahtoa vastaan“, huokasi hurskas neiti Kjällman, joka joka pyhä, vieläpä kaikkina joulunpyhinäkin kävi kirkossa, mistä palattuansa taas torasi piikatyölle sitä uhemmin.

„Mitenkäpä ne ihmisvoimatkaan ylenluonnollisia ihmeitä tehnevät, kun ruumis jo on liian paljon ehtinyt runtua“, lausui tohtorinna närkästyen muka miestänsä loukkaavasta puheesta.

Konvehtien tarjoilu esti kuitenkin pitemmän riitelemisen tästä asiasta.

Herrojen puolella puheltiin minkä mistäkin. Toiset eivät ollenkaan näyttäneet muistavan päivän merkitystä, vaan keskustelivat innokkaasti kohta tapahtuvasta valtiopäivämies-vaalista ja tehtävistä anomuksista, toiset taas puhelivat kaikessa tyyneydessä vuoden tulosta, kaupasta, metsästyksestä y. m. viattomista asioista. Ottipa joku varsin viattoman näköisenä puheeksi myöskin leskirouva Strömforsin testamentin, jonka tiedettiin löytyvän eräässä lippaassa; avain kuului olevan tohtori Gillbergin hallussa.

„Saattepa nähdä, hyvät herrat, että konsuli Svan-

ström saa pyyhkäistä partaansa koko perinnön suhteen“, uskalsi muudan pahan ilman lintu ennustella.

„Sst! Ssss! puhukaa hiljempaa!“ varoitteli kauppias Tång; „luulen kyllä jonkun osan langenneen konsulillekin, sillä eliväthän sukulaiset mitä parhaimmassa sovussa“.

Niin kyllä . . . varsinkin vainaja ja konsulinna . . . Mutta mitä konsuliin tulee, niin . . .“ ja puhuja alensi äänensä tuskin kuuluvaksi, „on minun luuloni se, että muorin rahat olivat hänelle paljon rakkaammat kuin muori itse!“

„Elkää hitossa, herra Vesterberg; isäntäväestänsä ei saa niin pahaa ajatella“, puuttui eräs vanhempi mies puheeseen.

Soisinpa kaikesta sydämmestäni sen valhetta olevan, mutta pahoin pelkään olevani oikeassa“, mutisi taipumaton pessimisti.

„Herrat ovat hyvät ja valmistautuvat lähtemään . . . ruumissaatto lähtee tuossa paikassa“, kuului samassa konsulin ja valtuusmiesten puheenjohtajan ääni ovelta.

Kukin hypähti ylös, etsi lakkinsa ja keppinsä, kenellä keppi oli. Pian oli kartano täynnä suruvaatteihin pukeutuneita herroja ja naisia. Jotkut vanhemmat, jotka eivät jaksaneet kävellä hautausmaalle — se ei niin varsin lähellä ollutkaan — nousivat vaunuihinsa ja kärryihinsä; toiset järjestäytyivät siivosti näiden taakse. Ruumissaatto alkoi verkalleen liikkua eteenpäin, ensin katuja pitkin ja sitten ulohtaammalla olevaa hautausmaata kohti.

Monenmoista on tuo joukko. Edellä käyvät konsuli, jäykkänä maahan katsoen, ja konsulitar pyyhkien viimeiset kyöneleensä hienoon, lemuavaan nenäliinaansa

sekä Betty neiti, joka niinikään turhaan koki pidätellä kyöneleitänsä . . . Vanhempiensa välissä astelivat „pikku konsulit“, joita suru ei näyttänyt ollenkaan haittaavan uusissa pukimissansa.

Sitten tulevat kaupungin valtuusmiehet perheensä jäykkinä ja totisina . . . niellen tukehduuttavaa pölyä valtiollisten tuumainsa jälkiruo'aksi. Heidän jäljessänsä ajavat vaunut ja kärryt, joita muu saattojoukko seuraa. Saaton lopun muodostavat talon palvelijat, hekin murhepuvussa ja peräti surevaisten näköisinä.

Palvelustyttöjen vieressä astuu pikku Liisukin, joka siistissä puvussaan koettaa pysyä toisten jäljessä. Muuten kaipaa hän vainajaa oikein vilpittömästi ja ilman minkäänlaisia itsekkäitä mietteitä. Nyt tunsi hän todellakin olevansa yksin tässä maailmassa. Liisu paran sinisilmätkin olivat turvonneet kyöneleistä, joita lapsiraukka alituisesti koetti pyyhkiä pois tarpoessansa tuossa toisten jäljessä.

Vyöliinansa alla piilotti hän pienoista kukkaisvihkoa. Hän tiesi, että vainaja aikoinaan kukkia rakasti ja kun muut kiiruhtivat puutarhurin luo, juoksi Liisu lähimmälle nurmelle ja palasi kimppunen kätösessänsä. Mutta piiat olivat kieltäneet häntä kantamasta sitä näkyisällä, sillä „eihän kukkasia vie muut kuin herrasväki“, sanoivat he. Silläpä Liisu ne piiloittikin vyöliinansa alle. Mutta varmasti oli hän päättänyt laskea ne hautaan silloin kuin muutkin.

Tultiin hautausmaan portille. Kantajat asettausivat riviinsä ja kohta siirtyi arkku kolmen hiihnan nojassa vasta kaivettua hautaa kohti.

Joukko ympäröi haudan. Lähimmäisinä seisoivat ensiksi tulleet, taampana jäljemmin tulleet ja tuo lu-

kuisa joukko ihmisiä, jotka mikä mistäkin syystä olivat kertyneet saattamaan yleisesti rakastettua leskirouva Strömforsia hänen viimeiseen lepokammioonsa.

Lukkari selaili jo virsikirjaansa. Kauhean totinen hän oli ja kolea oli hänen äänensä, kun hän juhlallisesti aloitti hautausvirren. Lukkarin ääni oli viime aikoina alkanut käydä rappiolle.

Ihmiset odottelevat virren loppua. Vieraat ajattelivat päivällistä, joka tavan mukaan vartosi heitä peijaistalossa. Konsuli ja valtuusmiesten puheenjohtaja taas olisi mielellään heittänyt lukkarit ja papit tuota tuonnemmaksi, että olisi pikemmin ehtinyt testamenttilippaalle, jota hän nytkin tänne tullessaan oli mietiskellyt.

Vihdoinkin loppui virsi ja ihmiset pistivät kiireimmiten hatun päähänsä, sillä paahtava aurinko poltti päälakea. Lähipitäjän arvoisa rovasti astui mahtavana haudan äärelle. Hänellä oli puhe . . . huolella valmistettu puhe . . . varsin valmiina.

Pyyhkäistyänsä hien pölyiseltä otsaltansa alkoi hän vertauksella ihmisen ja Jumalan suhteesta toisiinsa: ihminen oli kuin perämies, Jumala tuuli, joka ohjaa meitä taivaan saleihin samalla lailla kuin purjettuuli vie köykäisen venheen perämiehineen tyveneeseen satamaan, kunhan vaan tuuleen luottaa.

Tämä vertaus oli arvoisasta rovestista varsin satutuva ja kaunis, jonka vuoksi hän kotonansa oli sitä kauvan mietiskellyt ja monta kertaa itseksensä kerrannut. Hän puhui mielestänsä tällä kertaa hyvin ja katseli puhuessaan aina ympärilleen nähdäksensä, minkä vaikutuksen hän oli aikaan saanut . . . Värillisellä ne näliinallansa hikeä pyyhkien puuskutti hän sitten edel-

leen omastatunnosta ja huudahti lopuksi: kuinka ihaana mahtaa olla, kun voi maailmasta erota tämän vanhuksen lailla; satoja saattajia haudalla eikä ainoatakaan vihamiestä. Pelkästä rakkaudesta he täällä ovat, rakkaus vainajaan oli saanut heidät näyttämään hänelle viimeistä rakkauden osoitusta! Sukulaisillekin oli hänellä muutamia lohduttavia sanoja: tosin meni heiltä hyvä ystävä pois jättäen syvän murheen heidän povijnsa, mutta Luojan avulla luuli hän kuitenkin surun lientyvän. Puheensa loppuun sovitti hän nuo järkähättömät totuuden sanat: maasta olet sinä tullut j. n. e. ja lausui toivomuksenansa että nämäkin hautajaiset muistuttaisivat meitä ajattelemaan loppuamme, joka jo huomenna meitä kohdata voi . . . jos sallimus niin tahtoo.“

„Vihdoinkin!“ ajatteli konsuli ja valtuuston puheenjohtaja huo’ahtaen kevennyksestä. Ne, joilla oli kukkaisvihkoja tunkeusivat esiin ja heittivät ne hautaan että arkku komahti. Pikku Liisu, joka oli sortunut etäämmälle, koki tunkeutua hänkin haudalle heittäöksensä vihkonsa, mutta eräs rouva otti häntä kädestä äsähtäen: mitä sinä siellä teet, tyttö, anna sinä ihmisten olla rauhassa.

Ja käteen se hänelle jäi. Kyyneleet kiilsivät Liisu poloisen silmissä, mutta liikahtaa ei hän tohtinut. Ihmiset tunkeusivat katselemaan ja kurkoittivat päätänsä nähdäksensä, miltä nuo kukkaiset arkun päällä näyttivät. Hauta luotiin miehissä umpeen ja konsuli Svanström laski vetistellen seppeleensä kummulle, jolle vielä ilmestyi pari vaatimatonta kiehkuraa kaikessa hiljaisuudessa.

Kotvan seisoskelivat ihmiset siinä katsellen . . .

mutta konsuli ja valtuuston puheenjohtaja alkoi jo tuskistua, otti aviopuolisonsa käsikynkkään ja asteli portille, jossa hevospari heitä odotteli. Ihmisjoukkokin alkoi jo poistua ja haudankaivajat tarttuivat lapioihinsa täyttääksensä hautaa. Silloin pistäysi Liisu haudan luo ja heitti hänkin viimeisen kukkaistervehdyksensä. Se lyhyt rukous, minkä hän mielessään lausui, oli lämpimämpi ja puhtaampi kuin kaikki, mitä tänään oli puhuttu.

Loitompana katsahti hän sitten, kuinka ihmiset poistuivat ja haudankaivajat hyräellen vielä siistivät hautaa. Hänestä tuntui kuin olisi hän ollut onnettomin ja yksinäisin olento maan päällä.

Sillä aikaa kuin orpo Liisu haikeana istui kirkkomaalla itkien kovaa osaansa, palasi saattoväki takaisin peijaistaloon, missä herkullinen päivällispöytä jo vieraita vartosi.

Monta kertaa ei heitä tarvinnutkaan pyydellä käyttämään hyväksensä, mitä tarjona oli. Tuo saattomatka etäiselle hautausmaalle oli ollutkin kuin varsinainen kävely ruokahalun saamiseksi.

Nälkäisten vieraiden kuhistessa pöydän ympärillä hiipivät tohtori Gillberg, pitäjän arvoisa kirkkoherra ja konsuli Svanström sivuhuoneeseen ja sulkivat oven perässään. Kaikki huomasivat kumminkin heidän poistumisensa ja vartosivat uteliaisuudella heidän palautansa, koska he halusivat saada tietää, mitä määräyksiä rikkaan leskirouva Strömforsin testamentti sisälsi.

Vainajan kuolinsuojaan tultua otti tohtori Gillberg lippaan esille ja kaivoi avaimen taskustansa. Konsu-

lin ja valtuuston puheenjohtajan Svanströmin silmät seurasivat kuumeentapaisella levottomuudella hänen liikkeitänsä.

Vihdoinkin aukesi lipas ja konsuli avasi siinä olevan paperiarkin. Näyttipä siltä kuin olisi hänen kätensä hiukan vavissut tässä toimessa, vaikka kasvoissa ei kukaan mitään erinomaisempaa ilmettä olisi huomannut. Hän silmäsi sitä kerran . . . pyyhkäsi silmiänsä . . . katsahti siihen uudelleen . . . eikä tahtonut uskoa silmiänsä.

Paperiarkki oli samassa pudota hänen käsistään.

„Mikä jalous!“ huudahti tohtori Gillberg, joka myöskin jo oli nähnyt paperin sisällyksen.

Kirkkoherra tuli uteliaaksi hänkin ja tempasi paperin konsulin vapisevista käsistä.

„Antakaas minunkin lukea se!“ sanoi hän ja luki sen ääneen alusta loppuun.

„Vaikka vakaasti olin päättänyt jättää koko laillisen omaisuuteni rakkaalle sisareni pojalle, konsuli Lennart Svanströmille, olen kuitenkin myöhemmin luopunut tästä päätöksestäni, etupäässä niiden jalojen sanain johdosta, jotka hän, konsuli Svanström, itse viimeisenä syntymäpäivänäni lausui: sukulaisrakkaus on kyllä asetettava korkealle, mutta yli kaiken rakkaus kansalaisiin ja yhteiskuntaan.

Olen siis päättänyt määrätä omaisuuteni seuraavasti jaettavaksi:

$\frac{3}{4}$ pankissa olevista rahoistani käytettäköön orpolasten ja köyhien turvapaikan rakentamiseksi tässä kaupungissa;

$\frac{1}{4}$ lankeaa turvattomalle orpotytölle, Liisu Leivolalle, väsymättömälle hoitajattarelleni viimeksi kulu-

neiden viikkojen ajalla, ja pyydän minä tässä kuolinvuoteellani konsuli Svanströmiä hoitamaan tätä rahaa summaa ja sillä sen tulevaa omistajaa kasvattamaan siksi, kunnes hän laillisen iän täyttää.

Tämä Strömforsin kartano siihen kuuluvine maatiloinensa ja kaikkine irtaimistoinensa jääköön sisareni pojalle, konsuli Lennart Svanströmille.

Lopuksi lausun toivomukseni, ett'ei testamenttia avattaisi, ennenkuin olen haudassa. Jumala olkoon minulle armollinen ja päästäkөөn minut ijankaikkiseen elämään.“

Tällainen oli leskirouva Strömforsin testamentti. Kirjoituksen alle oli töherretty muutamia kirjaimia, joiden tuli olla vainajan nimimerkinä; sitä paitse vahvisti tätä hänen sinettinsä ja maisteri Vilposen sekä kauppias Öhqvistin todistus, että testamentti oli tehty täydellä järjellä.

„Toden teolla asui hänessä kristityn rakkaus“, huokasi kirkkoherra paperin luettuansa.

Mutta konsulin ja valtuuston puheenjohtajan Lennart Svanströmin teki mieli kirotta suomeksi, niin vihastui hän sisällisesti tästä „hävyttömyydestä“. Mutta miltä hän silloin näyttäisi näiden todistajain ja koko kaupungin silmissä? Parasta oli niellä karvaat, apeat sanansa ja heittäytyä välinpitämättömäksi. Mutta itsekensä hän jo epäili, että joku oli ollut tässä sotkemassa selvää peliä . . .

„Niin, hän oli jalo . . . ja kaikkien parasta tarkoittava vanhus!“ lausui hän tavallisella äänellensä . . .

„No, nyt kai voimme palata päivällisille, hyvät herrat!“

He astuivat takaisin saliin. Kaikkien silmät tarkkasivat konsulia ja valtuuston puheenjohtajaa.

Mutta konsulilla oli, kuten sanottu, tuo valtiomiehille omituinen ominaisuus, ettei hän tunteistansa juuri koskaan hämilleen joutunut. Nyt hän erityisesti koettikin näyttäytyä vallan tyveneltä. Ja koska testamentti kerran sisälsi yleistä hyötyä tarkoittavia laitoksia, arveli hän parhaaksi ilmoittaa sen sisällyksen heti paikalla läsnäoleville hautajaisvieraille, jotka sen kyllä pian kaupungilla levittäisivät.

„En voi olla ilmoittamatta tässä arvoisille vieraille sitä rakkauden osoitusta, minkä vainaja vielä viimeisellä hetkellensä teki kansalaisille ja yhteiskunnallemme“, lausui hän ylevästi. „Vainaja on rahoistansa testamentteerannut $\frac{3}{4}$ köyhäin hoitoa varten täällä ja viimeisen osan eräälle köyhälle orpotytölle, jota hän rakasti kuin omaa lastansa.“

Tähän lopetti konsuli ja valtuuston puheenjohtaja ilmoituksensa . . . ja pyyhkäisi hikihelmet kulmiltansa. Että maatila rakennuksineen ja tämä kartano irtaimistoineen kuitenkin oli hänelle määrätty, sitä hän ei katsonut tarpeelliseksi tällä hetkellä mainita.

Salissakos solina nousi! Ja olikinhan siinä puheenainetta vähäksi aikaa . . . varsinkin jos saisi kaikki yksityisseikat tietää.

„Nyt sen kuulit“, ilkkui tuonoinen pessimistimme toverinsa korvaan; „mitenkäs kävi?“

„Niinpä kävi . . . mutta uskomattomalta se minusta kuuluu“, kuiskasi toveri.

Kaikki olivat äänessä . . . ja olisi kai tätä solinaa kestänyt vaikka kuinka kauvan, joll'ei herra Vilponen olisi pyytänyt puhevuoroa.

Äänet hiljenivät ja maisteri Vilponen puhui. Kaunist ja korutonta oli hänen puheensa. Sydämmes-

tänsä hän näkyi puhuvankin, sillä kyyneleet vierivät hänen poskillensa kuvaillessa vainajan jaloa lahjoitusta ja rakkautta kova-osaisempiin lähimmäisiinsä. Kuulijoihinkin näkyi tuo koruton, tunteellinen puhe vaikuttavan... ja ainoastaan sen, mikä sydämmestä lähtee, sanotaan sydämmiin vaikuttavan. Puhuja ei esittänyt maljaa eikä eläköönhuutoa vainajan muistolle... Sellaisen henkilön kuin leskirouva Strömforsin muisto ei kaivannut mitään tavallisia, sovinnaisia kunnianosoituksia... se oli näet kyllin kaunis näitä paitsekin juurtumaan jaloihin sydämmiin.

Näin puhui herra Vilponen. Kotvasen istuivat vieraat keskustellen tuosta merkillisestä testamentista. Mutta vihdoin ajoi heidät pois halu saada muillekin ilmoittaa tämä tärkeä uutinen.

Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Lennart Svanström jäi kahdenkesken rakkaan paremman puolensa kanssa.

„Vie sinut perhana!“ ärähti hän viskaten testamenttipaperin kauvas luotansa; „sitä vartenko minäkin olen uhrannut parhaan työaikani tässä hyörinässä!“

„No, mutta Lennart! Kuinka voit sinä olla noin kiittämätön vanhaa tätivainajaasi kohtaan! Seisoohan siinä, että hän vain tahtoo täyttää sinun oman tahtosi“, virkahti konsulitar silmäillen testamenttia, jonka hän oli rientänyt noutamaan kammarista.

„Kuka hitto se sanansa aina niin sydämmestänsä puhuu! Mutta sinä et ymmärrä lakiasioita, Lydyia!“ lisäsi hän lopussa päästäksensä pulasta.

Konsulitar Lydyia Svanström, syntyisin Rothström, huokasi syvään.

„Luulinhan minäkin hieman, että me rikastui-

simme . . . ja että minä kerrankin saisin näyttää tuolle ylpeälle pormestarinnalle voivani käydä silkissä, same-tissa, kalleissa rannerenkaissa ja hohtokivisormuksissa! Mutta koska nyt ei muu auta, niin täytyy meidän koettaa elää niin, etteivät ihmiset luule meidän ahnehtineen ja vahtineen vainajan rahoja“, selitti hänen parempi puoliskonsa.

„Mikäpä tässä muukaan auttanee? Mutta lempoko minut saikin sanomaan nuo vietävän sanat!“ tuskitteli pahempi puoli tässä Svanströmin avioliitossa.

Päätettiin kuin päätettiin olla niin välinpitämättömiä kuin suinkin. Konsulitar lohdutteli itseänsä sillä, etteipä tuolla pormestarinnalla muuta ylpeilemistä ollutkaan kuin rikkautensa . . . Ja konsuli ja valtuuston puheenjohtaja Svanströmin mieli lauhtui hiukan ajattellessa, että hän ehkä kuitenkin istuu ensi valtiopäivillä. Hän luuli näet varmasti, että nyt äänestäisivät häntä kai muutamat suomenmielisetkin, sillä olihan tuo lahjoitus tapahtunut hänen jalomielisten sanojensa johdosta! •

VI

Muutama kuukausi oli vierähtänyt.

Uhkeana seisoo uusi hautapatsas leskirouva Ström-forsin hautakummulla. Nimen ja vuosilukujen alla luemme siinä vielä: kaivattu — rakastettu, sillä paikakuntalaiset olivat halunneet, että nämä sanat hautakirjoitukseen liitettäisiin.

Konsuli ja valtuuston puheenjohtaja oli vastustelelvinaan ensin patsaan pystyttämistä vainajan haudalle kaupunkilaisten puolesta.

„Kyllä minä siitä huolen pidän“, sanoi hän.

Mutta kun kaupunkilaiset huomauttivat siihen, että olihan se heidän velvollisuutensa ja oikeutensa . . . niin taipui hän kumminkin tuumaan. Sanat „kaivattu — rakastettu“ pantiin patsaaseen — pormestarin ehdotuksesta.

Muuten olivat olot muuttuneet konsuli Svanströmin perheessä. Pikku orpottytö, Liisu Leivola, joka nyt oli kaupungin rikkaimpia tyttöjä, oli muuttanut konsulille ja nautti kaikkein suosiota. Suremasta hän ei kuitenkaan lakannut, vaan kävi joka päivä vanhusvainajan haudalla, missä vietti muutaman hetken.

Ja kun kesä tuli ja kukkaisten aika, kukoisti leskirouva Strömforsin haudalla aina tuores kukkaisseppele. Liisu ja Betty kävivät yhdessä kukkia haudalle viemässä ja näillä matkoilla heistä tulikin parhaimmat ystävättäret. Kävipä konsulitar Svanströmkin tuon tuostakin kirkkomaalla, sillä kaupunkilaisten tapana oli tehdä huvikävelyjä sinne. Kerran sai hän itse konsulinkin mukaansa.

Tämä tapahtui juuri ennen valtiopäivämiesvaalia. Mutta niin pian kuin vaali oli ohitse, jossa konsuli Svanströmin puolue muutamalla kymmenellä äänellä tappasi, heitti konsuli käyntinsä hautausmaalla.

Seppelöidyn hautapatsaan ohi kulkiessaan huudativat kyllä ihmiset usein:

„Kas, kuinka hyvin konsulin herrasväki hoitaa sukulaisensa hautakumpua!“

Mutta konsulista nähden olisivat kukkaset saaneet

korsiksi kuoleutua ja siat koko haudan tonkia. Hän istui vain työssänsä ja kävi ahkerasti valtuuston kouksissa laskien väliajoilla viinarahoja y. m. tulojansa.

Ainoana lohdutuksena oli hänellä se, että oli saanut hyvät rahat leskirouva Strömforsin talolla ja että hän sai käyttää liikkeesssä ottolapsensa Liisu Leivolan tuhansia. Asuipa hänen sydämmensä sisimmässä sopukassa sitä paitse hämärä toivo, että hän kumminkin ennen pitkää valtiopäivillä istuu!

PETTYNEITÄ TOIVEITA

Tuolla yksinäisessä ylliskamarissansa hän istui kangistuneena työpöytänsä ylitse.

Ahkerasti raaputti kynä paperin pintaa . . . Silloin tällöin vain oikaisihe hän suoraksi puisevan kirjoitus-tuolin selkänojaa vastaan ja miettiväisenä kynänvart-tansa pureskeli . . . ja kattoon tuijotteli.

Ulkona oli yö, synkkä, tähdetön syysyö . . . ja tuuli vinkui ja vonkui nurkissa ja ikkunan pielissä. Niin se sattuikin tuulemaan juuri ikkunan puolelta, että viima kävi suoraan ruutua vastaan, tärisytteli sitä tuontuostakin ja välyksistä suhisten puhalteli . . . ja kynttilän liekkiä leksutteli.

Vihdoin oli hänen täytynyt siirtää koko pöytä keskemmäksi lattiaa, mutta kylmä uho tuntui vain sinnekin ja miestä värisyttämään mieli.

Taas istui hän tuossa selkäkenossa ja ajatuksis-sansa punertavaa kynänvartta sormiensa välissä pyö-ritteli. Kovin olivat laihat nuo vaaleat posket . . . ai-
van sisäänpäin poskiluilta kaareusivat . . . ja suuret sinisilmät katsoivat eteensä niin elottomina, laimeina ja epämääräisinä.

Leimahti niissä sentään joskus eloisakin tuikahdus ja näyttipä siltä kuin olisi koko ruumis silloin läm-mennyt ja levottomammaksi käynyt. Kynän hän sil-

loin aina pöydälle viskasi ja jalkeille hypähti . . . käveli muutamia kertoja rauhatonna lattian poikki ja kädellänsä korkeata otsaansa sively. Mutta siitä kun taas herkesi, niin entiseen kumaraan asentoonsa kyykähti ja tulisella kiihkolla lensi rapiseva kynä taas paperia myöten.

Vanhalta hän ei suinkaan näyttänyt . . . saattoipa olla jonkun vuoden yli kahdenkymmenen . . . mutta katseessa ja olennossa oli jotakin väsynyttä ja aikaikäistä, melkein pä ukkomaista ilmettä.

Nähtävästi oli hän paljo kärsinyt ja kovia kokenut . . . se näkyi otsan juovista ja silmien alakuloisesta katseesta.

Niin, nuori hän vielä olikin, nuori ylioppilas vain . . . kotoisin maaseudulta . . . köyhästä, mutta sivistyneestä perheestä. Lapsesta asti oli hän ollut kivulloinen . . . mutta kukaan ei ollut siitä mitään välittänyt. Kouluun oli hänet pantu ja vaikka hänen päivä päiväältä huomattiinkin heikkonevan ja kutistuvan, niin ei häntä koulusta poiskaan noudettu, koska „pojalla oli erinomainen taipumus lukemaan . . . ja ahkerahan hän sitä paitse oli . . . ihan liiaksikin!“ oli rehtori sanonut isävainajalle.

„No, jääköönpä sitten vielä tänne . . . tottahan tässä jollakin lailla koetetaan kinnistellä leipäkannikan syrjässä . . . ja pitää huoli Hannustakin . . . täytyyhän pojalle edes oppia perinnöksi jättää.“

Tämä oli näet aina ollut isän periaate.

„Niin, kasvatus on perintöjä parempi“, oli siihen rehtori sanonut ja sille puheelle oli Hannu edelleen kouluun jäänyt.

Vaikutti siihen vielä sekin seikka, että äiti ei milloinkaan lakannut toivomasta sitä hetkeä, jolloin Hannu papin tutkinnon suorittaisi ja kotipitäjän vanhalle ro-vastille apulaiseksi tulisi . . . Olihan rovasti luvannut, ettei hän muista huoli kuin Hannusta . . . Hannu kun oli niin hiljainen ja sävyisä ja sopuisa mies, niin että . . .

Ja Hannu luki, luki ja ahkeroitsi, jonka vuoksi aina etumaisina pysyttelihekin.

Vanhukset jo ennakolta iloitsivat siitä hetkestä, jolloin Hannu valkolakkina ylioppilaana kotiportista ajaa hurauttaisi ja ilomielin, kiitollisin tuntein vanhempiensa syleilemään rientäisi. Silloinpa olisikin jo paljo palkittu . . . ja saatu korvaus niistä uhrauksista, joita pojan kouluttaminen oli heille tuottanut.

Niin, kaikkihan silloin hyvin olisi!

Mutta kun Hannu sitten vihdoinkin valkolakkia noutamaan lähti ja sieltä kotipitäjääseen palasi, niin makasi isä jo mustan mullan alla ja äiti poloinenkin oli niin heikontunut, laihtunut ja köyristynyt, ett'ei isoja toiveita hänestäkään enää ollut. Ilosta oli hän itkenyt, Hannun lumivalkoista, pehmoista samettilakkia käsissänsä pyöritellessään ja kiiltävää kultalyynyä tarkastellessansa.

Ei se ollut sen kummempi kappale kuin lakki, tuollainen kesälakki vain, mutta paljo se vain oli mak-sanut, paljo rahaa ja vaivaa . . . Eikä sitä joka poika saanutkaan! . . . Äiti milt'eipä suuteli tuota rakasta lakkia ja tuota kauvan toivottua pienoista kultalyynyä, joka näytti niin kovin sievältä mustine samettipantoi-nensa . . . Niin, paljo oli poikaraukkakin saanut pon-nistella . . . ja kumma vain, että Hannu oli jaksanut . . .

Mutta nytpä ei hätää enää ollutkaan . . . Ainahan

opinsaanut ennen toimeen tuli . . . ja niinhän se aina isävainajakin sanoi, että „ylioppilaalle on tie auki, haluttipa mihin suuntaan hyvänsä . . . ja vapaus valita, mikä ura tahansa . . .“

Sen kesän oli Hannu sitten kotona oleskellut . . . ja äiti oli koettanut häntä lihottaa, minkä oli tainnut, ja hyvillä mielin pitää . . . jopa itse usein paastonnutkin, että Hannulle paremmat palat säästyivät.

Mutta mikä lie tuota poikaa vaivannut . . . ei vain ollut apua mistään. Laihana kuikaleena vain käyskeli alla päin ja mietiskeli ja kirjoja luki. Niin, äiti ei voinut sitä oikein käsittää, mutta sinne päin hän kumminkin arvaili, että kumppaliansa kai se kaipasi täällä maalla . . . ja nuorten seuraa . . . Ainahan nuoret seuraa rakastavat, sen muisti hän omasta nuoruudestaan.

Syksy kun sitten jälleen saapui ja sanomalehdet kertoivat yliopiston avauspäivästä, niin silloinpa oli äitikin taas puuhassa. Vanhalta rovastilta ja Korpelan isännältä kävi hän rahoja lainailemassa, että Hannu lukujansa jatkamaan pääsisi . . . kyllähän Hannu ne sitten maksaisi takaisin, kunhan pääsisi papiksi ja hyvälle kirkkoherran tuloille!

Pääkaupunkiin hän siis pääsi Hannukin ja paljo hänen mielensä siitä virkistyi. Mutta voimat ne pysyivät yhä heikonlaisina ja hyvin oli lääkäri terveyttä hoitamaan käsenyt . . . ja kehoittanut matkustamaan johonkin kylpypaikkaan tulevaksi kesäksi.

Mutta niille tuumille oli Hannu myhähtänyt, hän tiesi kyllä, mikä sellaiset matkat esti. Ei, parasta oli

koettaa päästä virkaan, niin pian kuin mahdollista . . . äidinkin vuoksi. Tuo virkauran valitseminen häntä kumminkin arvelutti, sillä papiksi ei häntä olisi ensinkään haluttanut . . . ei ensinkään.

Vaan kun äitimuori kuitenkin niin tahtoi ja rovas-tikin sillä ehdolla oli rahat lainannut, että Hannusta apulaisen itsellensä saisi, niin vaikea oli toisinkin tehdä. Täytyi siis kuin täytyikin noita ikäviä heprealaisia kieli-oppeja ruveta päähänsä takomaan . . . eihän siinä muukaan auttanut!

Kuluipa sitten jonkun aikaa tällä tavalla ja tarkalla hoidolla olivat kotoa saadut rahavaratkin tähän saakka riittäneet. Mutta nyt kirjoitti äiti heikkonevansa vain heikkonemistansa ja ikävällä odottelevansa kesää, jolloin Hannun taas piti kotiseudulle palaa-man.

Talvi kului, kevät läheni.

Äidin kirjeet harvenivat . . . ei hän enää tahtonut saada kirjettä kokoon, kirjoitti hän . . . eikä hän lopussa itse kirjoittanutkaan, vaan kirjoitutti kirjeensä vanhalla rovastilla. Eräänä kauniina päivänä saapui sitten kirje vanhalta rovastilta itseltänsä, jossa tämä valitellen ja lohdutellen tahtoi ilmoittaa erään sanoman, sangen surullisen sanoman . . . mutta Hannun pitäisi Jumalan avulla koettaa se kestää. Hänen rakas äitinsä oli näet kuollut . . . uskossa vapahtajaansa oli hän tästä surunlaaksosta lähtenyt!

Näin kirjoitti rovasti jakaen monta monituista arkia hyviä neuvoja orvoksi jääneelle Hannu-maisterille. Kirjeensä lopussa hän vielä sen lisäksi ilmoitti, ettei hän enää parhaalla tahdollansakaan voinut Hannua avustaa, kun omatkin lapset tarvitsevat y. m. s.

Hyvin silloin Hannu parka surkean tilansa oivalsi. Heikko oli hän terveydeltänsä . . . ja varaton. Se vähä, mitä äidillä maan päällistä oli, meni hautajaismaksuna ja velan suoritukseksi Korpelan isännälle. Tyhjät kädet siis ja riutuva ruumis jäljellä! . . . Mutta „olihan ylioppilaalle tie auki, yrittipä mihin suuntaan tahansa“, oli isävainajan ollut tapana sanoa. Ja ne sanat Hannun korvissa kaikuivat yhä vieläkin. Ainahan se opin-
saanut mies toimeen tulee, missä tahansa; pahempi se toki on koulunkäymättömän laita.

Kyllä koetti Hannu parka parastansa ammatteja etsiessään, mutta eivät ne viratkaan olleet niin vain hyllyltä otettavissa . . . ei hetikään! Sanomalehdissä kun luki ilmoituksen kotiopettajan paikasta tahi muusta sopivasta välitoimesta, ja kun sinne tuota pikaa vastauksen toimitti, niin olivatkin muut jo ennen häntä ehtineet . . . „niitä kun oli niin paljon työttömiä, köyhiä opinsaaneitakin . . .“ samanlaisia kuin Hannukin, mutta muuten nokkelampia!

Lopullensa olivat jo rahatkin hupenneet . . . eikä uusia tuloja kuulunutkaan. Entisestä majatalosta keskuskaupungilta piti muuttaa pois . . . tuonne kaupungin huonommalle ja helpommalle syrjäkulmalle . . . ylikammariin . . . erään vanhan jumalisen eukon luo, joka mielellään otti vastaan tuollaisia hiljaisia, siivoja opiskelevaisia, varsinkin niitä, jotka papeiksi pyrkivät.

Mutta Hannulla ei enää ollut rahtuakaan halua sille tielle ja nyt kun ei enää ollut äidinkään vuoksi pakkoa eikä tarvinnut välittää paljon rovastistakaan, niin haihtuivat teologituumat pian kerrassaan hänen mielestään.

Yhä selvemmäksi kävi hänelle nuoruutensa ihanin unelma . . . tuo tähän saakka enimmäkseen salassa kytenyt taipumuksensa kirjailijaksi.

Oli hän kyllä ennenkin kirjoitellut kertomuksia tuon tuostakin ja niitä sitten tovereillensa lueskellut . . . Ja hyviksihän ne olivat niitä kehuneet . . . ja olipa opettajakin sanonut hänellä olevan rikkaan mielikuvituksen ja taipumuksen kertomusten alalle.

Ja niinpä se oli sitten yhä lujemmaksi lujonut tuo hänen sisäinen vakaumuksensa elonmäärästä, tuo toivottu, ikävöity, ihana ajatus.

Tulisella innolla Hannu työhön käsiksi kävi . . . Ensiksi aikoi hän kuvata, mitä oli tuntenut ja kärsinyt, mitä kurjuutta ja surkeutta maailmassa nähnyt.

Minkäänlaisia kauniita ja herttaisia kuvaelmia onnen suosituisista hän ei tahtonut kuvata: sellaisia oli jo muka ennen niin paljo ja monella tavoin kuvattu eikä niiden vaikutus onnettomampaan, köyhempään kansaankaan ollut hänen mielestänsä hyvä. Näistä tulisivat ihmiset vain yhä paremmin tuntemaan, kuinka kaiken *pitäisi* olla ja kuinka toisilla miekkoisilla oli, jolloin heidän oma kurjuutensa sitä katkerammin näiden rinnalla näkyviin pääsisi.

Ei, sellaisten päiväperhoisten kuvaajaksi hän ei tahtonut ruveta. Kurjuuden ja köyhyyyden majoja, elämän varjopuolia hän kuvata aikoi; suruja, kärsimyksiä omasta kokemuksestaan . . . ja kansan huono-osaisten tilaa, että rikkaat ja onnellisimmat paremmin huomaisivat sen juovan, mikä heidän ja tuon köyhän työkansan välillä ammotti . . . Sääliä hän herättää tahtoi . . . sääliä ja osanottoa . . . ja särkeä ylempien luok-

kain mieluisat harhaluulot ja heidän onnelliset ajatuksensa.

Tämän kaiken hän kuvata tahtoi... ja paljon muuta, paljon, paljon!

Siksi istui hän nyt köykyssä tuolla ylikammarisansa, jossa koleaan syys-yön vihurit nurkissa soittelivat ja ikkunavälysten läpi käyvä uho kynttilän valoa leikkasutti. Ei hän huolinut siitä eikä kammarin kylmyydestä... istui vaan asunnossansa... eli ja kärsi kuvattaviensa henkilöiden kanssa, sen rahvaan kanssa, jonka keskuudesta hän oli lähtenyt ja jonka keskessä hän oli elänyt ja kasvanut.

... Äkkiä kuului koputus ovelta.

Vaan ei huomannut sitä kirjoittaja, niin oli hän syvälle työhönsä vaipunut.

„Suokaa anteeksi, herra maisteri, että minä näin yösydännä...“

Ja sisään astui vanha vaimo, talon emäntä. „Suokaa anteeksi, mutta minä luulin valkean unohtuneen palamaan ja pelkäsin tulen ehkä sytyttävän karttiin palamaan.“

„Eee—i, kyllähän minä toki katson, ett’ei täällä vahinkoa tapahdu... olkaa huoletta vaan, emäntä.“

„Niin, kyllähän minä sen tiedän, että maisteri, jos vain hereillä on... niin kyllähän maisteri aina itsensä hoitaa, enhän minä sitä... kunhan vain tiedän, ett’ei valkea ole palamaan jäänyt. Hyvää yötä, maisteri!“

Eukko yritti jo ovelle päin.

„Niin, sitähän minä olen aina ajatellut kysyä, että mitä se maisteri täällä yökaudet valvoo ja kirjoittaa

niin ahkerasti . . . suokaa anteeksi, minä vain kysyn . . . kun täältä aina yösydännäkin tuli loistaa.“

„Minä kirjoitan kirjaa, jossa kuvailen kansan elämää ja kurjuutta.“

„Vai niin, vai kurjuutta . . . niin onhan sitä kurjuutta, Jumala paratkoon, onhan sitä, on sitä . . . vaan tokkopa ihmiset siitä juuri tahtonevat tietää . . . ennemmin kai ne toki lukevat muuta lystimpää . . . ja iloisempaa . . .?“

„No, saahan tuon nähdä sitten . . . mielestäni täytyy heissä koettaa herättää sääliä köyhempiä kohtaan!“

„Niinhän se kyllä myöskin on“, tuumi eukko, „ja sanoohan Raamattu, että auttakaa köyhiä ja puutteenalaisia, vaan eivätpä ne siitä . . .“

Eukko pyyhki silmiänsä käsirystysillä. „Ja mitenkäs se maisteri jaksaa valvoa yökaudet? . . . Ei suinkaan sen luulisi hyväksi olevan . . . tokkopa ne tuommoisesta edes maksavat mitään?“

„Ainahan siitä hiukkasen saisi, kun ihmisten mieliksi osaisi kirjoittaa . . . Tällähän minun pitäisi koettaa hankkia teillekin maksu viime kuukauden edestä, kun en ole voinut mistään saada rahoja . . . en vaikka kuinka olisin koettanut! . . .“

„Eihän sillä toki sellaista kiirettä . . . kunhan viikkokauden perästä saisin, niin . . . eihän sillä mitään erityistä kiirettä. No, jääkää sitten Herran halttuun, maisteri, antakaa vain anteeksi, että minä näin yösydännä tänne . . .“

Eukko meni.

Entiselle sijallensa istahti kalpea nuorukainen ja entistä vinhemmin rapisi kynä paperin pinnalla.

Vielä aamuyölläkin tuikki valonsäde ylliskammarin

ikkunasta . . . ja naapurin emäntä, joka varhain huomenn sarastaessa havahtumaan sattui, ihmetteli toisillekin, että „kovinpa se on aamuvirkku mies, tuo Levanderskan maisteri!“

. . . Jo oli Hannun kertomuskin vähitellen valmistunut . . . Vielä viimeisen kerran luki tekijä esikoisensa läpi . . . paikkaili ja korjaili sitä, kunnes se hänen mielestänsä oli ihan todenmukainen, ihan tosi-kurjuutta, tosielämää esittävä kuvaus kansanelämästä.

Toivosta sykähtelevin sydämin kiiruhti hän kustantajan luo ja mielikuvituksessansa näki hän itsensä jo onnellisemmissa oloissa . . . Muuten toivoi hän teoksensa vaikuttavan kokonaisen kansankerroksen hyödyksi . . . toivoi niinkuin toivoo kokematon aloittelija, joka toveriensa hyväksyvistä arvostelmista on tullut siihen uskoon, että hänellä on kirjailijakykyä ja taipumuksia.

Mutta ihminen pettyy niin usein toiveissansa . . . Usein särkyvät ihanimmatkin unelmamme kovaa todellisuutta vastaan . . . Ja mitäpä elämä onkaan muuta kuin toivoja ja pettymyksiä kehdestä hautaan saakka!

Hannu juoksutti käsikirjoituksensa kustantajalle.

Kustantaja myönsi kyllä, että teos osoitti luonnonlahjoja ja kertoilijakykyä, mutta . . . mutta seikka oli nykyään se, ett'ei yleisö tahtonut tietää mitään tuollaisista pimeyden ja kurjuuden kuvauksista. Kirjallishistoriassa kutsuttiin sitä pessimismiksi eikä semmoinen kirjallisuus saavuta meillä menekkiä, sanoi hän . . . Arvostelijat ovat kohta teidän kimpussanne ja haukkuvat lisäksi siitäkin, että mokomia roskakirjoja ollenkaan kustannetaan, joista ei yksikään ihmissielu kostu eikä jalostu. Niin, semmoinen se yleinen mieli-

pide on, herraseni . . . ja kustantaja on yleisön palvelija hänkin, näettekös . . . sillä . . . yleisöstähän hänenkin toimeentulonsa riippuu! . . .

Mutta koska teillä on kertoilijankykyä, niin voittehan helposti kirjoittaa toisen, jossa kuvaatte elämän valoisempia puolia . . . tuollaiset idyllintapaiset novellit ovat paremmin ostohaluisen yleisön mieleen, näettekös. Niin, koettakaapas jotakin semmoista, nuori mies, ja minä takaan, että te onnistutte! . . .“

Rauenneet olivat siis taas Hannun toiveet . . . typötyhjiin rauenneet! Ja hämärältä näytti tulevaisuus tuosta laihan kalvakasta nuorukaisesta, kun hän käsi-kirjoitus kainalossa takaisin kylmään yliskammariinsa kiipesi . . .

Entistä kolkommilta tuntuivat koleat seinät ja väsyttävä velttous herpasi koko olennon. Koko hänen työnsä, kaikki nuo monet valvotut yöt olivat siis turhaan menneet! . . .

Yleisö ei pitänyt varjopuolten kuvauksista . . . Se tahtoi rauhassa nauttia unelmistansa ja luulotella itsellensä, että kaikki ympäröivässä maailmassa oli niin hyvin, sanomattoman hyvin . . . kun kerran heillä itsellensä ei hätää ollut, niin tottapahan muutkin toimeen tulivat. Nuo meluavat yltiöpäät ne ovat aina turhanpäiväisesti räyhäämässä ja huutamassa . . . sen vuoksi vain, kun eivät muuhun kykene, raukat! Oliaan muka vanhempiansa viisaammat ja sekaudutaan asioihin, joita kuitenkin ei tunneta eikä älytä!

Katkeralta tuntui elämä Hannusta!

Mutta eihän kukaan ole elämästänsä vastuunalainen . . . täytyihän koettaa pysyä pystyssä niin kauvan kuin suinkin kestää . . . täytyi mukautua maailman

mukaan ja ostokykyisen yleisön mukaan, kun muullakaan ei voinut elatustansa ansaita!

Ja niin istahti hän jälleen työpöytänsä ääreen. Mutta katkeralta, särkevältä ivalta tuntuivat hänestä ne onnen ja ilon kuvaelmat, joita hänen pakosta täytyi kertoella . . .

Yhä selvemmäksi selkesi hänelle oma kohtalonsa, yhä tuntuvammiksi kävivät hänelle omat kärsimyksensä ja surunsa, mitä elävämmin hän elämän hymyilevän onnea, onnellisten herttaista iloa ja ihania, mutkikkaita lempijuttuja kuvailla koetti. Erotus hänen oman lemmettömän elämänsä ja tuon paperille kuvatun, luullotellun onnellisuuden välillä kävi sitä suuremmaksi, mitä enemmän hän ainettansa ajatteli. Ja kaikista kipeimmin koski sydämmeeseen se tunne, joka tästä syntyi, vertailusta todellisuuden ja kuvitellun elämän välillä. Ja kun tuuli nurkissa vinkui ja savutorvessa tohisi, niin tuntuipa kuin olisi sekin ollut ilkkuvain peikkojen ivanauria hänen ihanille idylleillensä.

Entistänsä laihemmaksi ja kalpeammaksi oli nuori ylioppilas käynyt uutta teosta kirjoittaessansa. Silmien alle oli ilmaantunut mustia juovia, jotka hänen ulkomuotonsa vielä surkeammaksi tekivät. Kohta alkoi kertomus sentään jo valmiina olla ja entistänsä kiihkoisemmasti riensi kynä ja ajatus, vaikka aivoja poltti ja rintaa ahdisti . . .

Mutta toivo oli syttynyt hänessä . . . että nyt . . . nyt se vihdoinkin onnen päivä valkeni . . . ja toiveet täyttyivät . . . Ei puuttunut enää paljoa . . . viimeinen luku vain ja lopullinen sievistely . . .

Suonenvedon tapaisesti rientää kynä tulkiten kauniita aatteita . . . lemmen tunteita . . . elämän onnea . . .

Mutta juuri silloin nostaa luonto kapinan . . . uhkaa murtaa nuorukaisen, ruhjoa toivovan, siveellisen, rikas-
aatteisen ja runsaslahjaisen taiteilijan maahan . . . kat-
kaista hänen ohuen elämänlankansa ennen kuin hän
vielä on elämästensä hetkeäkään kerinnyt nauttia, itse-
tietoiseksi tultuansa . . .

Siihen jäivät nyt keskitekoiset idyllimäiset ku-
vaukset, siihen ihanneltu elämä . . . ja kuviteltu onni . . .

Vuoteelle lasketaan kalpea, veretön nuorukainen . . .
outojen ihmisten hoitoon . . . Lääkärin lausunnon mu-
kaan on synnynnäinen heikkous, rasittava aivotyö ja
alituinen istuminen . . . ynnä huono ruoka syynä sai-
rastumiseen . . .

Kumma vain, että hän näinkin kauvan oli pys-
tyssä pysynyt!

Keväinen aurinko paistaa hellittelee taas niin läm-
pimästi eikä malta olla katsahtamatta tuonne Levand-
erskankin ylikammariin, missä kalpeaposkinen nuo-
rukainen ennen istui köykkyselkänä työpöytänsä ää-
ressä.

Mutta poissa oli nyt entinen tuttava . . . Autiona
oli nyt kammari eikä näkynyt tuota likaisen valkeata
lyyrylakkiakaan ovensuu-naulassa. Levanderskan vanha
muori kertoi muuten mielellänsä „tuosta hiljaisesta,
laihasta maisterista, joka yökaudet valvoi ja kirjoja
kirjoitti, kunnes voimat loppuivat ja Herran käsi hä-
net tavoitti . . .“

Mutta sitä se muori varsinkin ihmetteli, ett'ei Ju-
mala huonompiin tyytynyt, vaan juuri parhaat ja sii-
voimmat luoksensa otti!

Kun Hannu-maisterin kuolemasta sitten sanomalehdissä ilmoitettiin ja melkein samaan aikaan hänen kirjansa painosta julkaistiin, että hautajaiskulut, vuokrat ja muut vähemmät velat maksetuiksi saataisiin, niin kirjoitettiin hänestä kylläkin kauniisti.

„Tässä katkaisi Tuoni taas lahjakkaan nuorukaisen, jolla oli katse avoin elämän ihanuuksille ja joka älysi etsiä maailmasta sen, mikä jaloa on ja mieltä ylentävää, sillä hän ei toki tahtonut — muutamien pessimististen ulkomaankirjailijain tavalla — elämän kurjuudesta ja saastaisuudesta nauttia!

Onni todellakin, että nuori kirjallisuutemme on moisilta rumakirjallisuuteen kuuluvilta kuvauksilta vielä saastumaton, mutta onnettomuus, että näin lupaava kyky ennen aikaansa pois temmattiin!“

Näin kiiteltiin vainajaa sanomalehdissä . . . sitten kun häntä ei enää olemassa ollut. Ja viikon päästä koko tapausta tuskin enää muistettiinkaan.

Mutta tuo vanha, rappeutunut yliskammari se odoteli vaan eikö seuraava syksy toisi jo toista „hiljaista ja siivoa maisteria“, joka kevään kanssa täältä pois muuttaisi!

1885.

UNELMA

Ypö yksinani istun minä täällä Suursaaren kal-
lioisella rantamalla, istun tässä viheriöitsevän lehdon
lempeässä siimeksessä, vastapäätä köyhää ja pientä
kalastajakylää.

Pilvetönnä, valjuna ja rauhallisena kuin kreikka-
laisen ajattelijan korkea otsa kaartuu taivas ylläni kuul-
tavana ja sinertäväisenä. Tuuheiden, lakkapäiden hon-
kain yli pilkistävä päiväyt vihmoon tuossa lehvistön läpi
eteeni runsahan kultasateensa, taivahan kauneimman
väriseitin, sirotellen pehmeälle tummanvihreälle ja nuor-
tealle nurmikolle tuhannen kimmeltävää helmeä, tu-
hannen ihanaista, kullankellertävää ihmekukkaista, joita
kevytsiipiset, leikkisät päiväperhoset tavoittelevat kuin
viejkeitä, kaikkoavia unelmanäkyjä.

Loitompana edessäni kimaltelevat hiekkapohjaisen
lahdelman kuolevat mainingit, kimaltelevat ja välkky-
vät siinä helteisen auringon paisteessa niin värikkäinä
kuin smaragdeilla ja kultaisilla helmillä kylvetty mer-
ten ulappa. Kaihoten ja hyväillen nuojuvat pehmoiset
laineet verkallensa kohti lahden pohjukkaa, kunnes
hiljaa ja huo'ahtaen kellertävän puhtoisen ja raittiin
rantahiekan äänettömään ja intohimottomaan syleilyyn
menehtyvät.

Omituinen vetreä raukeus herpaisee minua niin houkuttelevan veltostavasti ja tuutivasti. Korkearunkoisten, tuuhealatvaisten honkain humina, jota niemyen takaa siintävän, äärettömän ulapan voimakas ja säännöllinen huo'unta sointuvissa rytmeissä säestää, soi unteloisissa korvissani kuin alakuloinen, kaukainen kehtolaulu viattomalle luonnonlapselle. Tuntuu kuin lepäisin tässä Luonnottaren suojaavassa äidinsylissä ja kuulisin hänen suuren, kaikkivaltiaan sydämensä sykkivän niin levollisena ja rauhoittavana kuin äidin sydän vain täällä intohimottomassa pohjolassa sykkiä voi.

Lepään tässä niin varmana — ja uinailen, uinailen kesäisen auringon lämpöisessä helteessä.

Keveänä kuin keijunen väikkyä tuossa vastaani suvinen tuulahdus, hiipii luokseni kuin näkymätön rauhan hengetär, hyväilee hiljaa ja hellästi polttavia poskipäitani raittiilla, utuisilla kätöisillänsä, suutelee vievasti ryppyistä otsaani ja surunraskaita ohimoitani kevättuoreilla huulillansa, suutelee niin varovasti ja hellästi kuin pelkäisi se häiritsevänsä minua mielikuivusteni murheisissa, mutta ihanan kaihoisissa unelmissa.

Kauvas, kauvas kaukomaille entää siinä aatokseni hentojen perhoissiipiensä kantamana, entää ja entää, kunnes pysähtyy sille viheriöitsevälle vuoristonurmikolle, missä istuin kanssasi sinä ihanaisena kesäkuun päivänä, jolloin Harzin vuoriston kukkulalta katselimme kotkan korskeaa lentoa halki aavojen ilmojen ja edesämme lepäsi autereinen, siintävä vuoristomaisema lempeine laaksoinensa, mistä etäisenä kaikuna kuuluivat laitumella käyvän karjan kilkattavat kellot. Siinä istuimme me kahden, kaukana muusta maailmasta, sinä

sievää, valkoista vuorikukkaista hypistellen, minä kuis-kutellen mieluisasti kuuntelemaan korvaasi kauneinta ja parhainta, mitä nuori rintani konsanaan on tuntenut.

Nytkin lepää tuossa edessäni siintävä vuoristo-maisema, päilyvän kimmeltävänä väreilee silmissäni vetten kuulakas kalvo ja pehmoisen houkuttelevana viheriöitsee tässä metsän liepeellä nuortea nurmi. Muistoni voimalla olen minä nuo onnelliset hetket niin usein sieluni silmäin eteen kangastavaksi kuvaksi loih-tenut, että taaskin uneksin tässä suvisessa ympäris-tössä sinun hiljaa hiipivän vierelleni niinkuin silloin-kin, kun surun raskauttaman pääni sinun viehkeään syliisi laskin ja sinä liikuttavan viattomia laulujasi hy-räillen hyväilit minua ohuen hienoilla, sinisuonisilla pikku kätösilläsi, joiden viileys niin miellyttävästi si-veli levottomasti jyskyttäviä ohimoitani.

Muistatkohan sen sinä, jonka rakkahin kuva niin armaana ja kirkastettuna aina eteeni ilmestyy, kun rau-keat silmäni vain hetkeksi ummistan? Istuthan taas siinä vierelläni niin ilmielävänä kuin todellisuudessa sil-loin luonani istuit . . . ja jos silmäni ra'otan ja taivahan kuultava sini mun katseeni kohtaa, niin onpa kuin olisi se sinun suurista, kirkkaista, viattoman armaista sinisilmistäsi, jotka yhäti ylläni valvovat peljäten mi-nun maailman lokaan tahraavan sen pyhätön, jonka silloin sinulle avasin ja uskoin. Tämän onnellisen ja autuaan tunteen rauhoittavan vaikutuksen alaisena nu-kahdan minä keveään uneen, nukahdan kuin pienoinen kehtolapsi, joka unteloisia, raskaita silmiänsä ra'otellen vielä tahtoo varmuutta siitä, että lempeät, suojaavat silmät hänen ylitsensä valvovat, ennenkuin se unetta-ren helmaan turvallisena ja varmana vaipuu.

Minäkin nukahdan nukun ja uneksin . .

Mutta äkkiä herään minä suudelmasta, kylmästä kuin kuoleman tervehdys: kolea, vilustava värähdys puistattaa jäseniäni ja viskaa minut ylös kuin kyisen käärmeen pistämänä.

Poissa on äsken ihana näköhäiriöni, poissa sieluni kaunis heijastus ja yhäti muistossa uudistuva uni-kuva. Ei jälkeä noista tuhansista kimmeltävistä helmistä, ei lehteä noista lukemattomista kultaisista kukkasista, joiden värikäs karkelo tuossa nuoren nurmen helpehillä äsken silmiäni hiveli. Heltevä aurinko, kimalteleva smaragdimeri ja taivahan kuultava sini, kaikki on hälvennyt kuin taikauskusta. Honkain alakuloisen kehtolaulun sijasta kuuluu levottomien haapojen hermostuttava, itsepintainen ritinä, jota kannattaa takanani aaltoavan meren tahdikas läikky ja metsän mahtava, uhkaava kohina . . . Korvissani soi se kuin ijäisyyden kaamea ja armoton hautalaulu unelmien, ihmisten, maailmain ja kaikkeuden katoavaisuudelle.

Uneksimani impysen hellän ja miellyttävän hyväilyn sijasta tunnen poskillani tungettelevan tuulettaren koleat ja raa'at hengähdykset . . . Näyttää kuin se oikein nauttisi siitä, että sai minut jälleen elämän armotomaan todellisuuteen herättää. Mustiin pilviin ovat jo lientyneet taivahan pielet ja pian kuulen jo, kuinka suuria, yksinäisiä vesipisaroita putoilee hopeisten haapojen väriseville lehdille ja polskahtaa hiekkapohjaisen lahdelman hiljaa nuojuvalle pinnalle.

Oma armahin impeni, kaihoni kaipaama ja toiveitteni päivänpaisteinen morsian, joka tässä pettävän unelman aikana luokseni pistäysi, hän oli siis poissa, kau-

kana vieraila mailla, vieraiden lehtojen siimeksessä, outojen vaarojen rintehillä. Hän, joka yksin ja rajat-
tomalla vallalla on sydämmeni pyhättöä niin kauvan
hallinnut, oli käynyt luonani vain kauniina unelma-
kuvana. Näin jo unta, että hän kuoli, kuoli minulta
ijäksi pois ja haudattiin ruusuisten muistojeni kyyne-
leiseen hautaan.

Mutta hän ei pysynyt sielläkään, vainajain ja var-
jojen viileässä valtakunnassa, ei pysynyt eikä pysy,
vaan nousee aina uudelleen ylös muistoni hautahol-
veikosta niin vienona ja kirkastettuna kuin Rafaelin
madonna, ilmestyy eteeni niin suloisena ja rauhallisena
kuin kasteinen kesäyö pohjolan viileässä lehdossa.
Siinä ei auta epäys, ei vastustus eikä rukoilu. Hän
ilmestyy ja hälvenee jälleen sieluni kangastuksissa,
milloin itse tahtoo, ja olinpa viimeksi näkevinäni hä-
nen siropiirteisiä, vaaleita huuliansa kiertelevän omitui-
sen salaperäisen hymyn, jota en voinut tulkita muuksi
kuin mahdistansa varmaksi, riemunvoittoisaksi huudah-
dukseksi:

„Olethan muistokuvaasi kahlittu, sinä raukka.“

Pelkään jo joutuneeni itse taika-immen tenhoisaan
kehään, jonka viehkeästä, kahlehtivasta unikuvasta en
ikinä jaksu vapaaksi päästä.

Suursaarella, kesäkuussa 1903.

LAPSUUDEN KODIN MUISTO

Niin moneen monituiseen vuoteen en ollut käynyt katsomassa tuota kaukana Suomen sydämessä olevaa rakasta lapsuuden kotiani. Elämän oikukas haltijatar oli äkkiä riistänyt minut sieltä irti ja heittänyt suuren maailman tuimimpaan pyörteeseen, jossa lapsuuden ihanat päivät niin helposti unhottuvat uusien tunteiden, uusien vaikutusten ja uusien huoltien ahdistuksessa. Ulos maailmalle, oman onneni nojaan olin minä jo nuorena joutunut. Ja itsehän olinkin sitä aina toivonut ja tahtonut.

Kun joku tuttava oli palannut noilta kaukaisilta, mielikuvitukseni kultaamilta mailta ja kun hän sitten kertoi sieltä saamiensa uusia näköaloja, tuoreita, elvyttäviä aatteita, niin istuin minä siinä kuin satua kuunteleva lapsi, kuuntelin ja haaveksin. Ja syvällä sydämessäni kypsyi kypsymistänsä vakaumukseksi se ajatus, että sinne täytyy minunkin kerran päästä.

En rojhennut edes ruveta miettimäänkään, millä tavalla se tapahtuisi, sillä käytännöllinen järkeni olisi piankin voinut keksiä kaikellaisia esteitä, jotka ehkä olisivat voineet tuntua voittamattomilta. Antausin vain kerrassaan tuon tunteeni valtaan ja ajattelin, että kyllä minä sinne vielä kerran pääsen — ja olin onnellinen jo pelkistä unelmistani.

Pari kertaa ennen olin elämässäni toivonut jotakin yhtä voimakkaasti, yhtä lakkaamatta; ja nämä toiveeni olivatkin toteen käyneet. Senvuoksi minusta olikin tullut johonkin määrin sokea fatalisti ja monta lohdutusta oli tämä lapsellinen uskoni minulle jo suonut. Ja koska toivoni tuonottain olivat toteutuneet, niin miksi ei siis tämäkin toteen kävisi?

Ja se toteutuikin. Jonkun ajan kuluttua pääsin minä todellakin noille avarammille maille, joille lapsesta asti olin unelmissani halunnut. Mutta juuri lähteissäni tuntui kuin olisi joku korvaani kuiskannut: tosin pääset sinä nyt toivojesi perille, mutta korvaukseksi on sinun luovuttava entisyytesi onnellisimmista hetkistä.

En sitä silloin sen enempää miettinyt, tuskinpa ehdin sitä kuulemaankaan. Tuo suuri maailma kuohtuineen, pyörteineen kangasti niin houkuttelevana mielikuvituksessani, että vaikka kohtalo olisi elämäni onnen pääsylippuni hinnaksi vaatinut, niin olisin arvaenkin suostunut siihenkin empimättä.

Kiireessä heitin jäähyvästit ihanalle, rauhalliselle kotiseudulleni, istahdin hetkeksi tuonne nimikkokoivujeni alle tyynen lahdelman rannalle, mistä katseeni jo voi kantaa ulompana aaltoilevalle selälle, vilkasin vielä kerran vanhaan uimahuoneeseen ja tuttavaan venevalkamaan, syleilin vanhaa äitiäni, joka kyyneleet silmissä ja suru sydämissä koetti näyttää urhoolliselta ja pii-loittaa tunteitaan lähtöhommilla, hyväilin pari kertaa uskollista metsästyskumppaliani Toveria — ja niin läksin ypö yksin ulos avaraan maailmaan.

Siitä lienee sitten kulunut noin viisi vuotta . . . ajassa eteenpäin. Mutta minusta tuntui kuin olisi niitä

yhtä hyvin voinut olla viisitoista. Tämän ajan ku-
luessa olin nimittäin nähnyt niin paljon uutta, kokenut
niin paljon uutta ja muuttunut niin paljon sekä ulkonai-
sesti että sisällisesti, että tuo kaunis lapsuuden-koti,
tuo tyyni, laineeton lahdella, nuo humisevat ranta-
koivut ja huolettomat päivät tuntuivat minusta vain
ihanan kauniilta unelmalta, jolle todellisuudessa ei ollut
vastakohtaa löytynytkään.

Olinko se minä, joka veikeänä palleroisena tuo-
nottain polskaroin kotilahden hiekkapohjaisella ranta-
malla, soutelin ja purjehdin pienellä nimikkovenheel-
läni, loikoilin riippumatossa ikivanhojen kotikoivujen
viileässä varjossa ja haaveksin taivahan kuultavaa sini-
lakea katsellessani? Oliko se todellakin sama hen-
kilö, joka nyt maailman rannan koulitsemana, elämän
huolten raskauttamana ja monien toiveiden pettämänä
kulki tietänsä vanhan miehen käynnillä ja nykyaikaisen
epäilijän halveksiva iva suupielissänsä?

Paljo olin ainakin tällä välin oppinut, paljon vii-
sastunut ja paljon — kadottanut. Mutta aina oli huol-
ten ja riemujen pahimmillakin hetkillä, aina oli kaiken
hetkellisen räihinän ja mellastuksen takaa jonkunlaisena
satumaisena maisemana siintänyt synnyinseutuni rau-
hallisen runollinen luonto ja kotikoivujen hiljaisen vieno
humina kaikunut korvissani kuin etäinen, sopusointuisa
ja tuudittava soitto. Vuosien halki oli se säilynyt
muistojeni kammiossa rauhoitettuna pyhättönä, jonne
huolteni lomassa ja väsymyksen voittaessa hiivin mui-
den tietämättä ja ikäänkuin itseänikin ujostellen. Ja
niin kuin kussakin pyhätössä on suojelusenkelinsä
kuva, niin vallitsi minunkin templissä armaan äitini
lempeä ja hellämielinen kuva ja hänen vieno katseensa,

joka jo oli niin monta, monta kertaa minua ohjannut ja suojannut.

Mutta sitten oli taas armoton elämä raastanut minut ulos onnellisesta piilostani, ruhjonut sirpaleiksi mielikuvitukseni loihtimat ihanat kuvat ja ilkkuvalla nautinnolla repostellut hienoimpien haaveitteni ja jaloimpien tunteitteni orastavassa yrttitarhassa. Ja niin monta kertaa oli se jo tämän hävitystyönsä tehnyt, niin monta kertaa oli se viimeisenkin illusioonini murskannut, että luulin jo todellakin lapsuuteni uhrilehdon raiskatuksi ja yrttitarhani maahan tallatuksi.

Mutta niin ei laita toki sentään ollut. Tuo kaukainen ja kaunis soitto alkoi taas soida yhä vienomin ja viehkeämmin, sai mieleni lämpenemään ja sydämeni täytti niin kumman autuuttava rauha, jota en ollut pitkiin aikoihin tuntenut. Tunsinpa kuinka rinnassani kypsymistänsä kypsyi halu päästä taas noita entisten onnellisten aikojen huolettomia temmellyspaikkoja näkemään, kuulemaan taas uudelleen kotoisten koivujen huminaa, kotoisen käkösen kukuntaa ja lepuuttamaan rasittunutta päätäni äidin suojelevassa sylissä.

Vain hetken tahdoin tuota entisyyttäni nauttia; sitten aioin jälleen virkistynein voimin elämän otteluihin ja — tappioihin. Tämä haluni se kasvoi pian tuollaiseksi valtavaksi tunteeksi, jota aina olen tottunut seuraamaan.

Minun piti siis päästä käymään kotonani. Ja niin heitin minä kesken kaikki puuhani ja pyrintöni, käänsin selkäni maailman myrskyävälle merelle — ja matkustin.

Oli tyyni, selkeä elokuun ilta, lauantai-ilta, kun ilkeästi tärisevissä kyytikärryissä poikkessin valtamaan-tieltä tuolle tutulle ruohottuneelle haaratielle, jonka päässä jo näkyi kellertäväksi maalattu kotiportti ja vilkkui hyöteän koivukujan väliltä nuo rakkaiksi käyneet vaaleanpunaiset rakennukset ja valkean puhtoiset akkunalaudat. „Vanhan puolen“ keskimmäisestä savutorvesta nousi suora ja juhlallinen savupatsas ylös siintävää taivasta kohden kuin miltäkin uhritulen alttarilta. Ja kuta lähemmäksi taloa minä ehdin, sitä enemmän vilkastuivat entiset muistoni.

Tuolta välkkyi asuntorakennuksien nurkitse, vanhojen rantakoivujen välistä kaunis, tyyni lahdelma vihertävine rantaminensa ja etäämpänä lahden suussa kohosi korkeita mäntyjä kasvava saari, jonne lapsena niin usein oli soudeltu, milloin huvitteleimaan, milloin marjoja poimimaan, milloin vesilintujen pesiä etsimään. Ja yli kellertävän, heilimöivän viljapellon siinteli hiljaisten tuulenkareiden kyntelemä aava selkä, jota niin usein oli kiitävää vauhtia purjehdittu ja jota pitkin minäkin viimeksi olin ulos maailmalle lähtenyt.

Mutta jo avaa kyytipoika narahtelevan portin, kyökkikuistin edustalla vanhan tapansa mukaan loikoi-leva ja nähtävästi vähäkuuloiseksi käynyt Toveri-ystäväni, se kuulee kärryjen kolinan ja juosta pöllyttelee vastaani arvokkaalla ja voimakkaalla haukunnalla. Siivallan piiskan nenällä jo ennestänsä ajosta höyryävää hevosta ja täyttä karkua porhallamme pihaan.

Ehdin kuitenkin jo syrjäsilmillä nähdä, että muutammat pienen liiterin kattolaudoista olivat romahtaneet alas, että pirttirakennus on uudelleen laudoitettu, pari kotipihan pihlajoista kuivanut pois ja yksi noista iki-

vanhoista rantakoivuista kadonnut — mutta samassa näenkin vanhan äitini uurtuneet, aina yhtä lempeät kasvot rappusilla ja tietämättä, miten oikeastaan tulinkaan alas ajopeleistä, syleilin jo äitiäni ja tunsin hänen hellän suudelmansa poskillani.

Minä olen siis taas kotona.

En tarvinnut kaukaista aikaa tutkiakseni vanhan kotini kaikki tutut paikat ja komerot, kaikki huoneet ja huonekalut, karjapihat, puutarhat, lempipaikkani rantakoivujen alla ja rapistuneen nimikkovenheeni uima-huoneen kupeella. Suureksi ilokseni tapasin melkein kaikki entisellään ja sepä juuri veikin minut takaisin noihin onnellisiin aikoihin tuoden rintaani omituisen sopuisuuden tunteen, jota en ollut pitkään aikaan tuntenut.

Ja kun tavallisen kotoisen kylyn jälkeen taas istuin äitini vierellä, hänen kammarinsa sohvalla, niin olinpa mielestäni vallan toinen mies kuin tuonottain tuolla ulkona suuressa maailmassa. Kaiken sieltä tuomani ulkonaisen kuoren ja pintapuolisuuden olin pessyt pois ja tuntuipa varsin viehättävältä tuudittautua jälleen . . . vaikkapa vain hetkeksikin siihen luuloon, että nyt ovat kaikki elämän huolet poissa, poissa kaikki synkät mietteet ja maailma hymyilee jälleen yhtä valoisana, yhtä lupaavana ja salaperäisen houkuttelevana kuin tuonot-tainkin viisi vuotta sitten.

Olinhan täällä hyvässä turvassa, vartioihan rauhan hengetär onneani ja hiljaa ja kauniisti helisevä soitto vei minut muistossani taas lapsuuden ihaniin unelmiin ja orastavan nuoruuteni hurmaaviin haaveihin.

Teki mieleni jäädä tänne ainaiseksi ja uinahtaa pois koko pahasta maailmasta.

Ne muutamat päivät, jotka sain viettää kotini tyyneessä satamassa, olivat sentään pian kuluneet. Ne olivat menneet noin tietämättä ja nopeaan kuin miehuinen unennäkö. Taas oli minun lähteminen täältä ulos maailmaan, jonka juuri olin ehtinyt hetken ajaksi unohtaa, taas ilmestyivät eteeni kaikki nuo ilkeät varjot ja rasittavat huolet, jotka kaukana maailmalla eivät minulle koskaan lepoa suoneet.

Mutta kuitenkin! Kuinka toisenlainen oli lähtöni nyt kuni silloin! Silloin oli kotini minulle kaiken rauhallisen levon perikuva, josta sittenkin halusin päästä, jota en lähteissäni kaivannut enkä luullut sitä ehtiväni paljo muistellakaan. Ja nyt, nyt lähdin minä syvä kaipaus mielessäni ja vakuutettuna siitä, että tämä kauris kuva oli minua aina rauhoittavana muistona seuraava. Nyt en halunnut päästä siitä, vaan päinvastoin säilyttää koko tuon tunnesarjan jonkunlaiseksi lepoaikojen ja väsymyksen hetkien virittäväksi nautinnoksi, elonhuolteni ja synkkien mietteitteni vastapainoksi.

Taas seisoi hevonen kuistin edessä, taas puuhasi jo harmentunut äitikulta lähtövalmistuksissa ja koetti niiden avulla peitellä kyyneleitä noissa tutuissa, lempeissä silmissänsä. Ja kun sitten vihdoin jälleen istuin kärryissä ja hevonen juoksuun kiskasi, olivat minunkin silmäni niin himmeät, ett'en erottanut muuta kuin ajopelein jäljessä juoksevan, haukahteleval Toverin, aukijääneen portin pielessä nenäliinaansa huiskuttelevan pikku siskoni ja tuolla kyökin kuistilla vanhan äitiparkani, joka kai myöskin lie jotain valkeaa jäähyvästiksi heiluttanut.

Oli jo monet virstat ajettu, ennenkuin mieleni taas selveni muun maailman vaikutuksille ja ihmeek-

seni tapasin itseni sanomasta kyytimiehelle, että „hyvätpä nuo näkyisivät taas rukiin oraat olevan“.

„Eivätpä olisi huonotkaan, kunhan vain ei halla niitä syksymmällä panisi“, vastasi kyytimies piippuansa sytytellen.

1894.

. SYDÄN OTTI OSANSA

„Kas niin, nytkö se jo onkin lopussa“, arvelin itsekseni laskiessani pöydälle pienehkön, vaatimattoman novellivihon, jota keinutuolissa mukavasti liekuttellen olin suurella nautinnolla lukenut.

Se oli nähtävästi nuoren aloittelijan kyhäystä, sillä esitystapa oli kankeaa ja epätasaista. Ja sitä paitse oli se kirjoitettu niin naisellisen herkällä tunteellisuudella, että täytyi toisinaan melkein tahtomattansakin hymyillä. Onpahan siinä vielä yksi, joka ei häpeä tunteitansa eikä huoli niitä peitellä, kuten sovinnainen tapa vaatii. Hänellä ensistäänkin on tunteita ja sen lisäksi sangen hienoja tunteita. Ja nämä sydämmensä hienoimmat untuvaunelmat antaa hän noin avomielisesti kaikkien naurettaviksi, jättää nuoren mielensä vihanimmat oraat koko maailman tallattavaksi.

Hän uskaltaa sen tehdä, hän . . . näetkös!

Tai ehkäpä hän ei ymmärrä, mitä tekee, poika parka! Kirjoittaa vain, mitä tuntee ja ajattelee, sen enempää miettimättä. Ehkä hän ei edes tiedä, että tässä mitään uskallusta kysytään. Hän on vielä luonnonlapsi ja — onnellinen.

Niin eksyivät arvostelijan ajatukset harhailemaan lapsuuden kaukana häämöittäville kisailutanterille, siirtyivät noihin viattomain huvitusten suloisiin aikoihin.

Nojatuoli unohtui nyököllensä taaksepäin ja vähitellen sammui sikarin pätkäkin kädessäni.

Olivat ne sentään onnellisia aikoja nuo, jolloin sydän vielä niin avoimesti sykähteli kaikelle kauniille ja puhtaalle maailmassa! Oikeinpa mieli kyyneleet niitä muistellessa silmiin kihoamaan. Näin väikkyivät ajatukset vallattomina omia teitään.

Äkkiä putosi sikarin tuhka syliin.

„Hyih, tuota vietävää...!“

Niin, niin, mies parka, kyllä maailman ranta vielä sinutkin koulitsee... saatpahan nähdä. Kunhan saat kumppaneiltasi ja tuttaviltasi niellä purevaa ivaa ja pilkantekoa itkemistäsi kyyneleistä ja pettäivistä unelmistasi, niin eivätköhän aukea sinunkin silmäsi. Jo kovenet kuin kovenetkin, poloinen. Akkamaisuuttahan se on tunne-elämä, pelkkää lapsellisuutta vain. Ikäänkuin naiset sitten olisivat tunteellisia... ja tuntea voisivat? Harvat, verrattainpa harvat heistä edes rakkautta tuntea voivat... saati sitten muita hienomman ja kehittyneemmän sielunelämän tunteita. Kyllä se on surkeaa!

Ja unelmat — mitä ne ovat? Huonoon maineeseen joutunutta korutavaraa, joille uusaikainen nulikkin jo nauraa hohottaa... samoin kuin nykyajan neitokset rakkauden tunnustuksille. Tekisipä mieleni käyttää tässä erästä kansanomaista lausepartta, joka ei juuri ole hienoimpia, mutta sitä purevampi se on... mutta en viitsi tuhlata sanoja selvälle asialle.

Kyllä aukeavat silmät vielä tuoltakin poloiselta. Ja parasta saattaa poika tajuunsa niin pian kuin mahdollista. Parempihan se on hänelle itsellensäkin tietää, millainen aika, ihmiskunnan enemmistö ja maailma

oikeastaan on. Poika raukalta säästyy sillä lailla monta katkeraa hetkeä, monta kirpeää kyyneltä!

Hm . . . tuollainen hellä ja tunteellinen sydän on raskain syntymälahja, minkä ikinä voi kehtonsa keijukaisilta saada. Sen pahempi huomaa sen taakan vasta mies-ikään tultuansa . . . ja silloin on se useinkin — liian myöhäistä. Silloin ei auta muu kuin joko kaikkien uhalla ja pilkatessa säilyttää avomielinen sydämensä, vetäytyä kuoreensa kuin itseänsä vaistomaisesti suojeleva simpukka . . . ja kärsiä . . . kärsiä itsensä vähitellen kuoliaaksi . . . vitkalleen kuin hienolla tulella poltettaessa! Taikka turvautua raakasisuisten vastustajiensa aseihin: pilkkaan ja välinpitämättömyyteen . . . jos viitsii pilkatakaan.

Odota, missä ne olivatkaan tulitikut?

Tikkulaatikkoo etsiessä sattuiivat hänen silmänsä vanhan Voltairen älykkääseen, mutta ilkamoivaan kuvaan, jonka hän kerran oli hankkinut seinällensä merkiksi silloisesta kannastansa maailman menon suhteen.

Raapaisin tulta ja sytytin sikaarini uudelleen.

Niin, pureva ivailija, se taitaisi olla nykyajan mieleen. Tuommoinen teräväkielinen ja arkailematon repostelija, joka mistään välittämättä lyö nauruksi kaikki, unelmat, ihanteet, ihmiset, tunteet, jumalat, epäjumalat, kaikki tyyni! Kaikki on turhuutta, kaikki naurettavaa, lapsellista, tyhjää! Sellaista ne sietäisivät . . . Mutta sekin edellyttää jo valistunutta, sielukkaampaa yleisöä . . . kehittyneempiä ihmisiä . . .

Voisivatko edes vetää siitä sen johtopäätöksen, että tuo pirulainen tahtoo muita siihen surkeuteen, missä ei mitään pyhää ja pysyvää ole? Rahaa he vain pyytävät ja ajavat takaa . . . rahalle he kumarta-

vat ... ja sen edestä vakaumuksensa — myyvät! Tai onko heillä edes mitään mielipiteitä ... onko heillä vakaumuksia, joita he kaupitella voisivat?

Maaailman menoa ja paksunahkaisia lähimmäisiänsä tarkastaessa tekee jo mieli epäillä sitäkin. Ovatko he vain paksunahkaisia, vaan ovatko he myöskin paksupäisiä, joille on vallan sama, minne päin mennään, mitä tehdään, kunhan purjetuuleen laskea höllötellään ... Se on helpompaa ... on aina ollut ja on tietysti edelleenkin helpompaa.

Niin, tuuliviiri se lieenee nykyajan ihanne ... Aika on menettänyt kovan maaperän jalkainsa alta, siltä puuttuu ihanteellisia päämääriä. Aika? Miksi sanon aika, kun tarkoitan ihmisiä, yhteiskunnan täys-ikäisiä ja -valtaisia jäseniä, korkeampaankin sivistysluokkaan kuuluvia kansalaisia. Ja kansalaisiahan he ovat ... veronsa maksavat ... vaaliuurnallekin väkipakolla saada ... elävät ja toimivat ... kasvavat, lihovat ja sikiävät ... mutta ovatko he yksilöitä? Onko heidän joukossansa yhtään, joka omaa erikoiset, yksilölliset, henkiset ominaisuutensa ... ja joka pysyy uskollisena näille ominaisuuksillensa, luonteellensa? Onko heissä ainoatakaan luonnetta?

Tekisipä mieli epäillä muistavatko he enää tai ovatko he koskaan tulleet ajatelleeksi ... vielä vähemmän tunteneet, mitä luonne merkitsee ...

Nuorisoltakin alkaa jo puuttua ihanteellisia päämääriä ... luonteenomaisia vakaumuksia ... vapaan ja kehittyneemmän yksilön elinehtoja, joita paitse kaikki henkinen elämä on ikuisesti kapaloonsa tuomittu. Itseys on monelle jo nuoruudesta tuntematon käsite ... ja pyrkiikö hän myöhemminkään kehittämään itseänsä ...

ja luonnettansa. Eiköhän vain ole valta, vaikutus ja raha hänen ainoa päämääränsä?

Siis eteenpäin vain, vaikka henkinen itseys ryönään ryvettyisi, vakaumukset, mielen jalous ja tunne-elämä tahraantuisi . . . ja vaikka parhaatkin unelmat vapaan ilman puutteessa kituisi ja kuoleutuisi. Niin, missä on henkinen ylimystö, henkinen ylimysmieli, jonka Gessler-hatulle vielä kumartaa viitsisi?

Taas pysähtyi keinutuoli. Lamppu pöydällä hyrrytti hiljaista hyrinätänsä . . . ja tuon tuostakin helähtelivät ulkona ajurin tiu'ut.

Historiasta tulisi meidän oppia? Mitä pitäisi meidän sieltä oppia, sillä sekin on kirjava kudos, jossa yksilöt ja luonteet hajanaista kokonaisuutta kokevat ko'ossa pitää. Ja keinujan ajatus oli taas irralleen riuhtautunut ja vauhkona kiiti se nyt muinaisten aikojen valtateitä harppaillen hurjana Intiaan, Japanin vanhoihin sivistysoloihin, Venäjän kirjallistaiteellisen maailman menneisiin vaiheisiin . . . hyppäsi siitä Balkan-niemelle . . . sen omituisia oloja vatvoen . . . ja pysähtyi vihdoin levähtämään Kreikan tyynen ja sopusuhtaisen taidetemppelein holveikko-raunioille. Mutta sekään ei tyydyttänyt . . . siitä lensi se suhisevin siivin Rooman mahtavuuden aikoihin . . . tapaili luonostellakseen sen kuuluisia persoonallisuuksia . . . kaikki vilisi kuin karusellissa sielunsilmän edessä . . . ja päätyi hän vihdoin miettimään nykyisen Ranskan kukeaa kukoistusta kirjallisuuden ja taiteen alalla.

Mon dieu, Ranska se nyt muka on etukynnessä, . . . sehän on edustavinansa uusinta, nykyaikaisinta sivistystä ja taidetta. Mokomakin Panamajuttujen ja

muiden skandaalein häpäisemä maa! Siihen se rahanhimo vie, siihen se vie . . .!

Ei ainoatakaan luonnetta . . . ei mitään hengen aateluutta!

Ja meillä sitten? Kuinka on laita meillä . . . nuoressa, vasta keväisille kerkillensä puhjenneessa sivistyksessämme? Taaksepäin se menee sekin . . . yksilöitä ei enää ilmesty näköpiiriin, yksilöitä, joilla olisi tunteita, mielipiteitä ja vakaumuksia, joita he luonteen lujudella puolustaa uskaltaisivat. Ja kirjallisuus? Jos sitä jonkin verran jo onkin, niin vaikuttaako se kehenkään, lukevatko sitä muut kuin kourallinen naurunalaisia vintiöitä? Kannattaako tässä maassa . . . jos edes sallittaisiinkaan — niin kannattaako meillä enää kirjoittaa luonteen vakaumuksiin perustuvia ajatuksia ja avoimia, rehellisiä tunteita? Hulluhan se on, joka unelmissa — sillä ne leimataan ehkä unelmiksi nekin — väikkyä, kun kerran voi afääriä tehdä, ansaita rahaa, rahaa, rahaa!

Ja mitä hän sillä rahallansa sitten tekee, jos se yksin arvokas päämäärä on . . . ja muu kaikki narrin haihatettavaa? Näkyväinen kuori on hänelle kaikki, näkymätön ydin, hengen viljelys ja kehitys korkeampaan elämään ei kuulu häneen, sillä hän tuskin siihen kykenevä onkaan. Eihän hän sellaisia pilventakaisuuksia rupea miettimään kuin ovat taiteet, kirjallisuus ja oman synnyinmaansa menneet vaiheet, sillä hän pyrkii valtaan . . . ja rahaan. Hulluhan se on, joka turhia miettii, kun toimia voi. Ja hullumpi vielä, joka menneiden aikojen hämäristä kätköistä viisauksia etsii ja niiden perustuksella koettaa pysyväistä pohjaa tulevaisuuden mahdollisuuksille luoda! Ja hulluin kai-

kista se, joka ei viskaa kynäänsä hiiteen ja rupea vaikka. — (samassa putosi sikaarinpätkä maahan hermostuneista hyppysistä) niin, vaikka sikaarikauppiaaksi taikka avaa uutta huonekalukauppaa?

— — — —

Uhhuh, olipa se ankara purkaus! Oikeinhan tässä jälleen oli innostua kuin mikäkin narri. Ei kannataisi, eipä tosiaankaan kannattaisi enää intoilla.

Mutta niin se on, kun sattuu oikea hetki. Ja hetki niin, sehän se on nykyaikaisten ihmisten määrääjä; eilinen päivä hänen toimiensa tuomari . . . ja huominen hänen epätietoinen tulevaisuutensa. Hetken nautintoako he vain tavoittavatkin? Siihenkö he siis tyytyvät? Hetken suosiota ja mainettako he siis etsivät ja siitäkö he jo riemuitsevat?

Mutta hetkikin edellyttää jo aikaa . . . edellyttää ajan normaalista käsitystä . . . elämää ajan varmojen rajojen sisällä. Onko heillä todellakin ajankäsitystä? Jos heillä se olisi, olisi heillä ajallisen ihmisen tunteet, mielipiteet, vakaumukset, luonne ja koko se henkinen elämä, jonka olemassa-oloa tekisi mieli epäilemään — niin autuaallisen tyytyväisiltä he näyttäivät myötätuulta laskiessaan paksupäisyytensä ruorin turvissa.

Vai olenko minä väärässä? Ehkä elänkin — tietämättäni — keskellä henkisiä, virkeitä kirjallis-taiteellisia ja kaikin puolin kehittyneitä kanssa-ihmisiä, jotka avoimesti ja rehellisesti voivat puhua tunteista ja vakaumuksista, joilla on henkisiä pyyteitä ja pyrkimyksiä, osanottoa ja inhimillisyyttä ja jotka näennäisen paksunahkaisuutensa takana piiloittavat värähtelevää, yksilöllistä elämäänsä?

Mutta tämä on heissä silloin täysvalmista, ett'ei heidän suinkaan tarvitse sitä enää täydennellä uusia kirjoja lukemalla, taide-ilmiöitä seuraamalla eikä tietojansa kartuttamalla niinkuin jotkut harvat vielä tyhmydessänsä pitävät velvollisuutenansa. Ovathan he suorittaneet tutkintonsa, onhan korkea esivalta uskonut viran heidän hoidettavaksensa, tilaavathan he jonkun päivälehdessä... ja mitä lempoa heiltä vielä voidaan vaatia? Heillä on siis jo sisässäänsä, jossakin piiloitetussa säilyssä se henkisen elämän määrä, joka heidät tyydyttää... ja jolla he valtion tyydyttävät... Mitä heitä liikuttaa millä kannalla maan kirjallisuus ja taide milloinkin on...? Se on siis heistä kuin maan kulttuurielämästä irrallaan oleva loiskasvi, joka juuri siedetään siinä, mutta josta ei tarvitse kenenkään välittää eikä selvää ottaa.

Vihdoin otti arvostelija tuon pienen, vaatimattoman novellivihon jälleen käteensä ja selaili sitä.

Hm..., tuo nuori kirjailija on varmaankin maa-lainen. Miten olisivat hänen tunteensa muuten noin hellinä ja hentoina säilyneet? Miten olisivat hänen unelmansa muuten pysyneet noin herttaisen puhtaina, viattomina ja — naivina? Ja kuinka uskaltaisi hän muuten antaa itsensä tuolla tavoin alttiiksi kaikille irvihampaille ja ärsyttää sanomalehdistöä kertomalla juttuja, jotka eivät juuri imartele heitä. Vai tietääkö hän... luottaako hän siihen, ett'ei hänen sepustuksiansa kuitenkaan moni lue? Siinä voi hän ehkä olla-kin oikeassa, poloinen.

Miksi ei hän ole lähettänyt joitakuuta tuotteistansa julkaistavaksi, sanomalehdissä joilla ainakin on varma tilaajakuntansa, ja tällä tavoin edes koettanut valmistaa

itsellensä tietä Parnasson kukkulalle? Hän nähtävästi ylenkatsoo sanomalehtiä vai olisiko ehkä niitä harvoja, jotka eivät välitä sanomalehti-arvostelijain mielipiteistä.

Mutta siitä taudista pitää hänet heti kohta parantaa. Hänelle pitää näyttää, mikä voima tällä neljänellä valtiomahdilla on . . . ja että sanomalehtiin voivat kirjoittaa muutkin kuin pintapuoliset päiväperhoset. Häntä on sittenkin yksinkertaisesti nolattava, ettei heti-kohta nenäänsä kovin korkealle kohota . . . ja suorastaan allikkoon loiskahda.

Niin, tässä on arvostelijan täytettävä suoranainen velvollisuutensa. Ja velvollisuus ennen kaikkea, se on aina oikean miehen tunnussana.

Siis kynä käteen . . . ei tässä auta arveleminen. Palvelustyttö tuli samassa pesään tulta virittämään. Ulkona olikin nähtävästi sangen kylmä ja valittavasti narisí lumi ikkunan ohitse kiirehtijäin kenkäin alla. Tummansinisellä taivaalla vilkkuivat tähdet niin ihmeen elävinä ja pirteinä . . . ja iloisesti roihuili kohta lieskaava valkea kammarin uunissa . . . Mutta ynisevää virttänsä lauloi komea messinkikupuinen pöytälamppu keinutuolini vieressä.

Mistä alkaisin? Ei tietysti sovi heti paikalla ruveta puhumaan noista sanomalehtimiehiä koskevista jutelmista . . . Silloin syyttäisi jo syrjäinenkin pian, että „se koira älähtää, johon karttu koskee“. Ee-i, vaan viisaasti ensin noin kautta rantain . . . esimerkiksi tähän tapaan:

„Meitä niinkuin kaikkia muita kotimaisen taiteen ystäviä ilahduttaa aina sanomattomasti, kun näemme kirjallisuuden vainiolle uuden ilmiön, uuden henkilön

ilmestyvän. Kukapa tietää eikö juuri tuosta vielä kasva ja vartu sellainen kirjailija, jota aikamme kaipaa . . . ja joka aikansa herättää. Sillä itse teossa puuttuu meiltä sellaisia kynäniekkoja, jotka saattaisivat kanssaihmiset oivaltamaan ja ymmärtämään tunteita ja näihin perustuvia vakaumuksia.

Näin toivoen käymme aina uuden kirjailijan teokseen käsiksi. Voihan olla mahdollista, että tässä saamme tehdä tuttavuutta uuden yksilön, uuden persoonan, uuden luonteen kanssa, joka väkipakolla yleisön saa hereille välinpitämättömyyden suloisesta tilasta. Mutta pettynein mielin me tavallisesti saamme viskata pois läpi lukemamme teoksen. Ihmiset eivät uskalla olla tosia itseänsä kohtaan, toisten vuoksi he laulavat vanhaa virttänsä, teeskentelevät, teeskentelevät tunteitakin, joita heillä ei oikeastaan ole tai kuvaavat he ainoastaan arkipäiväisimmät niistä. Pois nuo vanhat ja valheelliset kōrulauseet! Tunnustakaamme vain suoraan, ett'emme uskalla olla tosia itseämme kohtaan . . . maailman vuoksi . . . , ja että tunteemme itse teossa ovat keinotekoisia“.

Ovatko ne keinotekoisia? Toisessa ovat, toisessa eivät. Ovatko tämän nuorukaisen tunteet keinotekoisia? Eivät. Ja hänestähän juuri näemme, ett'eivät sellaiset tunteet kuin hellyys ja armeliaisuus ole keinotekoisia ihmisessä. Onhan jo eläimissäkin samoja taipumuksia huomattavissa ja äitikin on hellä lapsiansa kohtaan. Ja mistäpä se tähänkin nuoreen ja viattoomaan sydämeen osuisi, jos — — —. Ei, synnynäiset täytyy hänessä nämä tunteet olla.

Taisinpä äsken tehdä ennenaikaisen päätöksen aiakoessani olla ankara häntä kohtaan. Oikeastaanhan

käy hän samoja teitä, joita itse olen käynyt ja joille tässä jälleen jouduin. Kulta ja valtako muka asetetaan tangon nenään kumarrettavaksi kuin ennen muinoin Gessler-voudin hattu? Eei, ihanteiksi ne eivät kelpaa, sivistyneen, kehittyneen ihmisen pyrkimyksen päämääräksi ne eivät sovellu. Meidän täytyy noudattaa Wilhelm Tellin esimerkkiä ja käydä ohi noille epäjumalille kumartamatta.

Mutta onko meissä niin paljon lujuutta ja itsekieltäymystä? Onko meissä sitä hengen ylimyksellistä mieltä, joka siihen tarvitaan?

Tuosta nuoresta kirjailijasta saan minä ehkä uskollisen asetoverin tässä taistelussa, jossa kyllä voimaa ja lujuutta kysytään. Ja ehkäpä kasvaa pian ympärillemme nuorisjoukko . . . kasvaa kuin vapaaehtoinen liitto Rütlin nurmikentällä . . . Jalot asiat ovat aina ennen voineet nuorisoa innostaa . . . ja vaikka aikamme nuoriso onkin veltostunutta ja itsekylläisyyteen taipuvaista, niin voi se siitä tilastansa nousta ja virkistyä ja noustessansa muutkin herättää. Ihanteettomuuttansa kai se noin laiskistuu ja käy itsekylläiseksi, ett'ei sitä enää näytä innostavan muu kuin kulta ja valta.

Hiillos uunissa oli jo saanut riitteensä ja kotvan kesti odottaa ennen kuin syttyi tuleen se arvostelu, jonka olin alkanut ja pitemmittä mutkitta tuleen viskasin. Yhä vilkuttivat taivaalla virkeät tähdet ja pohjoisessa loisti lieskaava revontulten kaari niin innostavalla, väräjäväällä loimolla.

Arvelematta tartuin uudelleen kynään ja kirjoitin: „Nykyistä aikaa moititaan hengettömäksi, köyhäksi aatteista ja ihanteista, innostuksesta ja jalous-

desta. Aineellisuuden apostolit ovat riistäneet meiltä henkiset vaatimukset, joista niin usein kuulemme puhuttavan vain ivalla ja pilkkanaurulla. „Ideale krav!“ Kaikkia lasten loruja niitä muka viitsitään mainitakin!

Taidekin alentuu usein palvelemaan tätä hengettömyyttä, alentuu kopioimiskoneeksi, jonka käyttäjälle jää vain jonkunlainen sievistelemisen oikeus. Itse taideluoman henki jää näin ollen sivuseikaksi. Tekotavasta kaikki riippuu, kyllä niinkin, virheetön tekotapa on sopusuhtaisen taideluoman elinehto ja sen paras kaunistus. Mutta aaterikkaus ja syvä tunne on tuon taiteellisen kuoren sisällys, josta käy esille yksilöllisen persoonan elävä, väräjävä kuva, joka voi meidät mukaansa temmata.

Ihanteista ei meidän aikaiselle nuorisolle enää sallittaisi puhuakaan; ja tuskin voi kohta isänmaasta ja isänmaanrakkaudesta puhua joutumatta toisten naurunalaiseksi. Mikä meitä enää kohta muu innostaa kuin rahanhimo ja afääritoimet. Siinä meidän kauneimmat unelmamme! Ja jos puhumme tunteista, teemme sen ilkamoiden ja ikäänkuin peljäten, etteiväthän nuo mahtane pitää minua niin hulluna ja muista eroavana, että sellaista korutavaraa kuljettaisin. Jos taas joskus sattuisi niin käymään, että kyyneleet silmiimme tunkeutuisivat, niin emme tiedä mihin päin harhailevat silmämme nauraen kääntäisimme . . .“

Tunsin jo veren vilkkaammin jälleen juoksevan suonissani. Silmässäkin tunsin jotakin kostea . . . arkaileva, ilmestymistänsä anteeksi pyytävä vieras, joka ei pitkiin aikoihin ollut uskaltanut näillä mailla ilmestyä.

Uusien tunteiden vallassa jatkoin edelleen:

„Oikein mieltä ilahduttaa, kun tällaisena proosallisuuden, aineellisuuden ja itsekkäisyyden aikana saa käsiinsä kirjan, jonka tekijä astuu julkisuuteen henkimmäisillä vaatimuksilla ja tarjoo meille nuoren ja tuoreen mielikuvituksensa utuisimmat unelmat ja sydämensä hellimmät tunteet pelkäämättä niiden joutuvan maailmaan tallattaviksi. Sillä ivaa on hän epäilemättä monelta taholta osaksensa saapa, jos aikamme entisellensä on eikä tavallista luonnettansa kiellä“.

Mutta onko siis tällä ajalla mitään yhtenäistä luonnetta tai yhtenäisiä luonteen piirteitä? Onko millään aikakaudella ollut todellakin yleisiä luonteenomaisia ominaisuuksia? Onko mitään yhtenäistä ajateltavissa, jos kerran on voimakkaita yksilöitä ja persoonallisuuksia? Vai näidenkö voimakkaiden yksilöiden yhteispiirteet juuri muodostavat aikakauden julkisen, henkisen luonteen? Se ehkä on otaksuttavinta. Mutta tältä ajalta puuttuu juuri persoonallisuuksia. Kaikki näyttävät vain haluavan laskea myötätuuleen . . . Siis minkä tuulen mukaan? Kenen mukaan? Kuinka voimme päätellä mitään ajan luonteesta, jolla ei ole luonneyksilöitä? Siis ei tällä aikakaudella ole mitään todellisempaa, yhtenäistä luonnetta, vaan on se hajanainen, haparoiva, henkisesti köyhä ja vailla koossa pitävää, henkistä ydintä.

Mutta olkoon siis hengettömyys ja ihanteiden köyhyys tämän ajan yhteisenä leimana. Tähän päätökseen tultuani, sytytin jälleen tyytyväisenä paperosini palamaan ja jatkoin:

„Nähtävästi on tämä kirjailija vielä vallan nuori, kokematon ja naivi. Mutta hienon luonteensa herkimmillä tuntoelimillä on hän käsittänyt, mitä kulttuuri-

ihminen nykyään kipeimmin kaipaa ja mihinpäin tulevaisuuden taiteen pitäisi tähdätä. Suuremmissa sivistysmaissa se onkin tämän pyrkimyksensä jo osoittanut. Käännös on tapahtumassa. Hengettömän taiteen valtaistuini kukistuu, ihmiset — kulttuuri-ihmiset — vaativat aatteita ja tunteita, väräjävää, todellista elämää. Tekotapa kaipasi parannusta, aseet terästystä; siinä erehdyttiin pitämään välikappaleita tarkoituksena. Mutta tästä erehdyksestä aletaan jo vihdoinkin ehkä herätä.

Tämä nuori kirjailija on tämän uudistuksen eniten. Sentähden olemme varustanut arvostelumme tällaisella esipuheella.

Nyt voimme käydä tarkastelemaan teoksen eri kertomuksia ja etsiä yksityisseikoista todisteita väitteellemme j. n. e.“

Kas, nyt se oli siinä, mitä minä niin usein olin epäselvästi tuntenut ja aikonut sanoa, vaikka se mielikuvituksessa aina ryöppysi esille sellaisella vauhdilla, ettei sitä saanut selkeytymään oikein järjestetyiksi lauseiksi ja ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Tuntui siltä kuin olisi siitä voinut kirjoittaa kokonaisia nidoksia. Ja tuskinpa olisi sittenkään saanut sanotuksi kaikkea, mitä tarkoitti ja sielussansa tunsu... niin juuri, tunsu ja pyrki sitä yhtenäiseksi, järjelläkin ymmärrettäväksi järjestelmäksi selvittämään. Mutta aina oli ollut muita kiiireitä... Aika oli alati raahannut miestä mukanaan, retuuttanut puoliväkisin kaikenlaisiin kuolettaviin toimiin, joista ei ollut kylliksi päättäväisyyttä ja lujuuutta irtautua. Se oli jonkunlaista puolinaisuutta, alentavaa tunnetta siitä, ettei ollut voinut vapautua entisistä sovinnaisista näkökannoista ja itsenäistyä omalle kaunotieteelliselle pohjallensa.

Nyt luulin minä ainakin toistaiseksi vapautuneeni tuosta henkisestä taluttajastani. Ja ikäänkuin painajaistani paeten — tuntui näet usein siltä kuin olisi joku väkipakolla tahtonut miestä painaa ja masentaa — tempasin äkkiä lakkini, riipasin päällystakin päälleni ja läksin käsikirjoituksen kanssa hyvillä mielin kirjapainoon.

Ulkona oli liike asettumaan päin, ilta olikin jo kulunut myöhäiseen. Kuin vihamieheensä tormasi pakkaneen käsiksi mieheen, puisteli kuin ainakin väkevämpi huonompaansa ja puhalsi kuuraan turkin kau-luksen, parran ja yksin silmäripsetkin. Puotien ikkunoista olivat tulet jo sammuneet ja katulyhtyjen keltävän himmeät liekit paloivat vavisten ja arastellen. Kolkkoina ja juhlallisina kaareilivat korkeiden kivitalojen särmäkkäät ääriiviivat tummansinistä taivasta vastaan ja hiljaista, unista virttänsä veisasivat kuurottuneet sähkölangat tuolla ylhäällä kattojen päällä.

Mutta ystävällisesti ja kehoittavasti vilkkuivat ääretömässä avaruudessa iloiset ja pirteät tähdet sinerväisellä pohjallansa.

1894.

TOTUUS JA VAPAAUS

Olipa kerran harvahampainen, rokonrikko ja ikäkulu vanhapiika, joka ilmoisen ikänsä oli koettanut saada itsellensä uskollista ystävää tässä matoisessa maailmassa. Mutta turhaan. Tosin oli hänen usein onnistunut aikakauden antamalla, ihmisten keksimillä kaunistuskeinoilla itseänsä koristella siihen määrin, että joku kokematon keltanokka mielistyi, jopa rakastuikin häneen ja vannoi heikkona hetkenä pysyvänsä hänelle uskollisena elämän loppuun saakka.

Mutta tämä turmeltumattoman hetkenlapsen vala olikin — väärä vala. Ja kuitenkin oli vanhapiika aina uudelleen ja uudelleen ollut taipuvainen ihan todella luottamaan tuollaisen innostuneen nuorukaisen ja jalohenkisen keltanokan vakuutuksiin.

Tavallinen keskustelu lähemmän tuttavuuden syntyessä oli aina ollut tähän tapaan:

„Voi hyvä Jumala, kuinka te olette viehättävä, neitiseni, ja niin intressantti ja jalo ja ylevä Oi, jos te tietäisitte, kuinka minä teitä kaikesta sydämmestäni rakastan lemmin . . . jumaloin!“

— Elkkää liioitelko, nuori ystäväni, te vain puhutte noin ette te sitä todella tee tehän ette vielä tunne minua

— Minäkö en sitä tekisi? Minäkö en teitä tuntisi? Kuinka voitte olla niin tyly sitä kohtaan, joka koko elämänsä pyhittää teille, yksinomattain teille . . . Niin, elköö naurako elköökä pudistelko päätänne noin epäilevästi . . . Tunteeni eivät tiedä mistään epäilyksestä . . . tunnen luojan luoneen minut teidän nöyrimmäksi palvelijaksenne . . . Juuri te olette minun ihana hengettäreni, te yksin . . .

— Kauniisti osaatte te puhua, rakas nuori ystäväni, osaatte vakuutella ja . . . samalla tapaa ovat puhuneet muutkin teidän ijällänne . . . mutta . . .

— Mutta! Ei mitään muttaa — eikä muita. Jako tällä ijällä . . . minä pysyn ikäni samana . . . tässä suhteessa . . . tämä tunne on elämäni . . . ja kestää hautaan saakka. Oi, luottakaa vain minuun ja vannonpa kautta maan ja . . .

— Elköö vannoko . . . elköö vannoko! . . . Noin ovat jo useat muutkin vannoneet ja kuitenkin — pettäneet!

— Pettäneet? Roistot pettävät, vaan ei kunnian mies. Minä en tunne mitään petosta enkä vilppiä. Minäkö valani rikkoisin? Hyi teitä, tuota en olisi uskonut . . .

Ja niin jatkuu yhä kurttiseeraus molemmin puolin. Toisinaan laimenee hieman nuorukaisen kiihkeä into ja hän näyttää jo kylmenevän. Mutta silloin syntyy vanhassa piassa pelko, sillä hän luulee menettävänsä tämänkin kosijan; ja sen vuoksi hän jälleen kiemailee ja veikeilee harvapuheisella salaperäisyydellänsä ja vetää puoleensa kummallisen viehkeillä ja intressanteilla silmillänsä, joista nuorukainen voi aavistaa

kaikkea, mutta jotka sittenkään eivät oikeastansa ilmaiseksi mitään.

Vaan juuri tuolla salaperäisellä silmäveikeilyllä hän nuorukaiset puoleensa vetää. Ja hän osasikin verhoutua niin ihmeellisesti . . . kävi aina . . . selkeällä päivälläkin tumma, paksu harso kasvoillansa, että jokaisen katseet häneen erityisesti kiintyivät. Muutenkin olivat hänen silmänsä kuin hunnutetut ikään.

Tämmöinen hän oli vanha neiti Totuus, jolla kyllä jo oli ollut lukemattomia ihailijoita, mutta joka oli ne kaikki menettänyt sitä myöten kuin tulleetkin olivat.

Miksi luopuivat hänestä kaikki nuoret herrat? Siinäpä juuri kysymys. Vanha piika itse valitti ihmisiä pettureiksi, kavaloiksi, valapatoiksi y. m. Mutta entiset keltanokat — myöhemmin oli heistä useista tullut punaneniä — nauroivat vaan ivallisesti tuumien, että „ei se kannata“. Siinä vain ärtyi ja ärtyi kiihkosta saada selville ja omaksensa tuo salaperäinen olento, joka kuitenkin aina piti ihailijansa loitompana ja esiytyi kuin näkymättömän hunnun peittämänä. Miksi hän niin teki, kysyt sinä. Tiesi varmaankin, että jos olisi harsonsa poistanut, olisivat ihailijat säikähdyksestä avantoon juosseet. Sillä hän oli todellakin ruma ja kaamoittava, vaikka aika ja kokemus olivat hänet opettaneet salaperäisellä viehkeydellä itsensä verhomaan. Mutta sitä varten hän tarvitsikin kaiken maailman kaunistuskeinot ja kaiken maailman parhaimmat vaatturimestarit.

Ja näillä hemuillansa hän sitten kävi ja kiemaili ja ihmisten — olletikin nuorten keltanokkain — päät pöyrälle saattoi.

Oikeastaan olisi pitänyt kieltää häneltä pääsy ih-

misten ilmoille, mutta eihän sentään voitu tehdä sitäkään, koska täällä kerran suvaittiin tuo nuori neiti Vapaus — oikea kouho naikkonen hänkin — joka hurmasi nuoret miehet innostavilla keskusteluilla ja häikäisevällä esiytymisellänsä.

Oi, mikä kultasuu ja kaunokieli se oli, tuo samainen neiti Vapaus! Muuten olivat nämä kaksi naikkosta luonteiltansa vallan vastakkaisia. Toinen veti puoleensa salaperäisillä, toiveita herättävillä katseillansa, joita hän silmiensä syvänteistä singahutteli, toinen taas oli pelkkää avomielisyyttä ja suoruutta, puhui, puhui ja puhui... kuvaten kultamaita hallitsevansa... Ja puhuessa säihkyivät hänen intomieliset silmänsä ja kipenöivät, poskipäät punoittivat heloittaen ja pitkä tukka hulmusi tuulessa.

Ja nämä kaksi kummallista piikaista ne riivasivat nuorta väkeä saattaen toisinaan koko yhteiskunnan häiriöön ja vavistukseen. Muut nuoremmat ja hempeämmät neitoset eivät silloin merkinneet mitään eikä heistä kukaan välittänyt. Koko nuoriso, tuo parraton, nokkela pirkajoukko, juoksenteli silloin heidän jäljessänsä kuin parvi vesikauhun saaneita hukkia. Ja siinäkö vasta temmellettiin, että vanhempain miesten alkoi jo pistää vihaksi ja sormenpäitä kutkuttaa moinen mellakka.

Senkin maankulkijat, kaiken maailman nartut, jotka eivät anna rauhaa nuorelle, päättömälle väelle! Kyllä tässä täytyy tehdä totinen tora ja karkoittaa ne loitomalle siksi, että ehtii selittää pojille, mitä naisia ne nuo oikeastaan ovat... Sillä kyllä ne veitikat tunnetaan, vaikka aina uusissa puvuissa tulisivatkin ja oudoiksi tekeytyisivät.

Ja niin alkoi jahti ja nuo molemmat vaaralliset

naikkoset saatiinkin taas aidan ta'a häädetyksi. Mutta siihen ne pysähtyivätkin . . . ja nuori väki nosti jälleen metelin vanhoja holhojiansa vastaan huutaen, että he repivät aidan alas . . . tahtovat sulottariensa luo jälleen, jonne heitä muka vetää vaisto ja vietti. Näiden samaisten kanssa heillä näet on niin hauskaa . . . ja kaunista . . . ja ylevää keskustella . . .

Kaunista! ivasivat punanenät keltanokille, kyllä se kauneus tunnetaan! Jos te kerrankaan saisitte hiu-kan kohottaa tuon toisen neitosen hunnun lievettä, niin näkisitte silloin poloiset, millainen kauneus sen harson takana piileksii. Uskokaa hyvällä kokeneempia miehiä . . . te maitoparrat! . . .

Mutta herrat keltanokat eivät punaneniä uskoneet silloin eivätkä ole tainneet uskoa myöhemminkään. Varsinkin oli heidän joukossansa eräs nuori räiväsuu, joka suurinta ääntä piti ja porusi. Hän muka on itsenäinen ja tietää mitä tahtoo . . . hän tahtoo kokea itse . . . ja valita mikä hänestä hyvä on . . . Ja hän tah-
too itse käydä kohottamassa tuon salaperäisen neiti Totuuden hunnunlievettä. Eikä hän usko muita kuin itseänsä . . ja omia silmiänsä.

Tämä uhmaileva suunpieksäjä oli nuori herra Nulikka. Hänellä oli muuten ihmeellisen varma, oikein hermostuttavan varma tapa lausua mielipiteensä . . . ja arvostella kaikkea maan ja taivaan välillä . . . että se vanhempaa ihmistä oikein hävetti ja — harmitti. Kuri noille! Kuri noille! on meidän keksittävä, huusi vanha, mutta aina pirteänä ja voimiltansa nuorena säilynyt hra *Elonhalu*. Väkisinkin vaati hän ryhdyttäväksi tehokkaampiin keinoihin mokoman kulkuttajan kurittamiseksi.

Mutta silloin tunkeusivat riidan ratkaisijoiksi ja kuritusten ehkäisijöiksi nuo rauhaa rakastavaiset, kunioitettavat vanhukset, herrat Tietoviisas ja Kokemus, jotka säädyllisellä ja taitavalla puheella saivat aikaan kompromissin. Antakaahan nuoren herra Nulikan vain juoksennella aikansa hameväen jäljessä kyllä hän niistä aikanaan erkanee. Ja sen hän taas tekee niin pian kuin saa nostaa hitusenkaan tuota salaperäistä, viekoittelevaa huntua neiti Totuuden kasvoilta.

Tämä ehdotus kompromissiksi hyväksyttiin.

Ja nytkös hra Nulikalle kiire tuli ja yks, kaks kieppasi hän aidan yli salaperäisen lemmittynsä luo. Ja samaa vauhtia jouduttausi sinne toinen . . . ja kolmas . . . ja koko liuta useimmat kuitenkin tuon intoilevan kultasuisen, kaunopuheliaan houkuttelijattarensa jälkeen. Ja sellaisella melulla ja kiireellä tapahtui tämä rynnistys, että lahoneeksi ikäkuluksi käynyt raja-aita, jonka oli luultu siinä jotakin toimittavan, kaatui kuuluvalla romahduksella maahan.

Mitään kummempia seurauksia ei tällä tapauksella sentään näyttänyt olevan . . . toistaiseksi. Tosin olivat koti-olot hiukan muuttuneet ja toisinaan mieli tuo aidanmurros vanhempia hiukan peloittamaan, että jos sieltä nyt mieron väki alkaa lappautua ja hämmingin aikaansa. Mutta eipä näyttänyt sekään pelko toteutuvan . . . ei tullut tuota eikä tätä.

Eikä viipynytäkään kauvan ennenkuin nuori herra Nulikka jo palasi takaisin nolona, pettyneenä ja surumielisenä. Miksi noin alla päin, nuori ystäväni? kysyivät toiset. Nuori hra Nulikka ei ensin vastannut mitään . . . huokasi vain. Mutta kun toiset yhä utelivat häneltä syytä mielenmuutokseen, kertoi hän suora-

sukaisesti kuinka hänen oli käynyt. Rukoilemalla oli hän rukoillut neiti Totuutta nostamaan huntua kasvoiltansa . . . edes hiukan . . . pienen hitusen vain . . . mutta neiti Totuus ei siihen suostunut. Väkivaltaisella voimakkaalla tempauksella oli hän sitten äkkiä riipaisut hunnun hänen kasvoiltansa . . .

Noo? . . . ja mitä sitten, kyselivät toiset hymyillen.

Niin, mitä näin minä poloinen? Tavattoman vanhan, ruman akan, jonka luisevat kasvot ilmoittivat kuolonjäykkää kylmyyttä ja jonka silmäkuopat ammottivat tunnotonta, pohjatonta, haudankolkkoa tyhjyyttä. Uh! oikein olin kivettyä paikalleni, minä poloinen poika. Olin nähnyt kylläkseni . . . en toista kertaa hänen huntuansa kohottaa tahdo.

Tuonoinen innostus ja luottamus oli hälvennyt kuin tuuleen. Nuori hra Nulikka tahtoi pois tuon hirviön läheisyydestä ja pakeni minkä kerkesi . . . kauvas pois . . . aina nuorekkaan hra Elonhalun matalampisilmäisten, avomielisempäin ja iloisten impysten pariin.

„Sanoinhan minä“ ilkkuivat vanhat herrat, „sanoinhan minä jo, että herkiä pois . . . ei se kannata“.

— Niin, mutta minäpä en herennyt, ennenkuin sen itse näin ja hyvä kuitenkin, että näin Toista kertaa se ei minua enää houkuttele . . . eikä viettele.

— No, kunhan kuitenkin viisastut, . . . se on aina pääasia, lausui itseensä tyytyväisenä hra Kokemus.

Mutta nuori herra Nulikka, joka oikeastaan ei enää nimeänsä ansainnut, ei vielääkään tyytynyt vanhain herain ja heidän iloisten tyttäriensä seuraan. Heistä ei yhdelläkään ollut niin säihkyviä silmiä, niin voima-

kasta intoa ja luottamusta . . . eikä heistä kukaan osannut niin kauniisti puhua uusista, oudoista maista, kansoista ja oloista kuin tuo hurja, reipas, kiihkeä ja viehkeä neiti Vapaus, jonka seurustelun muistot hänessä jälleen heräsivät. Turhaan häntä taas vanhat varoittivat. Nulikalle ei ollut apua; hänen täytyi taas lähteä seikkailuretkelle hakemaan kadonnutta kumppaliansa ja ottamaan selkoa siitä, mihin tuo huima, kielevä ja uusia maailmoita lupaileva naikkonen oikeastaan oli kadonnut.

Ja sillä tiellänsä se nuori Nulikka herra edelleenkin on. On häntä nähty milloin missäkin purjehtimassa tuon levottoman, huiman ja pitkätukkaisen naisen kanssa, on nähty, vaan palannut takaisin hän ei ole.

Neiti Vapaus on hänet ainakin toistaiseksi kerrassaan hurmannut ja kahlinnut.

1891.

MITÄ MINÄ SAARELAISILTA OPIN?

Olin jo kauvan ikävöinyt nähdäkseni todellista merielämää ja oikein reipasta saarelaiskansaa, joka on tottunut taistelemaan vaaroja vastaan ja pelkäämättä katsomaan kuolemaa silmiin. En tiedä, miksi aina lie-
nen halveksinut maalaiselämän velttoa hiljaisuutta ja
noiden rauhallisten, untelujen sydänmaan kylien tyyty-
väistä elämää. Voimakasta, vaarallista elämää olin kai-
vannut, sillä se on täyteläisempää ja virkistävämpää.

Tietysti on rauha ja lepo välttämätöntä tuon tuos-
takin, että saa ikäänkuin ko'ota taistelun touhussa re-
paleituneen olemuksensa, punnita kokemuksensa ja
harkita elämän johtavia aatteita.

Mutta liiallinen rauha ja lepo meitä veltostuttavat
ja saattavat meidät turhanpäiväisiin mietiskelyihin. Ja
joutava mietiskely taas ei hyväksi ole, sillä suurimpia
salaisuuksiansa ei maailma meille sittenkään ilmaise.

Pois sentähden turhat mietteet ja käykäämme ulos
voimakkaaseen elämään! Purjehtikaamme tuonne kes-
kelle kuohuvaa merta „saarehen selällisehen“, missä
asuu pelvoton kalastajakansa taistellen voitollista tais-
teluansa luonnonvoimain ja kuoleman kanssa!

Kotkan laivasillalta astuimme me, toverini ja minä,
vankkaan, kaksipurjeiseen luotsiveneeseen ja kään-
simme keulan kohti aavaa ulappaa, missä lakkapäiset

Suomenlahden laineet tursuillen leikittelivät keskenänsä kuin kömpelöt vuoripeikot tarmokkaissa kisailuissaan.

Ja yli vaahtoisten vyöryjen kiittää loiskien ja ilkkuen keveä, tervattu pursi, jonka punaraitaista purjetta raitis merituuli tasaisesti pullistaa. Ruorissa istuu vanttera ja ahavoitunut keski-ikäinen mies, jonka kärkeä, punainen parta sakeana töyräänä verhoaa alaleukaa ja kaulan alustaa ja jonka pienet ja vilkkaat harmaansiniset silmät tirkistelevät virkeinä silmäkuopistansa kuin tulivirkun karpän silmät raunion reiästä. Mutta kasvojen jänteret ja koko ulkomuoto pysyy tyynenä ankarissakin myrskyissä kuin syvän vuori-laakson pohjalla olevan mustanpuhuvan lammen pinta.

Keulan puolella istuu luotsin 14-vuotias poika, täydellinen pienoislajennös isästänsä: sama punaisen kellertävä tukka, leveät hartiat, leveänpuoleiset kasvot, pienet, harmaat silmät ja isän tyyni ilme ulkomuodossa hänelläkin. Hän puhelee ilmasta, tuulesta, kalastuksesta, laivakulusta ja luotsimatkoista kuin vanha mies ainakin eikä naura ääneen koskaan. Eikä hänen kanssansa tee mielikään laskemaan leikkiä niinkuin muitten mannermaan poikasten kanssa. Näyttää kuin hänen leikkinsäkin olisi vallan toista laatua.

Kysäisen sentään kerran ilkimielissäni, että „joko sinä olet tuumannut akkaa itsellesi?“ Hän ei vastaa mitään; katsoo vain vähän aikaa minuun puoleksi tutkivalla, puoleksi halveksivalla silmäyksellä, mutta kun kasvoistani lienee huomannut, ett'en tyhmyydestä tuota kysynyt, veti hän leveän suunsa melkein huomaamattomaan hymyyn. Siinä kaikki.

Poltatko tupakkaa? kysyin tarjotessani hänelle paperossin. Ei hän polta tupakkaa eikä ota ryyppyä-

kään muulloin kuin talvi- ja syyskylmän aikana merellä oltaessa. Mutta silloin kuitenkin otat? Otan, silloin otan ja silloin ottaa isäkin. Tarjosin hänelle taas makeisia, konvehtia; jonkun hän niistä otti eikä kauvan imeksinytkään, purasihan vain pari kolme kertaa ja nielasi.

Mutta tuohan on tyyni ja hidasluontoinen kuin joku töppösten kantaja Savon sydänmailta, ajattelin itsekseni. Päätelmäni oli kuitenkin ennenaikainen; sillä kun samassa isän voimakkaan selkeä ääni komensi: „Matti, kuti kiini!“ — niin jopas liikahdi eri tavalla kuin me mantereen perukkalaiset.

Ja kun sitten Suursaaren kolme vuorenkukkulaa alkoi sinertää näköpiirin reunassa ja laivoja mennä viiletti ristiin rastiin uljaan ulapan selällä, niin pojan muotokin sai virkeämmän ilmeen. Puheltiin siinä laivakuluista kesällä ja syksyllä, arvailtiin minne tuo ja tämä laiva „seilasi“, mitä niillä mahtoi olla lastina j. n. e.

Yhä virkeämmin puhalsi kummallisen hiukaiseva merituuli ja entistä nopeammin huhki köykäinen aluksemme yli aaltojen vahtoisten harjain. Yhä korkeammalle kohosivat Suursaaren vuorten huiput ja jopa alkoi vähitellen koko saarikin silmälle selvetä. Loistoja ja majakoita näkyi pienillä ulkoluodoilla ja kirkkaasti vilkutti Pohjoiskorkean majakkatornin lasinen seinusta iltauringon valossa — — —.

Tuossa lepäsi nyt edessämme mainingeista laineh-tiva Suurkylän lahti kallioisten rantojen, vuori-ylänköjen ja vanhan, humisevan hongiston suojassa. Ja siistin maalaiskirkon juuressa levisi siinä itse kalastajakylä, jonka muodosti lukuisa joukko pieniä asuinrakennuksia ja kokonainen kiertomuuri ulkokuoneita kalojen ja ka-

lastusneuvojen säilyttämistä varten. Kiukeroiden, koukeroiden pujottelihe siinä asuntojen välistä hiekkainen kyläntie, joka mutkikkaine solinensa teki oikein labyrinthimaisen vaikutuksen. Hiljalleen ja keveästi keinuen kuin joutsen aaltosten harjalla lipui aluksemme rantalaiturin luo, missä parvi itsetietoisien näköisiä paitaressuja, joku vaimonpuoli ja tutiseva vanhus meitä vastaanotti.

Olimme siis nyt Suursaaren Suurkylässä, neljän peninkulman päässä mantereesta.

*

*

*

Noin kolmisen viikkoa olin asunut täällä „saarella selällisessä“ ja olin tämän ajan kuluessa mielestäni nähnyt ja kokenut paljokin uutta ja opettavaista. Olin oppinut tuntemaan saarelaiskansan, joka myllertävään luonnonvoimain ympäröimänä ponnisteli tarmolla toimeentulonsa puolesta ja uskalsi käydä kamppailuun itse manalan mahtienkin kanssa. Olin oivaltanut, että paras keino velttoutta ja haluttomuutta vastaan on vaarallinen elämä. Elämän koko voima on taistelussa, olkoonpa sitten taistelu mitä laatua tahansa. Se yksin pitää meissä vilkkaina ne nesteet ja sen virityksen, jota tarvitsemme saadaksemme uskoa ja luottamusta. Luottamusta mihin? kysytte. Luottamusta juuri elämään ja itseemme, sillä kun se meissä kerran on, ei haluttomuus meissä pysyväiseksi pääse.

— — — —

Miksi on ihminen ja ihmiskunta oikeastaan olemassa, mietin ennen muinoin usein itsekseni. Mistä ja mitä varten on elämä syntynyt? Nyt se selvesi:

lämmöstä syntyi voima ja elämä, syntyi oman luontonsa pakosta ja itseänsä varten. Samoin on ihminen täällä itseänsä ja omaa yksilöllistä kehitystänsä varten. Mitä varten kukkii nurmella kukka, miksi kypsy kankaalla marja? Kukkii vain kukkiakseen, kypsy vain kypsäkseen; luonnon voiman laista se sen tekee eikä siihen muuta selitystä ole eikä tarvitse olla.

Olin nähnyt Suomenlahden aavan ulapan raivoina hyrskyvän ikivanhoja rantalouhikoita vastaan ja tuntenut suolaisen meriveden jäähdyttävät pisarat poskillani seisoessani tuolla sylten korkuisella rantakalliolla. Olin nähnyt kuinka nuo voimakkaat, vahtopäiset aallot ilman epäilystä ja heikkoutta ryntäsivät kärkeviä paaseja vastaan — varmaan kuolemaan.

Ja tämä, tämä juuri tuntui minusta kuin manaukselta. „Mikä olet muka sinä“, kuulusti tuo lakkapäälaine minulta kysyvän ylenkatseen ylpeällä hymyllä, „mikä luomakunnan herra olet olevinasi sinä, joka epäilet, horjut ja — pelkää. Katso tänne, raukka, minä tiedän kohtaloni minä, tiedän hautani kaivetuksi tuohon rantakallion syvänteeseen — — mutta rohkeasti ja ylpeästi käyn minä loppuani kohti kuin sankari varmaan kuolemaan“.

Näin kuulusti minusta merten vuolas aalto opettavan ja sen opetuksen olin mielestäni tajunnut. Mutta kuinka moni meistä tajuamillensa ja hyväksymillensä periaatteille uskollisena pysyvät?

*

*

*

En huoli antautua minkäänlaista kansatieteellistä esitystä laatimaan suursaarelaisista, heidän tavoistansa ja elämästensä. Tavallista matkakertomusta en myöskään ole aikunut kyhätä, vaan kuvailen mieluummin palausretkeni saaresta, koska sekin oli minulle opiksi ja antoi lisätukea saarella saamilleni kokemuksille.

Lähtöni tuli sattumalta niin äkkipikaiseksi, että tuskin ehdin kapineeni ruopaista kokoon ja hyvästit jättää majataloni ystävälliselle isäntäväelle. Luotsia kutsuva laiva ilmestyi äkkiä ja odottamatta Pohjoisrivin takaa ja nopeana kuin orava riensi valantehnyt, notkea luotsimies aluksellensa, jonne minä perässä.

Ja ennenkuin ehdin oikein miettimäänkään istuin jälleen keinuvassa, köykyisessä luotsiveneessä ja viiletin täysissä purjeissa pitkin aavaa ulappaa. Tuuli oli jo kiihtynyt melkoisen ankaraksi . . . sitäpaitse oli se tuollainen vinha nousutuuli, niin että reipas ruorimieheni jo pelotteli minua meritaudilla.

„Mutta mehän nousemme tuonne laivaan . . . eikö niin?“

„Niin teemme, mutta laivallapa tämä tuuli juuri tuntuukin“.

Tuossa tulla pursusi luotsattava laiva, pienenlainen tanskalainen kuunari . . . matkalla Kotkaan puutavaroita noutamaan.

„Mutta miten käs tällaisessa tuulella päästään edes laivan viereen . . . rutistumatta?“ kysäsin perämiehelläni, joka juuri alkoi kuunarin taitse kiertää toiselle sivulle.

„Mikäs kumma nyt on päästä, kun on täysi päivä eikä sentään tämän kovempi tuulikaan puhalla. Mutta kun syyspimeällä . . . oikeassa myrskyssä . . . pitää

laivaan kavuta, niin . . . Äkkiä heitetään vain nuora laivasta . . . ja kun olet saanut sen vyötäistesi ympärille sidotuksi, niin vetävät laivamiehet sinut ylös kannelle kuin ahvenen . . . läpimärkänä tietysti!”

Vai niin, ajattelin itsekseni, enkä virkkanut mitään siihen asiaan. Eikä hän olisi ehtinytkään sen pitempiin puheisiin, sillä nyt oli hän jo täydessä touhussa: reivasi purjeet, kiinnitti laivasta heitetyn touvinnan keularenkaaseen, keräili irtaimistonsa ja haalasi venettä lähemmäksi. Huima hyppäys vain, niin oli hän jo laivan kannella, jonne minäkin melkoisten ponnistelujen jälkeen pääsin kapuamaan.

Tuuli oli yhä kiihtynyt ja puhalsi nyt ankaraasti pitkin Suomen lahtea. Laiva keinui ja huojuu ja mastot humisivat ja touveissa vonkui ja vinkui kimeääninen tuulispää.

Laivaväki oli nuorta, kasvavaa joukkoa, mutta rohkeannäköistä ja uljasta väkeä se oli. Ainoa vanhempi mies oli kuunarin kapteeni, jonka jäykät kasvopiirteet ja ruskeat poskipääät kertoivat kovista otteista ja voitetuista kärsimyksistä. Jäykkyydestänsä huolimatta osasi hän sentään hymyillä varsin miellyttävästi . . . ja hänen miehekäs äänensä kaikui avo-naista suoruutta ja ystävällisyyttä.

Teki mieleni ryhtyä puheisiin hänen kanssansa. „Eivätkö merimiehenne sairasta koskaan meritautia?” utelin häneltä ruotsin kielellä tuntiessani samalla kummallisia ellostuksia sydänalassani.

„Kyllähän se joskus ahdistaa tottunuttakin merimiestä . . . eivätkä muutamat hevillä otakaan karaisuaksensa. Tuo Henrik tuolla esimerkiksi, on nyt jo

ollut kolme vuotta merellä . . . ja kuitenkin sanoo hän yhä sitä silloin tällöin tuntevansa“.

— No, eikö sitä vastaan löydy mitään tehokasta keinoa vai —?

„Onhan minulla omat keinoni“, nauroi kapteeni vastaani leveästi, „jos näette vain huomaa jonkun rupeavan kalpenemaan, niin mars! ylös mastoon fokkia tai suurseiliä korjailemaan“.

— „Jako kipeän miehen komennatte semmoiseen vaaraan“.

— Ei auta . . . ja vaara karkaisee luontoa . . . merellä ei saa peljätä . . .

— „Tietysti ei“, koetin minäkin hymyillä vastaan . . . „mutta voipihan heikontunut, merikiipeä mies helposti horjahtaa ja pudota suin päin . . . mereen . . . Ja silloin . . .“

— „Niin, silloin on hän auttamattomasti hukassa . . . me emme voi häntä enää auttaa“.

— „Jako sinne jätätte miehen?“

— „Sinne hän jää . . . *me emme voi* . . . mutta senpä hän hyvin tietääkin ja siksi hän istuukin siellä lujassa kuin takkiainen villavaatteessa, sillä näettekös, elämä on heillekin rakas . . .“

— „Tietysti on se rakas, mutta jos uupumus tai kouristus tapaa, niin . . .“

— „Niin on hän mennyttä miestä . . . merellä katsokoon kukin eteensä“, lisäsi hän totisesti ja päättävästi.

En voinut tuohon sanoa juuri mitään. Oikeastaanhan taitaa olla sama laita maallakin. Mutta jonkunlaisella säällillä katselin noita poikaraukkoja, jotka tuolla raakapuun nenässä jo hääräsivät reivaten purjetta hiu-

kan pienemmäksi, kiihtyvän tuulen vuoksi. Raukoilta he eivät sentään suinkaan näyttäneet kannelle taas laskeuduttuansa; päinvastoin näyttivät he katselevan lainevyöryjä ikäänkuin uhkamielellä.

„Ei teitä taida pelottaa myrskyssäkään?“ kysäsin eräältä noin 20-vuotiaalta nulikalta.

— Tahtoihan se sentään alussa vähän . . . mutta mitäpä tässä pelkokaan auttaisi . . .

— „Vaan eikö tee joskus kuitenkin mieli ruveta maalaiseksi . . .?“

Poika nauroi aika makeasti ja vastasi sitten:

— „Minä olen meren saarella syntynytkin . . . Ei merimies maalaiseksi rupea . . .“

— „Ja miks'ei . . .? Onhan se rauhallisempaa ja turvallisempaa . . .“

— „Olkoon vain, mutta merimiespä ei rauhasta välitäkään . . .“

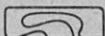
— „Vaan mistäs hän välittää . . .?“

— „Iloisesta elämästä ja — vapaudesta!“ nauroi hän mennessään jättäen minut siihen maalaisineni ja turvallisuusineni.

Meritauti ahdisti minua sillä matkalla kovasti ja kiitinpä onneani, kun taas tunsin kovan maaperän jalkojeni alla Kotkan laivasillalle astuessani.

Mutta saarelaisten ja merimiesten puheet ne painuivat syvälle mieleeni. Tällä matkallani se selvesi minulle, että heidän reipas ja vaaranalainen merielämänsä kasvattaa karaistuja miehiä, mutta maalaiselämä vain tällaisia raukkoja kuin — minäkin olen.

1891.

Sisältö.

	Sivu
Testamentti	5
Pettyneitä toiveita	71
Unelma	87
Lapsuuden kodin muisto	95
Sydän otti osansa	105
Totuus ja vapaus	123
Mitä minä saarelaisilta opin?	133

Muutamia Otavan helppohintaisen kirjaston teoksia.

Kertomuksia ja romaaneja.

- N:o 28. *W. Heimbürg*, Vaarin muistikirja ja Majala. Kaksi kertomusta. 63 siv. 50 p.
- N:o 30. *H. K. Caspari*, Koulumestari ja hänen poikansa. 30-vuotisesta sodasta. 190 siv. 1: —.
- N:o 37. *Stanley J. Weyman*, Susi. Historiallinen romaani. 197 siv. 1: 25.
- N:o 40. *Viktor Rydberg*, Kuljeksivat Teinit. Talonpoikaiskertomus. 159 siv. 1: —.
- N:o 42. *Akseli Järnefelt*, Kohtaloonsa kompastunut. Novelli. 81 siv. 85 p.
- N:o 45/46. *Viktor Rydberg*, Itämeren risteilijä. Suom. 613 siv. 3: —.
- N:o 49. *Väinö Andelin*, Tynnen meren rannikolta. 100 siv. 90 p.
- N:o 51. *Anton Tshehow*, Lääkärin kohtalo. 90 siv. 90 p.
- N:o 53/54. *Fredrika Bremer*, Koti eli Perhesuruja ja -iloja. 466 siv. 2: 75.
- N:o 55. *Henryk Sienkiewicz*, Hiilipiirroksia. 127 siv. 1: 25.
- N:o 60. *Henryk Sienkiewicz*, Leivän haussa. 111 siv. 1: —.
- N:o 61. *Emil Frommel*, Kartanoita kalliolla. Valikoima kertomuksia. 187 siv. 1: 50.
- N:o 62. *Jules Verne*, Maan ympäri 80:ssä päivässä. 282 s. 1: 75.
- N:o 65. *P. N. Polevoi*, Ei rahallakaan. Venäjänkielestä suomennettu. 96 siv. 75 p.
- N:o 66. *H. Zchokke*, Kun rauhan mies sotaa kävi ja *B. Harraden* Yksillä juurilla. Yhteensä 122 siv. 1: —.
- N:o 67. *W. Lindholm*, Kun metsä kuolee. 107 siv. 85 p.
- N:o 68. *Z. Nielsen*, Murrosaikana. 253 siv. 1: 75.
- N:o 69. *Arpád Bereczik*, Hauskoja hetkiä. 211 siv. 1: 50.
- N:o 70. *Hector Malot*, Vihdoinkin kotona. 374 siv. 1: 75.
- N:o 72. *Laura Kieler*, Sinun kansasi on minun kansani. 237 siv. 1: 75.
- N:o 73. *W. Nemirowitsh-Dantschenko*, Majurin holhokit. 208 s. 1: 50.
- N:o 74. *Richard Leander* (-Volkman), Unelmia takkavalkean ääressä. 126 siv. 1: —.
- N:o 79. *Marie Petersen*, Virvatulten tarinoita. Kertomus. 145 s. 75 p.
- N:o 82 83. *Carl Blink*, Kustaa Vaasa ja hänen aikalaisensa I. osa. 533 siv. 1: 75. II osa 632 siv. 1: 75.
- N:o 84 85. *Carl Blink*, Eerikki XIV ja Juhana III. I osa 535 siv. 1: 75. II osa 445 siv. 1: 75.
- N:o 88. *E. Nervander*, Jouluvieraita. 115 siv. 1: 25.
- N:o 89. *Henryk Sienkiewicz*, Majakanvartija, seuratkaamme häntä y. m. kertomuksia. 180 siv. 1: 25.
- N:o 91. *Amanda Kerfstedt*, Niityillä ja vainioilla. 213 siv. 1: 25.
- N:o 95. *Björnstjerne Björnson*, Morsiusmarssi. Kertomus. 91. siv. 75 p.
- N:o 98. *Björnstjerne Björnson*, Rautatie ja hautuunmaa ynnä muita kertomuksia. 122 siv. 1: —.
- N:o 101/2. *Hilja Haahti*, Helvi. Kertomus nuorisolle. Kaksi osaa 322 siv. Toinen painos. 2: 25.
- N:o 103. *Laura Kieler*, Karen Jürgens Egtvedistä. Kertomus Etelä-jyllannista. Tekijän luvalla suomentanut Helmi Setälä. 256 siv. 1: 75.

- N:o 104. *John Bunyan, Kristityn vaellus* tästä maailmasta siihen kuin tuleva on. Johdantona muutama piirre tekijän elämäkerrasta. 75 p.
- N:o 105. *Charles Dickens, Kotisirkka*. Toinen painos. 120 siv. 85 p.
- N:o 106. *Charles Dickens, Mugbyn risteys*. Toinen painos. 1: 25.
- N:o 108/9. *Zakarias Nielsen, Lokki*. Nykyaikainen kertomus. 417 siv. 2: 25.
- N:o 110. *Mark Twain, Salapoliisijuttu* sekin y. m. kertomuksia. Suoment. Santeri Ingman. 85 p.
- N:o 111/112. *Mark Twain, Huckleberry Finnin seikkailut*. Suomentanut Tyko Hagman. 442 siv. 2: 75.

Näytelmiä.

- N:o 21. *Adam Oehlenschläger, Aksel ja Valpuri*. Murlhenäytelmä 5 näytöksessä. Uusi painos. 136 siv. 1: 25.
- N:o 43. *Kaarle Halme, Mallassaunalla*. Näytelmällinen pikakuva yhdessä näytöksessä. Suomal. alkuteos. 45 siv. 50 p.
- N:o 44. *Kaarle Halme, Purimossa*. Viisinäytöksinen näytelmä. Suomal. alkuteos 195 siv. 1: 50.
- N:o 71. *R. Kiljander, Sanny Kortmanin koulu*. Huvinäytelmä 3:ssa näytöksessä. 128 siv. 1: 25.
- N:o 92. *Gustaf von Numers, Eerikki Puke*. Korsholman herra. Historiallis-Romantillinen näytelmä 5:ssä näytöksessä. 200 siv. 1: 25.
- N:o 97. *Gustaf von Numers, Kuopion takana*. Kolminäytöksinen huvinäytelmä. 1: —.
- N:o 93. *Minna Canth, Kotoa pois*. Yksinäytöksinen näytelmä. 82 siv. 50 p.
- N:o 94. *Arvid Järnefelt, Samuel Cröell*. Näytelmä neljässä näytöksessä. 180 siv. 1: 25.
- N:o 107. *Sedän hankkeet*. Yksinäytöksinen huvinäytelmä. Vapaa suomennos Mélesvillen mukaan. 50 p.
- N:o 113. *Yrjö Veijola, Nuoruus ja hulluus*. Kolminäytöksinen ilveily. 1 mk.

Terveystenhoitoa.

- N:o 25. *I. Godenhjelm, Kansantajuisia esitelmiä terveydenhoidosta*. Toinen painos. 30 siv. 50 p.
- N:o 48. *Leopold Meyer, Pienten lasten hoito*. Toinen painos. 120 siv. 75 p.
- N:o 52. *O. A. Forsström, Ihmisruumiin rakennus ja hoito*. Kuvitettu. 35 siv. 50 p.
- N:o 90. *Alli Trygg-Helenius ja Matti Helenius, Alkoholin vaikutukset*. Toinen painos. 55 siv. 50 p.
- N:o 96. *Fr. Hovitz, Lyhyt terveystoppi naisille*. Suoment. Toht. G. V. Levander. Professori G. Heinriciuksen esipuheella. Toinen painos. 90 siv. 75 p.

Täydellinen luettelo Otavan helppohintaisesta kirjastosta on ilmaiseksi saatavana kirakaupoista, asiamiehiltämme tai suoraan meiltä.

Kustannusosakeyhtiö Otava
Helsingissä.